

kultura

HARGA #2 LULJU 2019

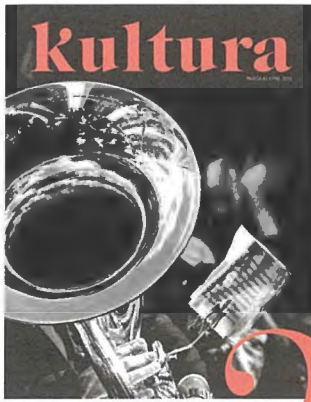

TA' ĠAWHAR TOWER

Gold, Bread & Fire

sat-28
ta' Settembru
2019

Fil-Mużew
Nazzjonali
tal-Arkeologija,
Valletta

**HARĠA NUMRU
LULJU 2019**

Ippubblikat u stampat

Union Print Co. Ltd.
Workers' Memorial Building,
3rd Floor, South Street, Valletta
+356 25900200

Editor

Simon Mercieca

Qari tal-provi

Melvin Farrugia

Disinn

Stacy Sciberras
design@unionprint.com.mt

Ritratt tal-faċċata

Alan Saliba

Ritratt tal-kontenut

Alan Saliba

Ritratti oħra

Roger Azzopardi

Dipartiment tal-Avvizi

25900200 / 230 / 235
adverts@unionprint.com.mt

“magazin li mela l-vojt fis-settur tal- KULTURA Maltija”

L-ebda parti minn dan il-magazin ma tista' tiġi kkopjjata mingħajr il-permess bil-kitba tal-pubblikaturi Union Print Co. Ltd.

Filwaqt li nagħmlu kull sforz biex niżguraw li l-kontenut ta' Kultura hu korrett, ma nistghux ninzammu responsabbli jew kontabbli għal żbalji fattwali li jistgħu jiġu pprintjati.

EDITORJAL

Nixtieq nibda dan l-editorjal billi nringrazzja lil dawk kollha li qraw l-ewwel edizzjoni ta' dan il-magazin Kultura u b'xi mod għamlu kuntatt miegħi, direttament jew indirettament jew anke kkuntattjaw lill-persuni li huma involuti f'din il-pubblikazzjoni, biex jaqsmu magħna l-ħsbijiet tagħhom. Dak li nista' ngħid hu li ninsab sodisfatt bil-kliem ta' inkoraġġiment li rċevajt. Naf li kliem ta' tifhir intqal ukoll lill-persuni li huma wara dan il-magazin. Dan jimlini b'kuragg u tama għall-pubblikazzjonijiet futuri. Nixtieq ukoll nringrazzja lil dawk il-persuni kollha, li b'mod miftuh u trasparenti, għamlu kritika biex dan il-magazin jitjeb. Dan jien napprezzah hafna.

Fuq kollox, kien ta' sodisfazzjon kbir għalija li nies minn kull qasam tal-ħajja u anke minn spettri politiċi differenti kkuntattjawni u qaluli b'mod ġenwin li dan il-magazin għoġobhom. Ħadt hafna pjaċir b'dan.

Kien hemm aktar minn persuna waħda li jhobbu l-kultura Maltija li qaluli li dan il-magazin mela vojt kbir li kien hemm f'dan is-settur. Nieħu gost li kellna anke nies minn barra minn xtutna li wrew interess li jippubblikaw fih. F'din l-edizzjoni hemm l-ewwel artiklu ta' persuna barranija, li hu blogger rinomat fuq skala internazzjonali fil-linja tiegħu. Naf żgur li se jkollna aktar barranin jiktbu f'dan il-magazin. Għalija dan hu sinjal ta' suċċess. Anzi suċċess doppju. Dan hu magazin miktub bil-Malti, bl-ilsien li fih innifsu jillimitah għal numru ristrett ta' qarreja. Biss xorta dan il-magazin qed jirnexxilu jiġbed kittieba barranin.

Biss dan il-magazin ma jistax jieqaf hawn. Dan il-magazin għandu jiftaħ aktar fuq il-kultura Maltija. Bħala editur lest niftaħ aktar u noffri aktar spazju għal dawk il-qarreja li jixtiequ jiktbu fih. Nemmen li dan il-magazin għandu anke jservi ta' lehen għal dawk li ma għandhomx vuċi jew jaħsbu li ma għandhomx lehen fil-kultura. Jekk għandhom talent, irrispettivament huma minn huma u l-mod kif jaħsbu, dan il-magazin se jkun qed joffrilhom spazju. Infatti, qed noffri spazju għal dawk l-għaqdiet kulturali jew persuni li jhobbu l-kultura biex jipprezentaw l-avvenimenti tagħhom fih.

Simon Mercieca

KONTENUT

04 It-teknoloġġija moderna marbuta ma' restawr

06 Fejn verament sar il-monument tas-Sette Giugno?

12 Unione Cattolica San Giuseppe, Ruggier Busuttill u l-familja Ellul: l-istorja tkompli

16 Ix-Xirka tal-Beati Paoli Rumanz ta' Saly Sammut

20 Il-Baqta X'kien il-jeklu bhala kolazzjon missirijietna?

24 Borg Cardona
L-importanza tal-bilanċ
tal-karboidrati fid-dieta taż-żiemel

26 1810
Meta Malta nlaqet minn tsunami

30 Nebli ta' kliem Malti
ma' dak Sirjan

34 Ikoni Arkitettoniċi
Wirja ta' wħud mill-aktar binjiet u
monumenti importanti

38 How does Blog Culture Promote
Discussions on Mental Health

40 Kif nistghu naghmlu lit-tfal tagħna
aktar intelligenti?

48 Laeock - rahal storiku Inġliż li
wieħed għandu jżur

52 Nindhu meħtieġ biex persuna
twaqqaf assoċjazzjoni kulturali?

54 Il-Festa

58 Id-Dipartimenti Tekniċi tal-Kunsill
Malti għax-Njenza u t-Teknoloġija

61 Il-Festival Mediterranju
tal-Letteratura reġa' magħna

64 Forti Campbell
...Forti Unika

68 Id-daqqaqa tat-triq...
ruħi għida lill-Belt

It-teknoloġija moderna marbuta ma' restawr

QED JIGU INVESTITI L-MILJUNI FL-ISTORJA U L-KULTURA TAGHNA PERMEZZ TA' PROGRAMM TA' RESTAWR TA' BINJIET U SITI STORIČI MADWAR IL-PAJJIŻ.

Jekk tieġu tliet proġetti biss, il-Valletta Design Cluster, l-Arkivji Nutarili u Admiralty House, li t-tlieta li huma jinsabu fil-Belt Valletta, hemm investiment ta' f'it inqas minn €20 miljun, bl-ewwel żewġ proġetti ffinanzjati parzjalment minn Fondi Ewropej.

Hemm impenn sħiħ li l-wirt kulturali tal-pajjiż jissahhah bhala prodott kulturali, kemm għal-lokal kif ukoll għall-barrani. Madankollu, l-impenn f'dan is-settur ihares ukoll lejn il-preservazzjoni tal-wirt lokali għall-generazzjonijiet futuri tagħna.

Bhalissa hemm diversi proġetti ta' restawr. Id-Direttorat għar-Restawr għandu xejn anqas minn 71 proġett

għaddej u mifruq fuq il-gżira. Restawr li jhaddan minn palazzi għal niċeċ u statwi, hidma li mhijiex faċli, speċjalment meta wieħed iqis li hafna mill-bini storiku tagħna huwa mibni bil-gebla lokali, li hija ratba u tiddeterjora faċilment bit-temp. Barra minn hekk, uħud mis-siti kienu addandunati għal għexieren ta' snin, u kellhom bżonn interventi kbar ta' restawr.

Madankollu tim dedikat - tim professjonali dedikat - qed jieħu ħsieb dawn il-proġetti u qed jagħtihom nifs ġdid biex ikunu ippreservati għall-posterità.

Tajjeb li jingħad li meta qed ikun hemm xogħol ta' restawr, tittiehed kunsiderazzjoni wkoll tat-tendenzi moderni f'dan is-settur.

Huwa fatt magħruf li l-generazzjoni żagħżugħa - u l-generazzjonijiet li gejjin - huma generazzjonijiet li twieldu f'dinja orjentata hafna lejn it-teknoloġija tal-informatika. Din il-generazzjoni mwielda f'dinja ta' teknoloġija sofistikata għandha l-informazzjoni kollha li teħtieġ

sempliment b'għafsa ta' buttuna. Għalhekk meta qed isir restawr, u fejn huwa possibbli, apparti milli terġa' tiddahhal in-nisga storika tas-siti tagħna, iridu wkoll jidhlu ideat godda biex nieħdu l-immaginazzjoni taż-żgħar, u lejn il-mużewijiet tal-pajjiż.

Ħu l-Mużew Nazzjonali tal-Arti - l-MUŻA. Il-ħsieb wara l-branding tiegħu u wkoll wara l-esebiti wasslu għall-adozzjoni u l-iżvilupp tas-sit f'mudell partecipatorju. MUŻA jagħti lill-partecipanti mezz biex jesperjenzaw permezz tat-teknoloġija l-esebiti 'l hinn minn pittura u statwi biss. Mod li daww li jżuru l-mużew, iħossuom partecipi f'dak li qed jaraw esebit. Din kienet formula ta' suċċess għall-MUŻA, formula li qed tkun addottata fejn possibbli f'siti oħra.

Hekk ukoll il-Valletta Design Cluster, li se tkun inizzjattiva tal-ewwel xorta bhalha f'Malta. Dan is-sit se jkollu spazju ddedikat lill-NGOs u lill-individwi bbażati f'Malta u li jahdmu fis-settur kulturali u

kreattiv. Ir-rigenerazzjoni ta' din iż-żona fil-Belt Valletta u li ilha abbandunata għal żmien twil hija parti minn pjan wiesa' biex jagħti haġġa lil din in-naħa tal-Belt Kapitali tagħna.

Il-Valletta Design Cluster huwa spazju komunitarju għal Prattika kulturali u kreattiva li jappoġġja u wkoll jippromwovi l-kreazzjoni kulturali bħala katalist għall-innovazzjoni. Imma apparti l-kreattività, dan il-lok huwa wkoll mezz li permezz tiegħu hemm rabta mal-komunità Beltija li tgħix f'dawn in-naħat.

Anke b'dan ir-restawr, qed ikun hemm preservazzjoni ta' bini storiku li kien abbandunat ma' teknoloġija moderna u permezz tiegħu se jkun hemm l-arti u l-kultura aċċessibbli mhux biss għall-artisti lokali u barranin iżda wkoll għall-artisti żgħażaġh li telgħin jgħożžu dan is-settur kulturali.

Permezz tal-interventi fl-Arkivji Nutarili, mhux biss qed tkun żgurata l-preservazzjoni ta' bini storiku, imma l-Arkivji Nutarili se jkun iktar aċċessibbli filwaqt li jintuża l-potenzjal sħiħ tiegħu għall-benefiċċju tal-komunità.

Admiralty House huwa eżempju tajjeb iehor. Dan il-proġett se jara r-riabilitazzjoni ta' wiehed mill-eqdem bini fil-Belt Kapitali tagħna, palazz tas-seklu 17 u bini li huwa meqjus bħala wiehed mill-eqdem fil-Belt Valletta. Dan se jservi bħala l-post ta' żewġ uffiċċji importanti fis-settur tal-gustizzja.

Dawn huma biss ftit eżempji ta' kif ir-restawr qed jingħata l-importanza li tisthoqqlu. U mhux biss fil-Belt Valletta u l-madwar.

Permezz ta' skema msejha "Xoghlijiet ta' Restawr għall-Kunsilli Lokali", id-Direttorat tar-Restawr fi h'dan il-Ministeru għall-Gustizzja, Kultura u Gvern Lokali, qed jiġu restawrati diversi siti u binjiet storiċi li jinsabu fil-lokalitajiet tagħna. Hija skema miftuħa darba fis-sena li permezz tagħha tingħata għajnnu lill-Kunsilli Lokali biex jippreservaw b'restawr siti ta' mportanza u ta' wirt storiku.

Dan ix-xogħol huwa wiehed li għadde

il-hin kollu, tant li d-Direttorat imsemmi s'issa ħadem f'70% tal-lokalitajiet u għandu 71 proġett għaddejjin li qegħdin fi stadji differenti ta' restawr.

Din hija skema li qed tħalli l-frott tagħha. Hemm binjiet li reġġu ngħataw il-hajja mill-ġdid, oħrajn li ġew salvati minn qerda minħabba l-istat li kienu jinsabu fih. Imma l-perseverazzjoni, il-hila u d-dedikazzjoni tad-direttorat qed iwasslu biex dawn ikunu rigenerati mill-ġdid, jingħataw haġġa ġdida u fuq kollox ikunu ppriservati għall-ġenerazzjonijiet li ġejjin warajna.

Permezz ta' din l-iskema ġew salvati u restawrati binjiet, statwi religjużi, niċeċ u wkoll siti oħra li kien jixirqilhom l-attenzjoni li ngħataw.

Hemm siti li jipproponu sfidi biex ikunu restawrati. Dan huwa fattur tal-istat tagħhom u wkoll l-investment li jrid isir. Imma anki hawn hemm l-almu biex dawn ukoll ikunu mharsa u restawrati.

Kif stipulat b'mod ċar fil-programm u l-istrategġija tal-Ministeru għal dawk li huma kultura u l-arti, se jkompli jkun hemm investment fis-settur kulturali u kreattiv, settur li ssaħħaħ dejjem aktar u qed jaħdem għal aspettattivi għoljin u li jikkontribwixxi ħafna għall-ekonomija tal-pajjiż.

Ritratt: DOI - Omar Camilleri

Ritratt: DOI - Reuben Piscopo

Ritratt: DOI - Clodagh Farrugia O'Neill

Fejn verament sar
il-MONUMENT

TAS-*Sette?*
Giugno?

GEORGE GLANVILLE

**DWAR IS-SETTE GIUGNO NKITBU
DIVERSI KOTBA U MIJIET TA'
ARTIKLI U STUDJI F'ĠURNALI U
RIVISTI KEMM F'MALTA U ANKE
BARRA MINN XTUTNA.**

Jien ma nistax nimmaġina x'għad baqa' x'jinkiteb dwar din il-ġrajja; però riċentament sirt naf li l-Professor Joe Pirotta qed ihejji ktieb ieħor li se johroġ dalwaqt fl-okkażjoni tal-ewwel Ċentinarju minn dan l-avveniment.

F'dan l-artiklu nixtieq nirreferi għal tlieta mill-kotba li jittrattaw dan is-sugġett:

- 1) "Ir-Rivoluzzjoni Maltija tal-1919" ta' Henry Frendo b'introduzzjoni ta' Andrew P. Vella, Professur tal-Istorja fl-Università Irjali ta' Malta, stampat fl-Empire Press fl-1970
- 2) "Meta l-Malti Għadab – Is-7 ta' Gunju 1919, 60 Sena Wara" ta' Gerald Azzopardi, ippubblikat mill-Partit Laburista, stampat fil-Printex Press fl-1979
- 3) "Sette Giugno 1919 Tqanqil u Tibdil" ta' Michael A. Sant (t.1934 – m.1999) ippubblikat fl-1989 mis-Sensiela Kotba Soċjalisti tal-Partit Laburista (SKS Nru 29).

Fil-ktieb tiegħu, Henry Frendo ma daħalx fis-sugġett fejn inħadem dan il-monument. Min-naħa l-oħra, Gerald Azzopardi f'paġna 43 kiteb "Billi Edwards, li miet f'Birkirkara fit-22 ta' Frar 1924, il-monument tkompla mill-brunzar Ġużé Abela tal-Ħamrun u qam 'il fuq minn £200". Minn fejn Gerald għab din l-informazzjoni ma nafx. Għaxar snin wara, Michael Sant irrepeta l-istess teorija fil-ktieb tiegħu "Sette Giugno" 1919 Tqanqil u Tibdil (SKS 29). Stqarr li kkwota dak li kiteb Gerald Azzopardi dwar ix-xogħol fil-bronż tal-monument (Ara Appendiċi F.1, f'paġna 212).

Iżda hi din il-vera storja ta' fejn inħadem il-monument ta' Boris Edwards? Fil-verità, dan il-monument kien gie fondut f'St Joseph Foundry, li

kienet tinsab f'numru 13, Pawla Hill, Raħal Ġdid.

**L-ISTORJA WARA DIN
IL-FUNDERIJA**

Sa ma kelli xi 20 sena, li kieku xi ħadd kien jistaqsini "Hemm xi rabta bejn il-familja tiegħek u s-Sette Giugno?" Ir-risposta tiegħi kienet tkun li omni, Ġuża Vassallo, twieldet ġimgha eżatt qabel sehħet il-ġrajja, jiġifieri fit-30 ta' Mejju 1919. Xejn aktar.

Jien twelidt fl-eqel tal-gwerra, fis-27 ta' April 1942, f'numru 61, Pjazza San Nikola, is-Siġġiewi fejn il-familja ta' omni u tiegħi kienu refuġjati. Omni, Ġuża, kienet l-ewwel wild ta' Emanuel Vassallo, magħruf f'Raħal Ġdid bhala Tal-Funderija, u martu, Melita mwielda Cole. Omni kellha ħames ħutha oħra, Emanuel, Johnny, Mary, Carmen u Gigi (Louis). Omni biss kienet mizzewġa.

Il-ġenituri tiegħi żzewġu nhar is-

li kienu qegħdin jagħmlu r-ronda tal-Black Out, habbtullhom il-bieb biex jinformatom li kellhom id-dawl elettriku jidher mit-triq u kellhom joqogħdu attenti biex ma jhallux dawl jidher mit-twieqi jew mill-bieb.

Wara r-riċeviment, il-ġenituri tiegħi marru d-dar tagħhom Nru 26 Triq tal-Borg, Raħal Ġdid, madwar 500 mitt metru 'l bogħod mid-dar tal-ġenituri tagħha u erba' bibien 'il bogħod minn żewġ zijiet ta' omni, Agnes Pace u Emily West, ħut ommha. Ma' Emily kien joqogħod missierha Johnny Cole.

Għaxart ijiem wara t-tiegħ ta' missieri Lewis Glanville u omni Ġuża Vassallo, Benito Mussolini f'Ruma ddikjara li l-Italja kienet daħlet fil-Gwerra, alleata tal-Ġermanja Nazista. L-ghada, it-Thejn filghodu, 11 ta' Gunju 1940, ġiet skwadra ta' ajruplani Taljani jittfghu l-ewwel konsenja ta' "fjuri u cikkulatini" kif kienu jwiegħdu n-Nazzjonalisti lill-

“

*...dan il-monument kien gie fondut
f'St. Joseph Foundry, li kienet tinsab
f'numru 13, Pawla Hill, Raħal Ġdid.*

”

Sibt, 1 ta' Gunju 1940 fil-Knisja ta' Santa Ubaldesca, Raħal Ġdid, peress li dakinhar kienet lejliet il-festa Titulari tal-Parroċċa ta' Raħal Ġdid, li f'dik il-ħabta kienet għadha dik tal-Qalb ta' Ġesú.

Ftit jiftakru li f'Malta dak iż-żmien kienet diġà bdiet tiġi osservata l-Black Out wara nżul ix-xemx u matul il-lejl kollu allavoja konna għadna ma dħalniex fil-gwerra. Kif kienet l-użanza f'dik il-ħabta, ir-riċeviment tat-tiegħ sar fid-dar tal-ġenituri tal-għarusa, Nru 105 Pjazza Pawla, Raħal Ġdid. Kienet dar kbira bi ġnien f'it imdaqgas.

Waqt ir-riċeviment, żewġ pulizija

poplu Malti qabel il-gwerra fuq gżiritna.

Bl-ghajjnuna ta' oħt nannti oħra, Annie Delia xebba Cole, u mart l-avukat Nikol Delia, il-familja ta' omni u tiegħi krew dar fis-Siġġiewi, proprjetà tal-familja Delia. Imn'alla morna għall-kenn fis-Siġġiewi għax fit-tliet snin ta' gwerra, id-dar tagħna fi Triq Tal-Borg intlaqtet darbtejn. It-tieni darba kien fil-Giovedi Gras tal-1942, xahrejn qabel twelidt jien. Dakinhar, ajrupjani Ġermanizi waqqgħu ħafna bini f'Raħal Ġdid. "Direct Hit" laqtet il-bini fil-blokka ta' faċcata tad-dar tagħna, il-blokka bini bejn il-Pjazza, Triq Ħaż-Żabbar, Triq il-Qalb Imqaddsa ta' Ġesú u Triq Tal-Borg. ➤

In-nannu ta' George Glanville ma' ommu meta kienet għadha tifla

Bilwieqfa, xellug għal-lemin: Johnny Vassallo (hu ommi), Carmel Aquilina u Gużepi Vassallo (hu n-nannu, direttur) Bilqiegħda, xellug għal-lemin: Emanuel Vassallo, hu ommi; Joseph Vella (iż-Żuż); Emanuel Vassallo (in-nannu, direttur); and Ċikku Aquilina (model maker)

Jien twelidt fis-27 ta' April 1942 u bhala parrini kelli lin-Nannu, Emanuel Vassallo (Tal-Funderija) u lin-Nanna Carmena Glanville. Sfortunatament, in-nannu miet ġimagħtejn eżatt wara li twelidt jien. Miet fil-11 ta' Mejju 1942 u kellu biss 58 sena. Ommi kienet tgħid li missierha miet bl-inkwiet li ġarrab meta sar jaf li l-funderija tagħhom intlaqtet f'attakk mill-ajru mill-Germaniżi.

Granet wara li miet in-nannu, missieri kiteb lil hu n-nannu, iz-ziju Gużepi, li flimkien man-nannu kienu propratarji u diretturi ta' dik li kien jisimha St Joseph Foundry. Missieri informah li l-armila ta' huh, Melita, kienet se tħalli t-tmexxija tal-funderija f'idejha, Lewis Glanville, flok żewġha.

Ko-propratarja oħra tal-funderija kienet Rafela Vassallo, oħt Emanuel u Gużepi. Iz-zija Rafela kienet xebba u kienet toqgħod fi Strada Palma, faċċata tal-parapetti. Matul il-gwerra baqgħet

tgħix hemm u kriet iż-żewġ ikmamar fl-ewwel sular fid-dar tagħha lill-Gvern biex jintużaw bhala klassijiet tal-iskola. Skont il-Kanonku Mario Agius, hu u hu ommi iż-żgħir, Gigi, kienu jattendu l-iskola f'din id-dar. Il-Gvern ta' dak iż-żmien ried li ma jkunx hemm konċentrazzjoni kbira ta' tfal fl-istess post minħabba l-gwerra. Dar oħra li naf li kienet tintuża għall-istess skop kienet id-dar tal-familja Jones fi Triq Ħaż-Żabbar, f'Rahaħ Ġdid. Din kienet tinsab fil-blokka bejn Triq is-Sorijiet u Triq Schreiber. Din l-informazzjoni kien tahieli ċertu Pawlu Balzan li kien joqgħod fl-istess blokka.

Dak iż-żmien l-iskola tal-Gvern kienet qiegħda tintuża bhala maħzen tal-ikel priservat. Għall-inqas dan hu dak li kien qalli Leli Attard, magħruf bhala Leli l-Għawdx li kien jilgħab *centre half* mal-Hibernians F.C. u M.F.A. XI.

Meta waqgħet il-funderija, magħha nqerdu d-dokumenti kollha li kienu jeżistu. Dan qed nġhidu biex dak li se nasal għalih aktar tard hu bbażat fuq dak li smajt tul is-snin mingħand persuni ta' min jorbot fuqhom u xi dokumenti li kien għad fadal.

Naf żgur mid-dokumenti li kellu missieri ta' żmien meta kien imexxi l-funderija, li wara li spiċċat il-gwerra, l-ewwel xogħol li sar kien dak biex jitnaddaf is-sit mit-tifrik tal-bini mwaqqa'. Dan ix-xogħol beda fis-16 ta' Ġunju 1945 u spiċċa fl-4 ta' Lulju 1945. Ix-xogħol qam £19-10s-0d f'paġi, meta l-paga ta' raġel kienet £1 kuljum. Aktarx li l-ġebel li tneħħa mill-funderija spiċċa f'Tal-Borġ, f'Rahaħ Ġdid fejn kien qed jingabar il-ġebel mill-Isla, Bormla u l-Birgu biex jinbena x-Schreiber Football Ground.

Fis-26 ta' Ġunju bdiet fażi oħra ta' xogħol, dik tal-istallazzjoni ta' sistema

ST. JOSEPH FOUNDRY

(Debono Brothers) 13, Paula Hill, Marsa

Din id-ditta għandha reputazzjoni kbira fix-xogħol kollu ta' Funderija, taħdem kull materjal, welding u inginerija.

KUNTRATTURI TAL-GVERN U T-TLIET SERVIZZI

Prezzijiet moderati hafna DIAL 26316

Wiehed mill-hafna reklami li kienu jidhru fil-gurnal It-Torċa dwar St Joseph Foundry fis-sittinijiet

ġdida tal-elettriku, ilma, drenagg, overhead crane u l-makkinarju ġdid. Minkejja li dan ix-xogħol baqa' sejjer sal-21 ta' Lulju 1945, is-St Joseph Foundry reġgħet bdiet topera bħala funderija, fis-17 ta' Lulju 1945. Dan hu kkonfermat fil-kotba "Cleaning of Debris" f'pagna numru 2 u "Installation of Machinery" pagni 41-80.

Jien ġieli mort ma' missieri sal-funderija f'dan il-perjodu. Ix-xogħol prinċipali kien t-tappieri u l-qafas li fuqha tistrieħ it-tappiera. Dawn kienu jintużaw għas-sistema tad-drenagg li kienet qieghda tinfirex ma' Malta kollha. Niftakarni, kont kburi nara tappieri f'ħafna bliet u rħula b'St Joseph Foundry fiċ-ċentru ta' kull waħda. Barra mit-tappieri, fil-funderija kien isir kull xorta ta' xogħol tal-fondut, bronż, gunmetal, ċomb u metalli oħra. Jien kelli qluġh b'kontrakarrina b'piz taċ-ċomb, mudellat u fondut fis-St Joseph Foundry.

Fost affarjiet oħra li kienu jinħadmu f'din il-funderija kien hemm il-faċċati u l-bibien tal-fran tal-hobż. Min-nota, sirt naf li fil-5 ta' Settembru 1947, Giustu Mercieca hallas £75 ta' faċċata u bieba għall-forn tiegħu u ta' kwantità ta' fire-bricks għall-forn. Il-prezz kien jinkludi t-tqeghid tal-faċċata u l-bieba f'postha fil-forn tal-klijent.

F'Awwissu 1949, ommi u żewġ hutha bniet bieġħu sehemhom fis-St Joseph Foundry lit-tliet huħthom subien li bdew imexxu huma.

KIF SIRT NAF FEJN INIHADEM IL-MONUMENT?

L-ewwel darba li smajt bir-relazzjoni bejn il-funderija St Joseph mas-Sette Giugno kien mingħand ħabib tiegħi li kien joqgħod Ħal Tarxien, Ġanni Tirchett. Ġanni kien iħobb jinzel jiltaqa' ma' grupp ta' pensjonanti oħra fil-pjazza ta' Raħal Ġdid ta' kull filgħaxija. Jien

kont inhobb naghmilha magħhom, nisma' r-rakkonti tal-esperjenzi sbieħ jew koroh li kienu għaddew minnhom.

Fost il-ħafna rakkonti interessanti li Ġanni kien qalli kien hemm taqbila popolari ta' tfulitu. Is-sena li qalieli kienet l-1962. Tant kemm kienet għogħbitni li kont ktibtha biex żgur ma ninsihex. Din kienet tingħad l-aktar mill-Għawdxin li kienu jiġu Malta għal xi qadja. Hekk kif kienu jinżlu x-xatt tal-Belt u jibdeu triqithom lejn il-Victoria Gate kienu jgħaddu minn quddiem l-statwa ta' Nettuno, quddiem is-suq tal-ħut u kienu jgħidu hekk:

Sliem għalik San Ġwann ta' Malta,
Li int ġibtna f'dina l-art,
Sajf u xitwa sormok barra,
Ma tibżax minnu l-bard.
Se naqtagħlek libsa ntiera,
Għaliex minnek ġietni ħniena.

FESTIVALS
MALTA

KARNIVAL TAS-SAJF 2019

23 - 25 T'AWWISSU

ĠEWWA IL-LOKALITAJIET TA'

San Pawl il-Baħar
Birżebbuġa
Marsaskala

MAPFRE MSV Life

IL-MINISTRU CHALL-ĠUSTIZZJA, KULTURA
U QWENI LOKALI

« Jghiduli d-diskors bħaċ-ċirasa. Darba fost l-ohrajn, Ġanni qalli li meta kien għadu hafna iżgħar kien għamel żmien jahdem fis-St Joseph Foundry. Kif kien jaf li Emanuel Vassallo kien in-nannu tiegħi, ma nafx. Qalli li l-monument għall-Vittmi tas-Sette Giugno, li hemm fuq qabarhom fiċ-Ċimiterju tal-Addolorata, kien ġie fondut fis-St Joseph Foundry. Qalli li responsabbli mill-monument kien artist Russu. Kien qed jirrifere għal Boris Edwards.

Erbgħin sena wara, ġara tal-ġenituri tiegħi, is-Sinjura Rose Grima tennitli dak li kien qalli Ġanni Turchett dwar il-monument tas-Sette Giugno li hemm fiċ-ċimiterju tal-Addolorata. Fis-27 ta' Lulju 2004, is-Sinjura Rose Grima, xebba Aquilina, bint Ċikku, magħruf bħala Ta' Majsi u Rozina, ta' Nru 13 Triq Tal-Borġ, Raħal Ġdid, faċċata tad-dar fejn trabbejt jien. Qaltli li missierha, Ċikku u huh Carmel Aquilina kienu jahdmu f'St Joseph Foundry. Missierha kien jirrakkonta li l-monument tas-Sette Giugno kien ġie fondut fil-bronż fil-funderija tan-nannu tiegħi. F'dik l-epoka, Ċikku Aquilina u huh Carmel kienu jahdmu hemm bħala "model makers". Ċikku kien jghid ukoll li l-bust tal-Markiż Scicluna kien ġie fondut fil-bronż hemm ukoll. Biex tikkonfermali li missierha u zijuha kienu jahdmu fis-St Joseph Foundry, is-Sinjura Grima sellfitni ritratt biex naghmel kopja. Fir-ritratt meħud hdejn il-funderija jidhru n-nannu Emanuel Vassallo, huh Ġużeppi, żewġt ahwa ta' ommi, Emanuel u Johnny, Ċikku u Carmel Aquilina u Joseph Vella (Iż-Żuż) minn Arcade Street. Ir-ritratt ittieħed bejn wieħed u ieħor fl-1936.

Tajjeb li ngħid li Ċikku u missieru, Tumas Aquilina, kienu dawk li hadmu l-pulptu għall-Knisja ta' Kristu Re, Raħal Ġdid. Jekk ma niktibhiex, Tumas u Ċikku Aquilina kienu jibqgħu mhux apprezzati għall-kwalità ta' xogħolhom. Nies li jagħtu kontribut lill-komunità għandhom ikunu apprezzati.

Ftit qabel il-gwerra, Ċikku Aquilina

L-isem St Joseph għadu jidher fuq il-bini fejn kienet il-funderija. Il-funderija kellha erba' bibien principali. Tnejn minnhom, 13 u 15, kienu fit-Telgħa ta' Raħal Ġdid u t-tnejn l-oħra fit-Triq ta' Kordin. Imbagħad kien hemm bibien iżgħar fi Triq Principessa Maria minn fejn kienu jdahħlu minnhom il-hadid

spiċċa mill-funderija u beda negozju differenti, jibni l-karozzi tal-linja u privates, coach body builder. Beda f'maħžen f'Pawla Hill, Raħal Ġdid, faċċata, f'it l-isfel mis-St Joseph Foundry. Fuq il-faċċata tal-maħžen fejn Ċikku beda jahdem kien hemm statwa ta' Santa Rita. Skont ma' qaltli bintu wara l-gwerra, Ċikku bena garaxx kbir b'residenza fuqu fi Triq Kordin, wara l-funderija, maġenb Villa Blye. Ċikku Aquilina bena għexieren ta' xarabankijiet u għallem tista' tgħid lil dawk kollha li warajh bdew jibnu x-xarabankijiet għal rashom. L-aktar wieħed magħruf minn dawk li harġu minn taħt idejha kien Michael Debono ta' Haż-Żebbuġ, li wara biddel in-negozju tiegħu fil-bini tax-xarabankijiet u sar wieħed mill-importaturi tal-karozzi ewlenin ta' pajjiżna.

Din il-konferma tas-Sinjura Rose Grima heġġitni nikteb biex nikkoreġi informazzjoni żbaljata dwar fejn kien ġie fondut il-monument ta' Boris Edwards. Jekk le, l-iżball jibqa' jiġi ripetut u l-verità tibqa' mhix magħrufa.

Fuq kollox hemm aspett ieħor li jorbot dan il-monument tas-Sette

Giugno mal-funderija St Joseph. Dan il-monument tas-Sette Giugno kien sar fuq inizjattiva tal-Politiku Nazzjonalista Nerik Mizzi. In-nannu tiegħi, kien jiġi prim kuġin mal-mara ta' Nerik Mizzi. Mhux qed nimplika xi favorizmu politiku, anki jekk din il-parti tal-familja Vassallo kienet tappoġġa lil Nerik Mizzi. Fuq kollox meta tlesta dan il-monument, fl-1925, Nerik Mizzi kien għadu mhux miżżewweġ ma' Bice Vassallo. Biss żgur li Nerik Mizzi kien jaf bil-Funderija St. Joseph u kien jaf bil-kapaċitajiet ta' min kien imexxiha, inkluż tan-nannu tiegħi, li barra li kien wieħed mis-sidien, kien anki model maker kapaċi. Dak li nista' ngħid hu li miż-żwieġ tiegħu ma' Bice Vassallo, Nerik Mizzi saħħaħ il-ħbiberija mal-politiku Nazzjonalista Nikol Delia, li kif rajna kien iżżewweġ lil Annie Cole li kienet tiġi oħt in-nanna, Melita Cole, jiġifieri l-mara ta' Leli Vassallo.

Fi kliem ieħor, din kienet funderija li mhux biss kellha s-saħħa industrijali li tagħmel monument ta' dan il-kobor, iżda kellha ukoll l-għarfien u n-nies tas-sengħa li kienu kapaċi jagħmlu monument bħal dan.

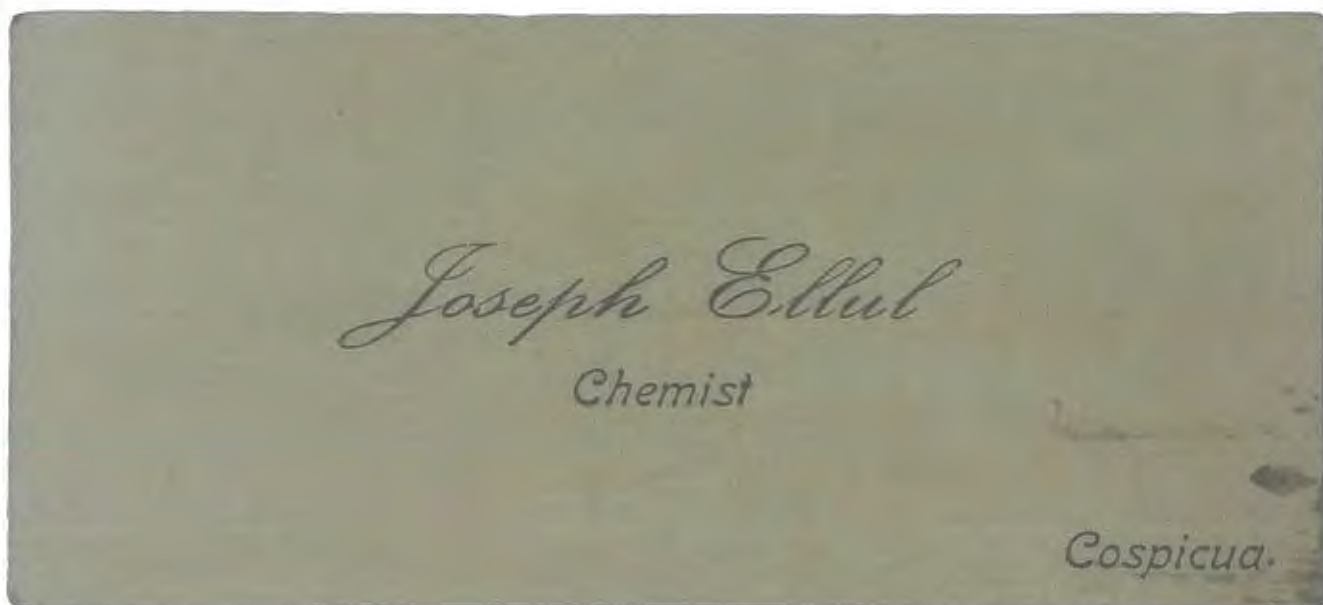
UNIONE CATTOLICA

San Giuseppe, Ruggier Busuttil u l-familja Ellul:

l-istorja tkompli

SIMON MERCIECA

Karta ta' Visita tal-farmacista Joseph Ellul

FL-EWWEL HARGA TA' DAN IL-MAGAŽIN KULTURA, JIEN IPPUBBLIKAJT STORJA DWAR L-ISPIŻJAR ĠUZEPPI AGIUS, JEW KIF KIEN MAGHRUF AHJAR BHALA S-SUR AGIUS.

Fiha tkellimt dwar Ruggier Busuttil li kien għalliem tal-medicina fl-Università ta' Malta u l-involviment tiegħu fis-Sette Giugno. Busuttil kien skjerat fuq in-naħa Inġliża. B'reazzjoni għal din l-istorja kitibli s-Sur Vincent Ellul, qarib tas-Sur Busuttil. Fil-komunikazzjoni tiegħu, tani informazzjoni ġenjalogika li tirrifletti x'kien qed jiġri fis-soċjetà Maltija, b'mod partikolari, dik il-parti tas-soċjetà tagħna li kienet se tkun wara l-Inġliżi. B'hekk naraw in-naħa l-oħra tal-munita u nifhmu ftit ahjar il-kumplessità tas-sitwazzjoni u t-tensjonijiet politiċi f'Malta fil-bidu tas-seklu għoxrin. Dawn il-ħsbijiet tal-ħabib tiegħi, is-Sur Vincent Ellul, qed naqsamhom magħkom bil-permess tiegħu.

Is-Sur Ellul spjegali li Ruggieru Busuttil kien jiġi prim kuġin tan-

nannu tiegħu, li kien farmacista, bl-isem ta' Ġuzeppi Ellul. Ġuzeppi Ellul kien jappartjenti lil familja importanti f'Bormla tat-tieni nofs tas-seklu dsatax. Huh kien il-Magistrat Lorenzo Ellul. Din in-naħa tal-familja kienet ixxaqleb pjuttost favur il-kultura Taljana.

Missier Ruggieru kien il-Perit Giuseppe Ruggieru Busuttil (1839-1924). Ġuzeppi Ruggier Busuttil kien sar perit lejn is-sena 1865. Kien leħaq il-perit tal-Gvern. Kien involut f'numru ta' proġetti fosthom bini ta' kappelli fl-Addolorata. Fuq kollox, jingħad li dan il-perit kien wieħed minn dawk tal-ewwel li beda jibni f'Rahał Ġdid. Fil-bidu tas-seklu għoxrin, il-Gvern Inġliż beda joħroġ numru ta' plots għall-bini f'Rahał Ġdid. Hafa nies bdew jinżlu joqogħdu f'din il-lokalità minħabba t-tarzna. Il-Perit Giuseppe Ruggiero Busuttil beda jixtri dawn il-plots u jiżviluppahom fi djar għall-ħaddiema. Fost il-plots li l-Gvern kien hareġ għall-bini fl-1902, kien hemm dawk magħrufa fiż-żona ta' Raħal Ġdid, bhala Tal-Borg. Dan l-iżvilupp tal-Perit Busuttil, offra mudell li se naraw ikompli jiġi użat minn periti li ġew warajhom,

fosthom il-Perit Ġuzeppi Pace u l-iżvilupp li dan kien għamel f'Paceville. Illum din il-lokalità ġġib ismu. Il-perit Pace spicċa għamel dak li għamel qablu Perit Busuttil, iżda fuq skala akbar.

Tnejn minn ħut Giuseppe Ruggier Busuttil kienu Marianna u Rachela. Rachela tiġi l-bużnanna ta' Vincent Ellul li gentilment qed jgħaddi dan l-istudju ġenjalogiku dwar din il-familja. Giuseppe Ellul kien iżżewweġ lil Marianna Busuttil. Giuseppe Ellul kien minn Bormla u kien magħruf bhala *fabricante di cotone*. Hu kellu kumpanja tal-qoton li kien imexxija flimkien ma' huh. Bil-kelma *fabricante di cotone*, kienu qed jifhmu persuna li timmanifattura l-qoton. Meta martu Marianna mietet, Ġuzeppi iżżewweġ lil oħtha, Rachela. Kienet xi haġa normali f'Malta f'dik il-ħabta. Din il-prassi għadha qawwiya fost il-komunità Lhudija sal-gurnata tal-lum. Rachela tiġi l-bużnanna ta' Vincent Ellul. Wieħed mit-tfal, Giuseppe, ġie msemmi għal missieru Ġuzeppi. Dan kien sar farmacista u l-farmacija kien jisimha Victoria Pharmacy u kienet tinsab f'Bormla, eżattament fi 93, Strada San Giorgio. ➤

IN LOVING MEMORY

OF

Prof. Ruggiero Busuttill M.A., M.D.

WHO DEPARTED THIS LIFE

ON THE 1ST MAY 1946.

IN EDUCATION.

§ 78 & 8. University &c. as detailed in the Estimate.

THE CHIEF SECRETARY — A resolution was passed on the 6th of March 1925, providing that subsidies should be given to successful students of the University under certain conditions. No annual vote had been taken for this purpose; but it appears that the time has come for revising the whole system of giving these subsidies. Meanwhile the University Authorities have recommended this grant to Dr. Ruggiero Busuttill; it is a case in which the spirit of the previous resolution should receive effect.

DR. VELLA—Where is Dr. Busuttill at present, and has the Government any information as to what progress he is making?

THE CHIEF SECRETARY—I will undertake, if this vote is passed, to enquire as to the educational progress of this gentleman very carefully. Perhaps before the money is actually voted we would not be quite within our rights if we required into the course of studies he may be pursuing at his own expense or at a charge not subject to our criticism. With regard to the rate of §1, 6, 8, I may say that it is a principle of the Government to grant night schools or trials wherever there is a reasonable demand.

Vote agreed to.

IN MISCELLANEOUS SERVICES.
§ 84. Remuneration to Members of the Police Commission.

THE CHIEF SECRETARY — The Council will remember that disease was discovered in the seal pinnace imported last season, and that the Board of Health

of said... performed... hours of extra... Ma. DEN

the members and what executing the

THE CHIEF... Plain, Prof. Gatto, and... better not... gentleman... in agriculture... Debono and... for a period... Mr. London

DR. VELLA... know is the... Commissioner... remuneration... have never... there any spe...

THE CHIEF... know whether... to say that... been paid. The... nominated to... an ordinary... gentleman... the Veritable... examine... by me, with... at all hours... were called... duty and to... that... tea... time.

MR. MIP... a quality... full salary... one... high... placed... salary... the... 1925...

Malta. 29

M^r

To Joseph Ellul
PHARMACEUTICAL CHEMIST

PATENT MEDICINES, SURGICAL DRESSINGS, DRUGGISTS' SUNDRIES,
PERFUMERY, TOILET REQUISITES ETC.

1921

January	14.	1 oz Castor Oil.	£.	3.
April	5.	1 Doz Pkts Opium L...-		9.
May	12.	1 oz. Castor Oil.		3.
	16.			6.

« Fuq kollox, l-ispizjar Ġuzeppi Ellul kellu żewġ hutu bniet mill-ewwel żwieġ ta' missieru, waħda jisimha Maria li twieldet fl-1862 u l-oħra Marianna li twieldet 1877. Maria żzewġet lin-nutar Salvatore Cauchi minn Bormla. Din mietet fl-1903 u n-nutar Cauchi, spiċċa biex wara, iżżewweġ lil Marianna. Qed ngħid dan biex nuri kemm kienet Prattika komuni li l-familji jibqgħu jżżewġu f'xulxin mingħajr ma jkissru l-liġijiet tal-konsangwità jew jinholoq xi tip ta' inċest.

Min-naħa tiegħu, l-ispizjar Ġuzeppi Ellul tilef lill-mara Carmela fl-1919 minħabba l-influenza Spanjola u hu mietet ftit tas-sniwa wara, l-1922, bit-tfal tagħhom jispicċaw orfni.

Interessanti li dan Ruggiero Busuttil kien issemma fil-parlament Malti meta kien ingħata borża ta' studju biex imur jistudja fl-Ingilterra u kien hemm

mistoqsija parlamentari biex ikun jafu xi progress kien hemm fuqu.

Fost hut Ruggiero Busuttil insibu lil Emma li żżewġet fil-klassi legali. Hi żżewġet lill-avukat Giuseppe Sacco. Ruggiero Busuttil kellu hu li kien ukoll spizjar. Kien jismu Edgardo. Hutu oħra kienu it-tabib Antonio Busuttil u t-tabib Gorgie Busuttil. Imbagħad kien hemm il-konnessjoni reliġjuża. Il-familja Busuttil kienet marbuta sew ma' għaqda li kienet għadha kif twaqqfet, dik tal-Unione Cattolica San Giuseppe. Din kienet għaqda tal-mutuo soccorso, jiġifieri għaqda li toffri assistenza soċjali fi żmien meta ma kienx hemmx servizzi soċjali. Dawn kienu t-tobba mhallsin minn din l-għaqda. Anke hu Edgardo kien ukoll involut f'din l-għaqda. L-istess kienu l-kuġini tiegħu. Il-farmaċista Ġuzeppi Ellul kien wieħed mill-farmaċisti mnejn il-membri ta' din l-għaqda kienu

jmorru jiġbru l-medicina mingħajr hlas mingħandu. Il-farmaċista kien jithallas mingħand l-Unione fl-aħħar tas-sena kif juru registri ta' dak iż-żmien.

B'hekk, minn din l-informazzjoni, naraw kif il-familji kienu qegħdin jżżewġu għand xulxin u l-alleanzi li kienu bdew isiru, permezz taż-żwiġijiet bejn familji li kienu fin-negozju u ma' familji ta' professjonisti. Biss anke jekk hafna minn dawn il-familji fin-negozju kienu jharsu lejn l-Ingilterra bhala mudell politiku u ekonomiku li Malta kellha tadotta u li huma kellhom interess kollu li jappoġġawh, fl-analizi tal-familji wieħed jiskopri li l-alleanzi politici kienu mżewġa. B'hekk min jaħseb li dan il-fattur politiku ta' familji jkunu mżewġin politikament hu xi fenomenu modern qed jgħarralu. Anke fl-imghoddi, il-familji Maltin ma kinux kollha ma' naħa waħda tal-ispettru politiku.

SCS

Sammut Concrete Supplies

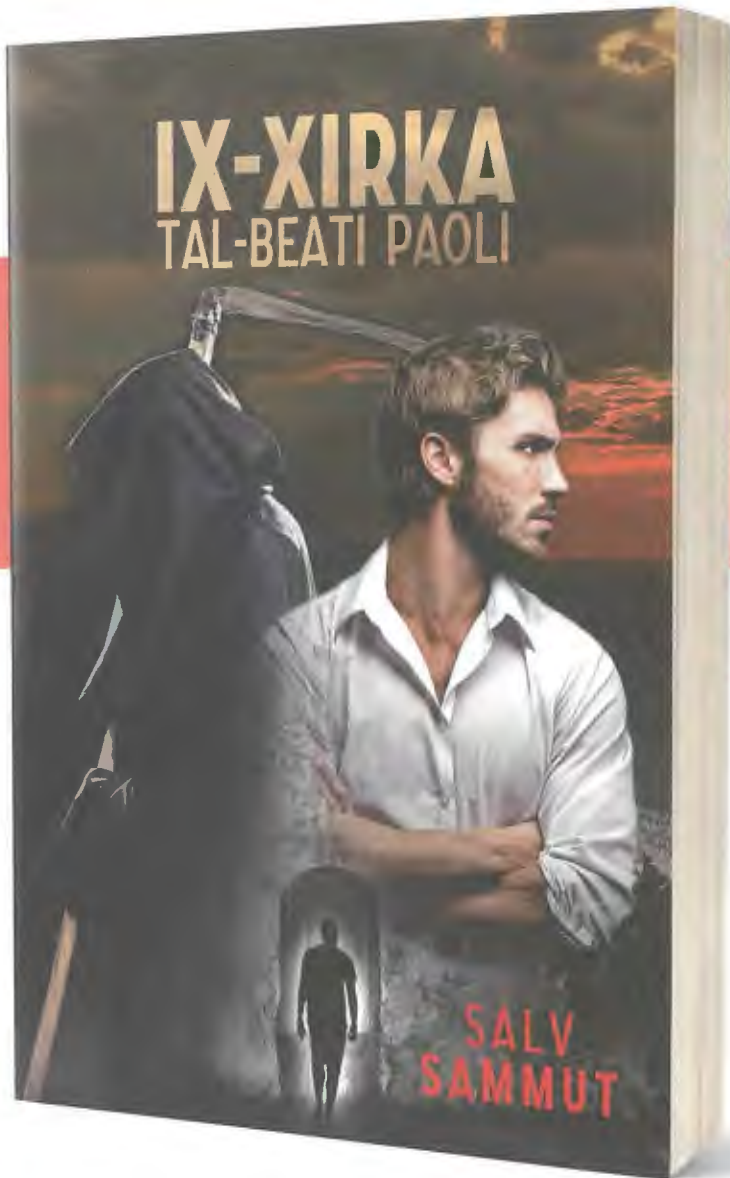
Ready Mixed Concrete, Bricks Manufacturing,
Concrete Pump Hire & Property Negotiation

**Triq Il-Burmarrad,
Naxxar**

For Orders Phone : 99492755
Accounts Department : 79289275
Property Negotiation : 79492755
Email : accounts@sammutcconcrete.com

Meta l-'Pornografija' ssir thriller, kultura u hsieb soċjali:

Ix-Xirka tal-Beati Paoli

Rumanz ta' SALV SAMMUT

SIMON MERCIECA

**BHALA GHALLIEM
FL-UNIVERSITÀ TA' KORS LI
JITTRATTA L-ISTORJA
TAS-SESSWALITÀ QRAJT DAN
IR-RUMANZ BL-ISEM "IX-XIRKA
TAL-BEATI PAOLI" B'INTERESS
PARTIKOLARI.**

Dan hu rumanz polizjesk, iżda hu mimli b'anedotti ta' hsibijiet soċjali, politiċi u reliġjużi li l-awtur jibnihom madwar abbuż sesswali fuq it-tfal subien. Dawn l-abbużi huma deskritti b'mod grafiku ħafna, li kważi, kważi jressquq lejn ix-xifer ta' dak li fl-istorja tas-sesswalità sa ftit ilu kienet jitqies bhala kitba pornografika.

Ir-rumanz jibda b'daħla jew preambolu fejn il-kittieb ta' dan ir-rumanz, Salv Sammut, jagħmel stqarrija fejn fiha juri l-hsibijiet li hu jhaddan, dawk marbuta mal-ġustizzja soċjali. Din

Is-Sur Salv Sammut jittkellem waqt il-prezentazzjoni tar-rumanz tiegħu.

it-tema tal-gustizzja soċjali se tohròg b'saħħitha f'dan ir-rumanz, mingħajr mal-istess awtur ikisser is-suspans li b'sengħa kbira jibni matul ir-rumanz kollu.

Izda qabel ma nitkellem dwar dan ir-rumanz, ikun tajjeb li wiehed jgħid kelma dwar Salv Sammut. Għal hafna, il-figura ta' Salv Sammut hi mwahħda mat-trejdunjonizmu militanti Malti. Għal hafna snin Sammut kien fuq quddiem fil-hidma tredjunjonistika Maltija. Kien il-President tal-General Workers' Union fi zminijiet meta l-istess unjin ma kellhiex dejjem ir-riħ mill-poppa. Għal hafna oħrajn, illum, il-figura ta' Salv Sammut hi dik ta' rumanzier li jaf iħaddem il-kelma Maltija b'sengħa u hila kbira.

F'dan il-ktieb għandna lil Salv Sammut taħt dawn iż-żewg oqsfa. Fil-hajja professjonali, Sammut kellu

jigġieled għad-drittijiet tal-ħaddiema. Xi drabi kellu jidhol ukoll biex jiddefendi każi ddisprati ta' ħaddiema li mhux bilfors kellhom raġun, izda bħala trejdunjonista kellu d-dmir u d-dover li jaqbeż u jiddefendihom. Izda aktar minnhekk, dawn is-sitwazzjoni għallmuh li persuna trid tipprova tifhem lill-persuna b'mod ħolistiku biex verament tista' ssir gustizzja.

Hawnhekk għandha storja marbuta mal-pedofolija. Għandna storja dwar nies li suppost, kif jgħid l-istess Sammut fid-daħla tar-rumanz, kellhom id-dmir u d-dover jieħdu ħsieb it-tfal f'dati lilhom u minflok spicċaw jabbużaw minnhom. Hawn fejn jidhol Salv Sammut it-trejdunjonistika. Forsi, wiehed jahseb li minħabba li Sammut ġej minn unjin tal-ħaddiema li hi assoċjata max-xellug, kien se jieħu pjaċir minn din t-traġedja u jagħmel festa minnha. Finalment,

dak li kien qed jabbuża minn dawn it-tfal kien qassis li normalment, fil-kitba tax-xellugija, hu assoċjat mal-Lemin tal-ispettru politiku u allura hu l-għadu politiku. Izda Salv Sammut ma jagħmilx hekk. It-trejdunjonizmu rawwem fih sens ta' gustizzja u dan jirbaħ fuq kull ideoloġija politika. Sammut jirrikonoxxi li jekk ikun hemm persuna jew tnejn jew tlieta ħżiena, dawn ma jfissirx li istituzzjoni shiha tkun ħażina. Fuq kollox, xi drabi tħoss, inti u taqra, li Sammut qed jipprova jifhem għaliex dan il-qassis kien qed jabbuża mit-tfal u jara għaliex kien qed jagħmel hekk u għaliex wasal fejn wasal. Izda mbagħhad jagħraf li trid isseħħ gustizzja.

Sammut jifhem ukoll li istituzzjoni hi magħmula minn hafna nies u l-maġġoranza ta' dawn in-nies huma onesti u jaħdmu b'xejn u b'vokazzjoni. Bħala trejdunjonista jara t-traġedja ta' ➤

◀ L-udjenza li attendiet għall-prezentazzjoni tar-rumanz ta' Salv Sammut. Dan għe pprezentat ma' numru ta' rumanzi oħra, kollha pubblikazzjoni Horizons.

◀ min b'għemilu jkisser hafna xogħol tajjeb li numru ikbar ta' nies jagħmlu favur l-istituzzjoni li huma affiljati fiha. Hu johroġ din is-solidarjetà b'mod litterarju fil-kliem li jqiegħed f'halq il-protagonisti tar-rumanz tiegħu.

Min-naħa l-oħra, għandna r-rumanz miktub b'sengħa kbira li meta taqbd u f'idejk iħallik fuq ix-xwiek sal-aħħar kapitlu. Salv Sammut għandu s-sengħa ta' kif iqanqal il-kurzità tal-qarrejja tiegħu. F'kull kapitlu li jikteb, sal-aħħar wiehed, johloq stennija li twasslek biex tkompli taqra. Kwazi kwazi, l-introduzzjoni li għamilt għal dan ix-xogħol issir irrelevantni għax, qabel kollox dan hu rumanz polizjesk u miktub biex persuna tiegħu gost taqra bil-Malti. Fi kliem iehor, dawn l-istejjer li jtkellem fuqhom jigifieri l-abbuz sesswali fuq tfal subien setgħu qatt ma ezistew fil-verità.

Setgħu kienu biss flieqa tal-kittieb, iżda xorta waħda dan jibqa' rumanz sabih hafna, thriller li jzommok imsammar mal-ktieb.

Nghid għalija, ir-rumanz Malti nħobbu anke jekk minħabba x-xogħol tiegħi, niggiēled miegħi nnifsi biex insib hien biex naqrah. Biss kif qbadt dan ir-rumanz f'idi, ma stajtx nitilqu minn idejja. Hafna drabi l-awturi jirrikorri lejn sentenzi qosra li jghinuk tghagġel fil-qari tiegħek. Bla ma trid tipprova taqta' min hu l-hati jew il-qattiel. Meta taħseb li sirt taf, tinduna li għadek 'il bogħod mill-verità. Int u taqra tispicča tagħmel hafna assunzjonijiet f'moħħok, iżda sal-aħħar, ma jirnexxilekx taqta' min hu l-hati. Għalija dan ir-rumanz fakkarni fil-awtrici Ingliza Agatha Christie, li kont naqra l-kotba tagħha fi tfuliti aktar milli fir-rumanzi ta' Dan Brown.

Il-ktieb jista' bil-kapitlu li jtkellem dwar maltempa. U verament, dan hu ktieb mibni fuq maltempati tal-ħajja. F'dan il-kapitlu hemm deskrizzjoni sabiħa ta' żewġt irġiel li l-awtur ma jghidilna xejn dwarhom jew min huma. Dawn insiru nafu biss min kienu fl-aħħar kapitlu, anke jekk inti u taqra tipprova tistaqsi min setgħu kienu dawn it-tnejn. Kulma jghidilna l-awtur li wiehed minnhom kellu ħajja mqalba. Iħallina f'kurzità sal-aħħar. Imbagħad, Sammut johodna lura fi flashback lejn it-tfulija u jibni l-istorja minn hemm 'il quddiem.

Din hi storja li tmur lejn is-snin ħamsin. Salv Sammut jtkellem dwar il-problemi soċjali li kienu jbatu dawk It-tfal li jtilfu lil missierhom. Mhux dejjem l-omm setgħet iżzomm id-dar u b'hekk kienu jspicčaw f'xi djar tar-religjużi.

Dan hu dak li ġralu t-tifel, bl-isem ta' Xandru. Mir-raħal ta' fejn kien joqgħod spičča jgħix f'dar fil-Kottonera u wara l-mewt ta' missieru spičča jgħix f'dar immexxija mir-religjużi.

F'dan ir-rumanz, Salv Sammut jagħti stampa tal-hajja f'Malta tas-snin ħamsin, kemm dik li kienu jgħixu n-nies tal-irħula u anke dawk tal-ibliet. Ifakkarna x'kienu jieklu t-tfal f'dik il-ħabta, bħalma hi bajda nejja mal-Ovaltine, jew inkella kif is-subien u l-bniet kienu jiskopru s-sesswalità tagħhom. Jagħti deskrizzjonijiet vivaċi tal-ibbuljar li kien isir fl-istituti. Għandna storja sesswali u pornografika – fis-sens wiesa' tagħha. B'sengħa jwasslilna immaġni sesswali u ta' prostituzzjoni ħajjin fejn il-protagonisti ma jibqgħux karattri xotti iżda jsiru nies tad-demmu u l-laħam li qed tarahom quddiem għajnejk. Fi kliem ieħor, hawn għandha wkoll parti mill-istorja tas-sesswalità Maltija ta' wara l-gwerra, din id-darba miktuba b'forma ta' rumanz.

Imbagħad joħodna tletin sena wara, lejn Malta tas-snin tmenin u disgħin. Jitkellem dwar l-iżviluppi li għaddiet minnhom Malta. Jien li għext dawk l-iżviluppi hassejtni li qed joħodni lejn l-imgħoddi tiegħi. Il-ħafna bini li ħa post il-kampanja. Fuq kollox, f'dan ir-rumanz, Salv Sammut ma jtkellimx biss dwar korruzzjoni fil-Knisja. Ma jiddejjax jiddeskrivi l-korruzzjoni fl-istituzzjonijiet politiċi u dawk tal-gustizzja. Ma jiddejjax jgħid li min hu involut fid-droga u l-prostituzzjoni, għadnu protezzjoni minn fuq. Dan kollu jagħmlu b'mod viżiv u bħalma jġiri f'kull rumanz miktub tajjeb, jagħmlu billi l-qarrej iħossu parti mill-istorja. Anke meta jiġi biex jiddiskrivi l-kruha tal-istupru jagħmlu b'sengħa mingħajr inibizzjonijiet u dan iwasslek biex tagħraf aktar il-kruha tiegħu.

Fil-ktieb idahħal stejjer storiċi minn grajjiet pajjiżna li l-awtur jidher li kien parti minnhom, bħalma kienet ir-reazzjoni tal-Knisja Kattolika lejn

ir-referendu tal-Integration tal-1956. Jitkellem dwar kif bdiet din ir-reazzjoni tal-knisja, jiġifieri nhar l-10 ta' Frar, festa ta' San Pawl u l-panigierku ta' dakinhar. Ifakkarna li t-tfal tal-istituti kienu jittiehdu għall-manifestazzjoni politiċi organizzati mill-Knisja.

Mit-tfulija, Sammut joħodna tliet diċenji wara. Dan jiffirma t-tieni taqsima tal-ktieb. Ikun hawn fejn Sammut jibda t-*thriller* tiegħu. Jibdieh bi qtil makabru li bħala storiku ma naħsibx li qatt kellna bħalu. Ikun hawn fejn niskopri din ix-Xirka jew soċjetà tal-Beati Paoli u bil-mod il-mod nagħrfu eżattament x'kienet u din ix-xirka tibqa' żżomm lill-qarrej fuq ix-xwiek sal-aħħar tar-rumanz fejn hemm biss insiru nafu x'verament kienet. Ċikku u ħuh Carmel Aquilina kienu jaħdmu f'St Joseph Foundry. Missierha kien jirakkonta li l-monument tas-Sette Giugno kien ġie fondut fil-bronż fil-funderija tan-nannu tiegħi. F'dik l-epoka, Ċikku Aquilina

bejn wieħed u ieħor fl-1936.

Tajjeb li ngħid li Ċikku u missieru, Tumas Aquilina, kienu dawk li hadmu l-pulptu għall-Knisja ta' Kristu Re, Raħal Ġdid. Jekk ma niktibhiex, Tumas u Ċikku Aquilina kienu jibqgħu mhux apprezzati għall-kwalità ta' xogħolhom. Nies li jagħtu kontribut lill-komunità għandhom ikunu apprezzati.

Ftit qabel il-gwerra, Ċikku Aquilina spičča mill-funderija u beda negozju differenti, jibni l-karozzi tal-linja u privates, coach body builder. Bada f'maħżen f'Pawla Hill, Raħal Ġdid, faċċata, f'ti isfel mis-St Joseph Foundry. Fuq il-faċċata tal-maħżen fejn Ċikku beda jaħdem kien hemm statwa ta' Santa Rita. Skont ma' qaltli bintu wara l-gwerra, Ċikku bena garaxx kbir b'residenza fuq fi Triq Kordin, wara l-funderija, maġenb Villa Blye. Ċikku Aquilina bena għexieren ta' xarabankijiet u għalliem tista' tgħid lil dawk kollha li warajh bdew jibnu x-xarabankijiet

“ Ngħid għalija, ir-rumanz Malti nħobbu anke jekk minħabba x-xogħol tiegħi, niġġieled miegħi nnijsi biex insib hin biex naqrah. Biss kif qbadt dan ir-rumanz fidi, ma stajt x nitilqu minn idejja. ”

u ħuh Carmel kienu jaħdmu hemm bħala “model makers”. Ċikku kien jgħid ukoll li l-bust tal-Markiż Scicluna kien ġie fondut fil-bronż hemm ukoll. Biex tikkonfermali li missierha u zijuha kienu jaħdmu fis-St Joseph Foundry, is-Sinjura Grima sellfitni ritratt biex nagħmel kopja. Fir-ritratt meħud hdejn il-funderija jidhru n-nannu Emanuel Vassallo, ħuh Ġużeppi, żewġt aħwa ta' ommi, Emanuel u Johnny, Ċikku u Carmel Aquilina u Joseph Vella (Iż-Żuż) minn Arcade Street. Ir-ritratt ittiehed

għal rashom. L-aktar wieħed magħruf minn dawk li ħarġu minn taħt idejha kien Michael Debono ta' Ħaż-Żebbuġ, li wara biddel in-negozju tiegħu fil-bini tax-xarabankijiet u sar wieħed mill-importaturi tal-karozzi ewlenin ta' pajjiżna.

Din il-konferma tas-Sinjura Rose Grima heġġitni nikteb biex nikkoreġi informazzjoni żbaljata dwar fejn kien ġie fondut il-monument ta' Boris Edwards. Jekk le, l-iżball jibqa' jiġi ripetut u l-verità tibqa' mhix magħrufa.

X'kienu jieklu bħala kolazzjon missirijietna?

SIMON MERCIĘCA

il-Baqta

**IL-KELMA YOGHURT ILLUM
DAHLET FIL-MALTI, IŻDA FTIT
JAFU LI FL-IMGHODDI AFNA
KELLNA L-YOGHURT TAGĦNA.
KONNA NGHIDULU BAQTA.**

Forsi l-fatt li din il-baqta qatt ma giet ikkummerċjalizzata ġej mill-fatt li r-raħhala ma tantx kienu jhobbu jbigħuha. Ir-raħhala, jigiġifieri, dawk li kienu jrabbu l-merħliet, kienu jhobbu jzommuha għalihom u għall-membri tal-familji tagħhom. Dan nafu b'mod dirett minn stejjer fil-familja tiegħi stess. L-antenati ta' missieri nizlu minn Ghawdex lejn Ħal Tarxien f'nofs is-Seklu Dsatax. F'Ghawdex huma kienu raħhala. F'Ħal Tarxien bdew irabbu l-mogħoż kif kienu jagħmlu f'Ghawdex u jbigħu l-ħalib. Kif qaltli waħda li tiġi minni u llum għandha l-età venerabbli ta' 98 sena, Elizabetta Schembri, il-baqta kienu jzommuha għalihom. Meta kienet tifla, iż-żijiet ta' missieri kienu jagħtuhelha meta kienet tmur iżżurhom filghodu. Kienet parti mill-kolazzjon. Hawn qed nitkellmu fuq is-snin ghoxrin tas-seklu l-ieħor. Hi kompliet tispjegali li l-ewwel darba, meta kienet marret tarahom, huma mhux biss kienu offruihelha, iżda qalulha wkoll, "Ħudha għaliex inti tagħna". B'referenza ċara li din ma kinitx tingħata lil kulħadd, u kienu qed joffruhelha għax kienet meqjusa bħala tal-familja.

Jien niftakar ta' tifel meta l-ħalib kien għadu jinbiegħ fil-flixxen. Xi drabi kien ikun hemm minnhom li kien ikollhom l-iskorċa fuq, fil-parti tal-ghonq tal-flixxen. Kienet rari u kont qisek qed tirbaħ il-lotterija meta tiltaqa' magħha. Din kienet tissejjah baqta. Missieri kien introduċieni għaliha. Kien qalli l-ewwel darba li rajtha: "ħudha għaliex dik baqta". Kienet l-itjeb parti. Ma hemmx għalxiex inżid, li din l-iskorċa jew baqta kienet tinżel tajjeb filghodu jew mat-tè jew litteralemnt nikluha bil-kuċċarina. Kont issibha kemm taħt il-flixxen li kellhom it-tap tal-fidda u allura l-ħalib kien ikun tal-baqra jew dawk bit-tapp tad-deheb u allura l-ħalib kien

ikun tan-nagħa jew tal-mogħża.

Kif turi din l-istorja, il-baqta kienet waħda mill-elementi li missirijietna kienu jikkunsmaw filghodu, bħala parti mill-kolazzjon tagħhom. Kien normali, diġà minn dawk iż-żminijiet tan-nofs, jekk mhux qabel ukoll, li f'Malta jiġi kkunsmat ikel helu bħala kolazzjoni. Dan l-ikel helu nsibu jiġi kkunsmat f'kolazzjonijiet speċjali li missirijietna kienu jorganizzaw f'numru ta' knejjes, filghodu nhar il-festa.

Il-baqta żgur kienet waħda minnhom. Il-fatt li din hi kelma Għarbija turi l-preżenza tagħha, u fuq kolloxx il-konsum tagħha nsibuh sa minn żmien l-Għarab. Erin Serracino Inglott, fil-famuż Miklem Malti tiegħu jispjega l-baqta bħala "il-ħalib magħqud biż-żjieda tat-tames". Erin Serracino Inglott ikompli jgħid li meta din tiġi misjura darbejtn issir irkotta. Din l-ispjegazzjoni tvarja mill-baqta li kien jagħti missieri lili tal-iskorċa tal-ħalib. Dan juri li kien hemm aktar minn tip waħda ta'

tkun magħquda u densa din it-tahlita. Fil-Malti, illum issib min juża din il-kelma baqta meta l-ikel, speċjalment il-laħam ikun sar ħafna, kważi żżejjed u b'hekk idub f'ħalqek!

BAQTA BL-GHASEL

B'hekk il-yoghurt illum hu l-aktar prodott tal-ħalib li jixbaħ il-baqta. Iżda x'kienet sew id-differenza ta' bejniethom? Għall-inqas minn dak li niftakar ta' tifel, il-yoghurt naturali kien għalina t-tfal qares ħafna. Ma konniex inniżżluh. Min-naħa l-oħra, dik li konna nsibu bħala baqta xi drabi fil-wiċċ tal-fliexken tal-ħalib konna niekluha bil-kuċċarina. Ma kellhiex togħma qarsa. Kienet krema magħquda. Ma kinitx helwa, biss lanqas ma kienet qarsa.

Il-kelma *yoghurt* hi ta' oriġini Turka u tfsisser tagħgen. It-Torok bdew isejhu din it-tahlita bħala yoghurt. Huma ferrxuha mal-Imperu kollu. L-aktar reġjun fil-

“ Żgur li l-espressjoni fil-Malti bħal dik magħqud bħal baqta turi kemm kienet tkun magħquda u densa din it-tahlita. ”

baqta. Fil-produzzjoni tagħha, kull raħħal kien ikollu dak id-dettall speċjali tiegħu kif jagħmilha.

Ġużé Aquilina jagħti t-tifsira u anke l-oriġini ta' din il-kelma f'it differenti minn Erin Serracino Inglott. Aquilina fil-Maltese-English Dictionary tiegħu ma dahalx fil-mod ta' kif kienet issir. Jiddeskriviha bħala 'curded milk'. Ikompli jgħid li meta tkun misjura darbejtn issir 'butter-milk curd'. B'din id-definizzjoni, Aquilina ma kienx qed jifhem irkotta li hu jispjegaha 'cottage cheese obtained by the reboiling of skimmed milk'.

Żgur li l-espressjoni fil-Malti bħal dik magħqud bħal baqta turi kemm kienet

Mediterran li nsibu l-preżenza ta' dan il-yoghurt, minn barra fit-Turkija, hu fil-Greċja. Wisq probabbli, din it-tahlita tmur għad-dinja Bizantina.

Fil-Għarbi nsibu kelma oħra għall-yoghurt. Din tissejjah 'leben'. Il-kelma Lebanon ġejja minnha u tfsisser l-art tal-ħalib u l-ghasel. Proprjament 'il-leben' hu l-ewwel ħalib li joħroġ u mbagħad wara jissaffa u jsir 'yoghurt'. B'hekk l-Għarbi jixbaħ ħafna lill-baqta li kellna f'Malta.

Issa fid-dinja Għarbija l-leben hu differenti fil-kompożizzjoni tiegħu u anke fit-togħma mill-yoghurt Tork jew dak Grieg. Biss jixbaħ ħafna lill-baqta li kellna. Kull meta doqtu, fakkarni f'din il-baqta li

◀ kont niekol ta' tifel.

Bhall-yoghurt, il-baqta ma kinitx tiġi biss mill-ħalib tal-baqra, iżda anke minn dak tal-mogħoż u n-nagħaġ. Il-baqta minn dawn tal-aħħar kienet l-aktar komuni minhabba l-merħliet kbar li kien hawn speċjalment matul is-Seklu Dsatax.

Biss kif kienet tittiekel il-baqta? Żgur li kienet tittiekel waħedha. Żgur li kienet tinghata lit-tfal bhala parti mill-kolazzjon tagħhom u żgur li kienet mitqiesha bhala ikel prelibat. F'postijiet tal-Mediterran, speċjalment dawk tal-Lvant u oħrajn ta' kultura orjentali – iżda mhux biss – insibu li l-yoghurt jiġi mħallat bl-ghasel. Anke l-isem Lebanon, bħalma tidher l-ispjega li tajt fuq, timplika dan it-taħlit li kien isir, jiġifieri l-Gharab kienu jhalltu l-leben tagħhom mal-ghasel. Dak li jista' jingħad b'ċertezza, li l-prezenza ta' Gharab mis-Sirja f'Malta sa mis-Seklu Ħdax-il quddiem żgur għen biex kabbar l-użu tal-baqta bhala ikel marbut mal-kolazzjon. Anke jekk ma għandniex referenzi storiċi li juru li l-baqta kienet tithallat mal-ghasel, biss din id-drawwa ma tistax tkun eskluża.

Hu diffiċli biex teskludi li f'pajjiż bħal Malta, fejn kellek produzzjoni qawwija ta' għasel, dan ma jithallatx mal-baqta waqt il-kolazzjon. Fuq kollox, fl-imghoddi, il-kolazzjon kien normalment magħmul minn ikel ħelu. Fiha nnifisha, din hi tradizzjoni li għandha fiha element qawwi Għarbi. Il-kolazzjon tal-Griegi u wisq aktar tar-Rumani kien normalment magħmul minn prodotti melħin.

IL-HOBŻ BIL-BAQTA

Illum bhala kolazzjon wiehed għandu għażla. Jekk ihobb it-tradizzjoni Inġliża jista' jmur għall-bacon u l-bajd moqli u l-fażola. Jekk ihobb it-tradizzjoni Taljana jista' jmur għal numru ta' qagħqiet helwin. Fil-ħajja ta' kuljum, ħafna joħdulek xi biċċa ħobż mixwija b'daqxejn butir fuqha. Forsi hemm min jaħseb li jkun aktar Malti jekk jiehu f'it ħobż biż-żejt u t-tadam, jekk mhux bhala kolazzjon, jiehu dan il-ħobż bhala l-ewwel ikla proprja waqt l-ewwel waqfa ta' matul il-ħidma tal-jum.

Iżda forsi f'it jafu li l-użu tal-butir jew iż-żejt fil-ħobż mhux daqshekk qadim daqskemm wiehed jaħseb. L-użu tal-ħobż biż-żejt sar popolari wara li t-tadam beda jiġi importat fl-Ewropa mill-Amerka wara s-sejba ta' dan il-kontinent fl-1492. Il-fatt li Malta kienet qrib ħafna ta' Napli u minhabba l-kuntatti li kellha ma' Spanja fis-Seklu Tmintax, għamel lit-tadam parti wkoll mill-ċina tagħna. Kien f'Napli u fi Spanja, fejn din il-frotta indiġena tal-kontinent Amerikan saret ħaxixa għalina u hadet l-importanza tagħha. Saret iż-zalza li bdiet takkumpanja platt għaġin tajjeb. Illum hadd ma jimmaġina xi platt spagetti mingħajr dik iż-zalza hamra. Biss sas-Seklu Sbatax, dan il-platt għaġin biż-zalza hamra hadd ma kien jaf bih.

Qabel ma daħal it-tadam f'Malta, il-ħobż kien jittiekel mal-baqta filgħodu jew inkella l-baqta kienet saħansitra tiġi mdellka fuq il-ħobż. Kien hemm anke ħobż ħelu u dan kien popolari f'Malta fiż-żmien tan-nofs. Referenzi indiretti għal dan il-fatt jeżistu f'dokumenti Medjevali qodma Maltin. Dawn jindikaw li l-baqta kienet anke tingħaġen mal-ħobż. Skont dawn l-istess dokumenti qodma, dan it-tip ta' ikel kien anke parti mill-kolazzjon li kien jittiekel f'jum ta' xi festa. F'xi partijiet ta' Malta, dawn kienu għadhom isiru sal-bidu tas-Seklu Sbatax.

Dan wassalni biex għamilt f'it riċerka aktar dettaljata, inkluż dwar ir-riċetti possibbli biex nibni l-ingredjenti ta' kif kien isir il-ħobż bil-baqta. Wiehed irid jifhem li meta jinsabu dawn ir-referenzi fid-dokumenti, ħafna drabi dawn ma jkollhomx l-ingredjenti, aħseb u ara l-kejl jew il-metodu tat-tisjir. Dan irid jiġi mibni mill-ġdid. Għalhekk dawn ir-riċetti jsiru approssimattivi iżda l-istoriku jipprova jqarrabhom kemm jista' jkun lejn il-verità, anke jekk il-fantasija ma tistax tkun eliminata għal kollox, speċjalment fuq ikel li tagħrif dwaru jkun magħmul permezz ta' kelma waħda f'dokument. Nifhem li llum il-baqta hi diffiċli biex issibha. B'hekk qed inkun nibdilha bil-yoghurt li kien jixbah il-baqta ta' missirijietna.

Ricetta

INGREDJENTI

- ☑ 300 gramma dqiq ftit rożż, jiġifieri ismar jew abjad iżda mhux midhun fin. Trid ftit dqiq ieħor biex tużah halli tferrxu fuq il-mejda.
- ☑ Nofs kuċċarina ħmira.
- ☑ Magħrfa zokkor.
- ☑ Magħrfa melħ.
- ☑ 300ml ta' baqta jew inkellna yoghurt naturali.
- ☑ Tkun trid ftit yoghurt biex tiksli l-hobż bih.
- ☑ Żejt
- ☑ Qxur maħkuk tal-lumi. Daqs kuċċarina.

METODU

Ħawwad flimkien id-dqiq, il-ħmira, zokkor u l-melħ. Jekk trid tista' żżid tahkika ta' qxur tal-lumi.

Wara li ssir għagina, itfa' l-yoghurt. Imbagħad tkun trid thaddem l-għagina b'idejk. Fejn tkun se tahdem l-għagina, itfa' taqtira żejt. Ħaddem din l-għagina għal madwar għaxar minuti jew sakemm issir lixxa u ratba u tiġġebbed.

Wara halli l-għagina toqghod. Aġġitha b'karta oljata jew inkella uża karta strazza u iżboghha ffit biż-żejt. Ħalliha toqghod bejn siegħa u sagħtejn jew sakemm issir id-doppju tad-daqs li tkun. Wara aqşam l-għagina fi tnejn u għamel kull biċċa forma kwadra. Itfahha fuq karta oljata – jew kartafor. Erga' aġġithom b'karta oljata u erga' halliha toqghod sakemm kull parti terġa issir id-doppju tad-daqs li hija. Sadanittant, saħhan il-forn għal 220 Grad Celcius. Tista' thalli kull hobża kif inhi jew inkellha tagħtiha tmellisa bil-yoghurt. Dawn iridu jinħmew jew sakemm il-hobż jidhru li qishom vojti minn ġewwa jekk wieħed imisshom minn taħt. Wara qeghedhom fuq gradilja u hallihom jksu. Dan jittieklu keshin. Il-hobż jieħu 30 minuta biex isir. Minn din ir-ricetta jsiru żewġ hobżiet. Biex issir din ir-ricetta tieħu madwar sagħtejn u nofs.

A 97% LIKELIHOOD OF WEIGHT LOSS^{1,2*}

STARTS WITH A CONVERSATION ABOUT BEGGING BEHAVIOUR

Resisting a begging pet is difficult and may lead to overfeeding.^{3,4} Find common ground with pet owners with a new conversation around begging behaviour, and improve adherence to your weight loss recommendations.

Satiety[®] from Royal Canin helped control** begging during weight loss in 82% of pets by improving the feelings of fullness and satisfaction - 97% of pets lost weight in 3 months.^{1,2}

INCREDIBLE IN EVERY DETAIL

*On completion of a 3 month weight loss programme.
**Decreased or stabilised begging behaviour (frequency)

References: 1. Flanagan J et al. Success of a weight loss plan for overweight dogs: the results of an international weight loss study. *PLoS One* 2017;12(9):e0184199. 2. Hours MA et al. Factors affecting weight loss in client owned cats and dogs: data from an international weight loss study. *Proc of 16th Annual AAEP Clinical Nutrition and Research Symposium*; Denver (USA), June 8, 2016. 3. Murphy M. Obesity treatment: Environment and behaviour modification. *Vet Clin North Am Small Anim Pract*, 2016;46:883-898. 4. Keesee et al. Human-animal relationship of owners of normal and overweight cats. *J Nutr* 2006;136:1947S-1950S.

Borg Cardona & Co. Ltd

L-importanza tal-bilanċ tal-karboidrati fid-dieta taż-żiemel

MALCOLM J. NAUDI

IL-QAWL INGLIŻ, "YOU ARE WHAT YOU EAT", MA JAPPLIKAX BISS GHAN-NIES IŻDA JAPPLIKA GHAL KULL HLEJQA OĦRA U ŻGUR MHUX INQAS GHAŻ-ŻWIEMEL.

Hawnhekk ninsabu miġbura biex nuru l-frott ta' investiment, xoghol u dedikazzjoni lejn id-delizzju taghna li f'dan il-każ huma ż-żwiemel; kemm dawk miżmumin sempliċiment ghal passatemp, u kemm dawk miżmumin ghal raġunijiet kompetittivi.

Iż-żiemel minn dejjem kien annimal ta' valur. Fejn qabel il-valur tiegħu kien bhala mezz ta' trasport u xoghol, illum addatta ruhu bhala annimal ta' kompetizzjoni, ta' akkompanjament u bosta rwolijiet oħra. Madanakollu, għalkemm iż-żiemel kellu jaddatta ruhu madwar dawn l-eżiġenzi pjuttost moderni taghna, ma jfissirx li fiżjologikament evolva bl-istess rata biex kompletament komdu biex jaqdi dawn l-esiġenzi.

F'kuntest evoluzzjonarju iż-żiemel m'ilux wisq li kien annimal li jirgħa. Fil-fatt minn mindu ż-żiemel sab ruhu fl-istalla ma jidhirx li fiżjologikament inbidel wisq minn dak iż-żmien. Is-sistema diġestiva taż-żiemel hija fil-fatt wahda li pjuttost tiddependi fuq il-fermentazzjoni ta' haxix fil-musrana; haxix li minghajr din il-fermentazzjoni ma tantx ghandu valur nutrittiv minnu innifsu.

Madankollu, minhabba bżonn ta' eżerċizzju intensiv, iż-żiemel modern ghandu wkoll jaddatta ruhu għal dieta li mhux neċessarjament fiżjologikament

attrezzat għaliha; dieta li tinvolvi ġwież ta' valur kalorifiku għoli hafna. Normalment dieta ta' valur kalorifiku għoli, jekk wiehed isegwi l-istruzzjonijiet miktuba, ma ghandiex tkun ta' periklu għas-sahha taż-żiemel u ghandha tghinu jilhaq il-miri tas-sid u tal-ġerrej.

Imma xi drabi, meta dan it-tip ta' ikel mhux mitmugh b'mod responsabbli, jew iż-żiemel ghandu xi problemi oħra li jibqgħu mhux riżolti, dawn jistgħu iwasslu għal kundizzjonijiet serji bħal: uġiegh ta' żaqq maghrufa ahjar bhala "colic", obeżità, laminite, problemi temperamentali fejn iż-żiemel ikun iktar nervuż, u għadd ta' problemi oħra.

Allura huwa importanti li dan il-ġwież jiġi maqsum matul il-ġurnata u bbilanċjat billi jintema' mgħalef ta' kwalità tajba li huwa għoli fil-fibra. Dan jgħin biex is-sistema diġestiva taż-żiemel tinżamm għaddejja bir-rata normali tagħha u l-mikrobi tal-musrana ma jiġux żbilanċjati.

Huwa tajjeb wkoll li jintużaw għadd ta' prodotti li jinsabu fuq is-suq li jgħinu biex jipproteġu s-sistema diġestiva taż-żiemel. Fost dawn il-prodotti wiehed jista' jsib:

- Probiotici li jgħinu biex imantnu l-mikrobi tal-musrana essenzjali għad-diġestjoni taż-żiemel;
- Anti-parassitari li jgħinu biex jikkontrollaw il-popolazzjoni ta' parassiti fis-sistema diġestiva taż-żiemel u jipprevjenu li joholqu dannu bħal ulceri, uġiegh, u telfa fil-kundizzjoni taż-żiemel;
- Żjut li jiddiedu mal-ikel li jistgħu

jisostitwixxu porzjon mill-karboidrati fid-dieta taż-żiemel, partikularment jekk ibghati minn problem temperamentali; u

- Prodotti formulati biex jaġixxu bhala protetturi gastrici u li fiżjologikament jgħinu biex ikun hemm diġestjoni ahjar.

Huwa ċar li d-dieta taż-żiemel hija importanti hafna għas-sahha in general tal-annimal. Huwa wkoll punt importanti fejn is-sid jista' jagħmel differenza fis-sahha taż-żiemel tiegħu. Madanakollu wiehed jista' jsib u għandu dejjem ifittex għajnuna minn għand Veterinarji u Nutrizzjonisti kwalifikati li lesti li jgħinu fil-formulazzjoni ta' dieta dejjem iktar bilanċjata għaž-żiemel tiegħek.

Meta Malta ntlagtet minn TSUNAMI

1810

SIMON MERCIECA u FRANS X. CASSAR

WARA T-TSUNAMI LI SEHH FIL-PAČIFIKU INDJAN FL-2004, KELMA SABET RUĦHA FL-ILSIEN MALTI.

Biss fil-Malti kellna kelma oħra għal tsunami fl-imghoddi. Din il-kelma kienet marremot, kelma li giet mit-Taljan. Theżżiża fil-baħar tissejjah *maremoto* fit-Taljan. Infatti meta fl-1908, minħabba t-terremot ta' Messina, il-baħar tela' l-art u gherqu partijiet minn Tas-Sliema, id-deskrizzjoni ta' dan l-avveniment kien dak ta' marremot.

Biss dan il-'maremoto' li sehh fit-28 ta' Diċembru tal-1908 ma kienx l-uniku wieħed fl-istorja ta' Malta. Kittieb Għarbi bl-isem ta' Għabd Al Rahman ben Hasan ben Burhan Al Din Al Ġabarti (عبد الرحمن بن حسن بن برهان الدين الجبّرتي) (AH 1167 – 1240) = (AD 1753–1825) kiteb dwar marremot ieħor li laqat lil Malta madwar mitt sena qabel. Dan sehh fl-1810. Fi kliem ieħor, dan l-awtur Għarbi kiteb dwar dan avveniment li sehh fi żmien.

Ftit li xejn hu magħruf dwar il-ħajja bikrija tiegħu. Skont l-awtur Franz Steiner, hu tweled fir-raħal ta' Tell al Ġabarti li jinsab fit-tramuntana tad-Delta fil-

provinċja ta' Buġejra fl-Egittu. Biss hemm kittieb ieħor, Għabd Al Qādir Salaħ li jgħid li Al Ġabarti tweled il-Kajr fl-Egittu minn Musulmani Somali u qatta' ħafna minn ħajtu fil-Kajr fejn baqa' magħruf għall-kronaka ta' ġrajjet li kiteb dwarhom li sehhew fi żmien. Dan l-avveniment traġiku wieħed minnhom.

Kif wieħed jistenna Al Ġabarti jagħti d-dati, ix-xaħar u s-sena skont il-kalendarju Izlamiku. Skont dan il-kalendarju, dan il-marremot jew tsunami sehh fix-xaħar il-qamri Al safar al ħajr 1225 li fil-kalendarju Kristjani jfisser is-sena AD 1810. Il-kelma uzata fit-test Għarbi hi Tulhi.

Dan it-terremot kellu bħala epicentru tiegħu l-gzira ta' Kreta. Bħalma jgħri meta jkun hemm theżżiziet bħal dawn fil-qrib ta' Malta, l-effett tagħhom jinħass fuq xtutna u l-portijiet tagħna. Dan it-terremot li dam sejjer żewġ minuti, sehh għall-ħabta tal-ħdax u kwart ta' lejl is-16 ta' Frar 1810. Kien għamel ħafna ħsarat u garraf għadd ta' bini f'ħafna nħawi f'reġjuni differenti madwar il-Mediterran tal-Lvant kollu. Fil-belt ta' Kandja biss mienu 'l fuq minn 2,000 persuna. Fil-każ ta' Malta, fl-inħawi tal-port u f'ħafna xtajtiet, il-baħar kien

tela' fl-art u tkissru numru mhux ħażin ta' mriekeb tal-baħar li kienu fil-port.

Fid-deskrizzjoni qasira li jagħti Al Ġabarti dwar it-terremot isemmi, barra Malta, il-belt ta' Latakja belt u port ewlenija tas-Sirja - dik il-ħabta s-sede tal-Gvernatur tal-post, barra li kienet isservi ta' port, kienet ċentru ta' manifattura kif ukoll il-kapitali ta' numru tal-bliet u l-irħula żgħar tal-qrib.

Dak li hu interessanti f'dan it-test, kien li anke jekk id-dinja Bizantina kienet gie mirbuħa mill-Ottomana sa mis-sena 1453, meta waqgħet Kostantinopli, xorta l-Għarab tas-Sirja u tal-Lvant baqgħu jsejju lil-Lvant tal-Mediterran bħala l-art tal-Bizantini.

Fuq kollox f'dan it-test, l-awtur jikkellem dwar Bil'ad al X'm. Din hi referenza għall-artijiet fit-Tramuntana tal-Għarabja, generalment magħrufa bħala l-Lvant. Attwalment l-isem jirreferi għall-art fuq ix-xellug b'kuntrastr ma' Bil'ad al Jemen (l-art fuq il-lemin). Magħhom jissemma l-port ta' Latakja. Latakja kienet belt importanti fis-Sirja. Hi kellha l-port ewleni tas-Sirja, li f'dik il-ħabta kien ċentru tal-manifattura għall-bliet u l-irħula tal-qrib.

ID-DESKRIZZJONI LI JAGħTI AL ĠABARTI TA' DAN IT-TSUNAMI HI KIF ĠEJ:

Fix-xaħar il-qamri 'Al Safar il-ħajr' waslet l-aħbar mill-pajjiżi Bizantini tax-Xām u nħawi oħra, dwar theżżiża ta' terremot, li nħasset ukoll fl-Egittu. Biss [f'dawn il-pajjiżi] hija kienet akbar, aqwa u damet hin itwal. Fil-pajjiż ta' Kreta kien hemm ħafna tkissir u tiġrif ta' ħafna mkejjen u djar. Mielu ħafna nies taħt ir-ħadam waqt li nbelgħu ħafna mkejjen. Għadd ta' mriekeb tkissru fuq xtut Malta. F'Latakja nizlet l-art ukoll. Uħud qalu li f'naha minn Latakja xxaqqet l-art u deher fl-isfel tagħha bini li qabel kien inbela' mill-art u mbagħad intebaqq minn ġdid. وفيه وصلت الأخبار من البلاد الرومية والشامية وغيرها بوقوع الزلزلة في الوقت الذي حصلت فيه بمصر إلا أنها كانت أعظم وأشد وأطول مدة وحصل في بلاد كريت إتلافات كثيرة وهدمت أماكن ودوراً كثيرة وهلك كثير من الناس تحت الردم وخسفت أماكن وتكسر على ساحل مالطة عدة مراكب وحصل أيضاً بالاندقية خسف وحكى الناقلون أن الأرض انشقت في جهة من اللاندقية فظهر في أسفلها أبنية انخسفت بها الأرض قبل ذلك ثم انطبقت ثانية.

IL-ĠIMGĦA 10, JANNAR

PORPORA VS HANDEL

Vivica Genaux & Les Musiciens du Louvre, dir. Thibault Noally
Teatru Manoel, il-Belt Valletta | 7:30 pm

IS-SIBT 11, JANNAR

(NOT SO) ITALIAN CONCERTOS

Les Contre-Sujets
Knisja Ta' Ġiezu, il-Belt Valletta | 12 nofsinhar

SACRED VIVALDI

La Serenissima
Knisja Kollegġjata ta' San Pawl - ir-Rabat | 7:30 pm

IL-ĦADD 12, JANNAR

GERMAN CELEBRITY COMPOSERS: FROM CONCERTO TO OPERA

Les Contre-Sujets
Il-Palazz tal-Verdala, il-Buskett | 12 nofsinhar

THE GODFATHER

La Serenissima
Teatru Manoel, il-Belt Valletta | 5:30 pm
Bi hlas żgħir tista' tiltaqa' mal-artisti wara l-kunċert, filwaqt li jkun hemm bibita u tnaqqir disponibbli wkoll.

IT-TNEJN 13, JANNAR

ORPHEUS, I AM

Joel Frederiksen & Ensemble Phoenix Munich
Palazzo Parisio, Naxxar | 7:30 pm
Bi hlas żgħir tista' tiltaqa' mal-artisti wara l-kunċert, filwaqt li jkun hemm bibita u tnaqqir disponibbli wkoll.

IT-TLIETA 14, JANNAR

MEDITERRÁNEA

Forma Antiqua; duo Daniel Zapico & Pablo Zapico
Biblijoteka Nazzjonali, il-Belt Valletta | 12 nofsinhar

INSPIRED BY BAROQUE

Malta Philharmonic Orchestra, dir. Riccardo Bianchi
Teatru Manoel, il-Belt Valletta | 7:30 pm

L-ERBGĦA 15, JANNAR

GOLDBERG VARIATIONS

Jory Vinikour, harpsichord
Il-Knisja ta' Santu Wistin, il-Belt Valletta | 12 nofsinhar

DURANTE'S MESSA DE' MORTI IN C MINOR

Cantar Lontano, Valletta Baroque Ensemble & the Monteverdi Project
Knisja ta' San Filippu ta' Agira, Haż Żebbuġ | 7:30 pm

IL-ĦAMIS 16, JANNAR

BACH REWORKED

Teodoro Baù & Andrea Buccarella
Il-Knisja ta' Santu Wistin, il-Belt Valletta | 12 nofsinhar

NEAPOLITAN CELLO CONCERTOS

Catherine Jones & Controcorrente
Teatru Manoel, il-Belt Valletta | 7:30 pm

IL-ĠIMGĦA 17, JANNAR

BACH & SCARLATTI

Elena Pogulyaeva, piano
Palazz ta' San Anton, H'Attard | 12 nofsinhar

HANDEL'S CHANDOS ANTHEMS AND CONCERTI

Voices and Instruments of Time and Truth
Il-Pro-Katidral Anglikan ta' San Pawl, il-Belt Valletta | 7:30 pm

IS-SIBT 18, JANNAR

EXPLORING BACH'S CANTATAS - DISCOVERY DAY AND PERFORMANCE

Sandy Burnett & Voices & Instruments of Time & Truth
Il-Pro-Katidral Anglikan ta' San Pawl, il-Belt Valletta | 10:00 am - 5:00 pm

PERGOLESÌ'S STABAT MATER & MORE

Abchordis Ensemble
Knisja ta' Santa Katarina, iż-Żurrieq | 7:30 pm

IL-ĦADD 19, JANNAR

IL SOFFIO DI PARTENOPE

Ensemble Barocco di Napoli & Abchordis Ensemble
Il-Palazz tal-Verdala, il-Buskett | 12 nofsinhar

DI SOSPIRI E DI TEMPESTE

Ensemble Barocco di Napoli with Tommaso Rossi (flauto) & Maria Grazia Schiavo (soprano)
Teatru Manoel, il-Belt Valletta | 5:30 pm

IT-TNEJN 20, JANNAR

BACH TRANSCRIPTIONS

Kotaro Fukuma, piano
Palazz ta' San Anton, H'Attard | 12 nofsinhar

STABAT MATER - ASTORGA & GALUPPI

Coro e Orchestra Ghislieri, dir. Giulio Prandi
Collegiate Parish Church of the Immaculate
Knisja Kollegġjata tal-Immakulata Kuncizzjoni, Bormla | 7:30 pm

IT-TLIETA 21, JANNAR

AT ONCE IT CHARMS THE SENSE...

Nicholas Mulroy & Elizabeth Kenny
Palazz ta' San Anton, H' Attard | 12 nofsinhar

HEINRICH IGNAZ FRANZ VON BIBER'S REQUIEM

Valletta Baroque Ensemble (ViBE)
Knisja Parrokjali ta' San Ġorġ, Hal Qormi | 7:30 pm

L-ERBGĦA 22, JANNAR

THE GOLDBERGS REINVENTED

MOA Trio
Il-Mużew Marittimu, il-Birgu | 12 nofsinhar

PEDRO RUIMONTE - MUSIC AT THE COURT OF THE ARCHDUKES ALBERT & ISABELLA CLARA EUGENIA

La Grande Chapelle, dir. Albert Recasens
Il-Kon Katidral ta' San Ġwann, il-Belt Valletta | 7:30 pm

IL-ĦAMIS 23, JANNAR

COMPOSERS FROM THE COURT OF VERSAILLES

Jean Rondeau & Thomas Dunford
Il-Palazz tal-Verdala, il-Buskett | 12 nofsinhar

CONCERTOS FOR HARPSICHORD FROM THE BACH FAMILY

Jean Rondeau & Ensemble Dynastie
Teatru Manoel, il-Belt Valletta | 7:30 pm
Bi ħlas żgħir tista' tiltaqa' mal-artisti wara l-kuncert,
filwaqt li jkun hemm bibita u tnaqqir disponibbli wkoll.

IL-ĠIMGĦA 24, JANNAR

NEL MEZZO DEL CAMMIN DI NOSTRA VITA

Voces Suaves
Il-Palazz tal-Verdala, il-Buskett | 12 nofsinhar

GIULIO CESARE. A BAROQUE HERO

Raffaele Pé & La Lira di Orfeo
Teatru Manoel, Valletta | 7:30 pm

IS-SIBT 25, JANNAR

LA BELLE DANSE

Valletta Baroque Ensemble (ViBE) &
Moveo Dance Company
Il-Mużew tal-Arkeoloġija, il-Belt Valletta |
12 nofsinhar

BEL CANTO DI NAPOLI

Simone Kermes & Amici Veneziani
Teatru Manoel, il-Belt Valletta | 7:30 pm

30 KUNĊERT F'16-IL POST DIFFERENTI MADWAR MALTA

NIZZEL
L-APP TAGHNA

IT-8 EDIZZJONI TAL-VALLETTA
BAROQUE FESTIVAL GĦAL DARB'
OHRA SE JKOLLHA ARTISTI
RINOMATI KEMM MINN MALTA,
KIF UKOLL LIL HINN
MINN XTUTNA, FEJN SE
JKUNU QEGĦDIN JAGHTU
SPETTAKLU TA' MUŻIKA
MILL-ISBAĦ, MINN
MONTEVERDI, SA
BACH, U AKTAR
#VBF20

vallettabaroquefestival.mt

Xebh ta' kliem
 Ma' dak
 Ma' Sijar

NILTAQQGHU MA' NADIA LANZON, ESPERTA TAL-ILSIEN GĦARBI U L-KULTURA GĦARBIJA U GĦALLIEMA TAL-ISTESS SUĖĠETT FL-ISKEJJEL

Maghħa se nitkellmu dwar l-Għarbi li hi tisma' mitkellem mill-istudenti, ulied immigranti ħafna minnhom mis-Sirja u x-xebh tiegħu mal-Malti.

Persuna li se niltaqgħu magħħa f'din il-ħarġa hi Nadia Lanzon. Nadia Lanzon hija għalliema tal-Għarbi fl-iskejjel tal-Istat. Biss dak li forsi f'it jafu hu li Nadia Lanzon għandha interess speċjali dwar l-origini tal-kliem semitiku fil-Malti. Magħħa f'din il-ħarġa se nkunu qegħdin nitkellmu dwar kliem fil-Malti li ġej mill-Għarbi u kif dan il-kliem jixbah lill-Għarbi mitkellem fil-Lvant.

Nadia Lanzon bdiet billi spjegatli li l-Għarbi li jiġi mgħalliem fl-iskejjel tagħna hu l-Għarbi li jissejjaħ fusqa. Bil-kelma fusqa, l-Għarab jifhmu dak l-Għarbi li kull persuna Għarbija u min irid jitgħalliem din il-lingwa jrid jitgħalliem u jitkellem. B'hekk, bil-kelma fusqa l-Għarab jifhmu li wieħed ma jitgħallimx l-Għarbi djalettiku li kull pajjiż Għarbi għandu mitkellem fi hdanu, iżda dak li aħna fil-Punent inħobbu nsejnhulu bħala Għarbi Klassiku, jiġifieri l-Għarbi li kien jiġi mitkellem fi żmien il-Profeta Muhammed.

Biss l-esperjanza tal-preżenza ta' immigranti Għarab mil-Lvant turi li din il-fusqa mhix l-istess f'kull pajjiż Għarbi. Nadia komplet tispjegali li meta hi tgħallmet l-Għarbi, fis-snin sebgħin u tmenin, hi tgħallmet l-Għarbi tal-fusqa kif kien ikun mgħalliem fil-Libja. Fil-fatt f'dik il-ħabta, il-kotba tat-tagħlim kienu primarjament Libjani. Dan ifisser li l-istudenti tal-Għarbi kienu ġew esposti għall-Għarbi tal-Fusqa tal-Afrika ta' Fuq.

Illum il-kotba li qegħdin jintużaw fl-iskejjel tal-Istat għat-tagħlim tal-Għarbi huma ġejjin mis-Sirja. Dawn ukoll miktubin biex jgħallmu l-Għarbi tal-fusqa. Biss l-Għarbi tal-fusqa f'dawn il-kotba Sirjan, speċjalment meta niġu għall-vokabularji, insibu varjazzjonijiet mill-Għarbi tal-fusqa mgħalliem fil-Libja. Dan hu ta' interess għalina f'Malta, għax juri li ċertu kliem semitiku fil-Malti

li mhux mitqies bħala fusqa, fil-fatt hu fusqa. Dan il-kliem Malti ma jinsabx fil-fusqa tal-Għarbi tal-Afrika ta' Fuq iżda jinsab fil-fusqa tal-Għarbi tal-Lvant. B'hekk f'numru ta' kliem fil-Malti li qabel konna naħsbu li mhux parti mill-fusqa u allura ma kienx jiġi mgħalliem bħala parti mill-Għarbi klassiku, fil-verità hu fusqa. Dan ifisser li l-fusqa tas-Sirja hi aktar qrib il-Malti mill-Għarbi tal-fusqa kif mgħalliem fl-Afrika ta' Fuq.

Nadia Falzon għaddiet biex tagħtini f'it eżempji. Qaltli eja niehdu l-kelma "ilbieraħ". "Ilbieraħ" hi kelma Maltija li ġejja mill-Għarbi. Meta kont nistudja l-Għarbi fis-snin tmenin, il-kelma Għarbija li tgħallimna, meta konna studenti bħala fusqa kienet fi al'ams - في الامس. Din kienet mitqiesha bħala fusqa. Il-kelma "ilbieraħ" qatt ma giet mgħallma bħala parti mill-Għarbi klassiku jew fusqa. Issa fil-kotba li għandna llum għat-tagħlim tal-Għarbi din il-kelma lbieraħ hi mogħtija bħala fusqa. Dawn il-kotba, kif diġà spjegajt, ġejjin u huma mitbugħa fis-Sirja. Dan ma jfissirx li jien tgħallimt ħazin. Ifisser li fil-fusqa hemm aktar minn kelma waħda biex tfisser il-kelma Maltija lbieraħ, u l-kelma li aħna nużaw għall-bieraħ hi kelma li għas-Sirjani hi parti mill-Għarbi klassiku. Għall-Għarab tal-Afrika ta' Fuq, din mhix parti mill-Għarbi Klassiku.

Din mhix l-unika kelma li għandna fil-Malti li tinsab fil-fusqa tal-Għarbi mgħalliem fis-Sirja u mhix parti mill-fusqa tal-Għarbi mgħalliem fil-Libja. hemm il-kelma ġab. Dan il-verb ma jinstabx fil-fusqa li tiġi mgħallma fil-Libja u t-Tuneżija. Għall-inqas, meta jien ġejt mgħallma l-Għarbi ma ġejtx esposta għalih. Biss il-kelma ġab tinsab fil-fusqa mgħallma fis-Sirja, il-Gordan u anke l-Libanu u għandha l-istess tifsira li għandha fil-Malti.

Wieħed irid jiftakar li l-ewwel għalliema tal-Għarbi fis-sebghinijiet u tmeninijiet kienu Libjani u dawn esponewna għall-fusqa kif mgħallma fil-Libja.

SEED DANCE STUDIOS

COME MOVE WITH US

Classes in Classical Ballet,
Modern Dance, Street Jazz,
Spanish Dance, Hip Hop,
Contemporary, Lyrical Jazz,
Acro Dance

T: 9962 6802
E: seeddancestudios@gmail.com

Xebh ta' kliem Malti ma' dak Sirjan ikompli...

Imbagħad hemm elementi relatati mal-pronunzja li fil-Malti huma aktar qrib l-pronunzja tal-Għarbi tal-Lvant minn dak tal-Afrika ta' Fuq. Fil-Malti għandna l-kelma silġ. Din il-kelma ġejja mill-Għarbi. Issa fl-Għarbi, din il-kelma tinkiteb thilg ثلج jiġifieri tinkiteb bl-ittra ث (th) li fl-Għarbi għandha l-hoss bħal th Ingliża. Fl-Għarbi tas-Sirja din ث (th) hija ppronunzjata bil-hoss ta' s u mhux th. F'dak Tuneżin din hi ppronunzjata bil-hoss ta' th. Mela fil-każ tal-Malti, il-pronunzja ta' din il-kelma silġ tixbah aktar lis-Sirjan mill-Għarbi tat-Tuneżija. Nadia Lanzon komplet tghidli li hi skopriet din il-pronunzja simili għall-Malti waqt li kienet qiegħda tghallem l-Għarbi lit-tfal Sirjani.

Mal-ittra ث, wieħed iżid l-ittri ظ u خ. Mela l-ittra ث hi mliissna bħal s u l-ittra Għarbija خ bħal z. B'hekk biex nagħti eżempju, il-kelma żarrat tista' tkun faċilment mill-kelma خراط. Biss tista' tkun minn żarrad.

Hemm aktar kliem fejn il-pronunzja tagħna tal-Malti tixbah aktar lill-Għarbi tas-Sirja milli dak tal-Afrika ta' Fuq. Il-kelma "titrewwaq" tixbah fil-pronunzja lis-Sirjan. Ma naħsibx li l-hoss ta' 'r' fl-użu ta' din il-kelma fil-Malti hu bħal dak tat-Tuneżija. Kelma oħra li tiġi f'moħħi hi 'izzarrat'. Hawn ukoll għandna pronunzja tal-istess kelma differenti bejn l-Għarbi tas-Sirja u l-Għarbi tal-Afrika ta' Fuq. Fil-każ tagħna, il-pronunzja ta'

din il-kelma tixbah lill-Għarbi tas-Sirja. Bħalma s-Sirjani għandhom it-tendenza li jippronunzjaw l-ittra خ bħala z, il-Libjani għandhom it-tendenza li jippronunzjaw din l-ittra bħala d. Għal darba oħra, il-pronunzja li tghallimna aħna fl-istudju tal-Għarbi kienet dik tixbah lil-Libjana. Biss bħala poplu, meta nitkellmu l-Malti, għandna t-tendenza li nġhidu din l-ittra bħalma jgħiduha s-Sirjani.

Imbagħad hemm kliem fid-djalett Sirjan li nsibuh fil-Malti u ma nsibuhx fid-djalett Tuneżin jew il-Libjan. Bil-Malti nġhidu "qisek zigg". Minn zigg ħriġna verb, inżeggeg. Issa l-kelma zigg tinsab kemm fid-djalett Lebaniż, kif ukoll dak Sirjan. F'dawn id-djaletti tisser "ħarja". Hemm aktar kliem fid-djalett Sirjan li nsibuh fil-Malti. Il-kelma "stenna" tinsab fid-djalett Sirjan iżda jien qatt ma smajtha kemm fid-djalett Libjan u lanqas f'dak Tuneżin. Issa jien kont esposta sew kemm għad-djalett Tuneżin u anke għal dak Libjan. Iżda dawn il-kliem qatt ma smajthom jingħaddu f'dawn id-djaletti. Biss smajthom sew fid-djaletti tas-Sirja u llum qed nismagħhom fost it-tfal li qiegħda nġhallimhom l-Għarbi u li ġejjin minn dawn il-pajjiżi tal-Lvant jew huma tfal ta' immigranti mis-Sirja.

Kelma oħra djalettika li nsibu kemm fil-Libanu u konna nsibu fil-Malti hi 'niddixxa'. Din il-kelma ma għandhiex x'taqsam mal-kelma Ingliża 'dish'. Nadia

Lanzon spjegatli li ommha kienet minn Bormla. Din il-kelma, ommha kienet tużaha biex tisser titfewwaq. "Jiena", komplet tghidli Lanzon, "semmajt l-istess kelma użata fis-sens li kienet tużaha ommha fil-programmi tat-televiżjoni tal-Libanu għat-trabi: toġhrok id-dahar biex tiddixxa."

Nadia Lanzon komplet tispjegali li hemm il-kelma biss بس fil-Malti. Din hija mitqiesha bħala 'shamiya'. Hemm minn saħansitra jqisha Feniċja. Anke l-mod ta' kif aħna fil-Malti nippronunzjaw il-konsonanti 'q' hu eqreb lejn il-mod kif din tiġi ppronunzjata fix-Xam u ma naħsibx li din il-pronunzja hi waħda Tuneżina. Imbagħad hemm dik li fl-Għarbi tissejjah l-imala tal-vokali fi kliem bħal rummien u tuffieħ. Bħala pronunzja din taqbel aktar mas-Sirjan milli mal-Għarbi tal-Afrika ta' Fuq.

Imbagħad hemm l-espressjoni nixxiftli demmi. Din is-Sirjani jgħiduha eżatt bħall-Maltin.

Għandna mbagħad il-frazi fil-Malti telagħli d-demmi għal rasi. Din il-frazi hi definittivament frazi Sirjana. Dawn huma ftit minn ħafna eżempji li wieħed jista' jġib ta' xebh bejn il-Malti u l-Għarbi tas-Sirja.

Il-preżenza ta' dan il-kliem Sirjan jagħti wieħed x'jahseb dwar l-origini tal-Malti u l-wasla tal-ilsien Għarbi f'pajjiżna. Għad hemm ħafna xi jsir f'dan il-qasam.

Iskoni Arkitettonici

wirja ta' wħud mill-aktar binjiet
u monumenti importanti

Muscat Motors

MATUL IX-XHUR TAS-SAJF, L-AWTORITÀ TAL-IPPIANAR NEDIET WIRJA FOTOGRAFIKA FIL-BERAĦ LI TIČĊELEBRA TLETIN BINJIET U MONUMENTI ARKITETTONIČI IKONIČI.

Bl-isem Ikoni Arkitettoniċi Minsijin, din il-wirja fil-beraĥ tiffoka fuq xi wħud mill-aktar binjiet u monumenti importanti, imma xi drabi mhux apprezzati li nbnew lejn l-aħħar tas-seklu dsatax u matul is-seklu ghoxrin.

Ħafna mill-binjiet huma mibnija fuq stil ‘Modernista’ – stil jew filosofija ta’ arkitettura u disinn li kien ġie introdott lejn l-aħħar tal-ghoxrinijiet sassistinjiet tas-seklu l-iehor. Kien assoċjat ma’ approċċ analitiku lejn il-funzjoni tal-binjiet, l-użu strettament razzjonali tal-materjali, l-innovazzjoni strutturali u l-assenza ta’ ornamentazzjoni.

Il-wirja tinkludi binjiet bhax-showroom fuq stil Art Deco ta’ Muscat Motors, fl-Gżira, iċ-Ċinema Rialto,

iddisinjat fuq stil Art Moderna mill-Perit Malti Edwin England Sant Fournier, u l-Istitut Vincenzo Bugeja, f’Santa Venera, iddisinjat fuq stil klassiku Franciż mill-Perit magħruf Emmanuel Luigi Galizia.

Iċ-Ċermen Eżekuttiv tal-Awtorità tal-Ippjanar Johann Buttigieg qal, “L-ghan ta’ din l-inizjattiva huwa li tnissel kuxjenza u apprezzament fost il-pubbliku għal xi wħud mit-teżori arkitettoniċi ta’ pajjiżna li xi drabi jibqgħu mhux magħrufa minħabba li mhumieq xi palazzo tipiku jew berġa b’xi faċċata grandjuża.

Hawn qed nitkellmu dwar 30 binjiet u monumenti li huma protetti mill-Awtorità fl-Ewwel u t-Tieni Grad bil-ghan li nikkonservaw il-wirt li għandna.”

Is-Superintendent tal-Wirt Storiku, is-Sur Joe Magro Conti qal, “Din hija wirja li tagħti ġieħ lill-kreattività ta’ Periti Maltin li jippromovu l-prinċipji klassiċi tal-kittieb Ruman Vitruvius dwar l-arkitettura u d-disinn: il-proporzjon, ir-ritmu, is-simmetrija, il-

bilanċ, il-kompożizzjoni u l-armonija. Arkitettura Modernista bbażata fuq ix-xjenza u materjali ġodda li thares ‘il quddiem b’interess lejn skoperti ta’ frontieri ġodda fl-arkitettura.”

Il-wirja bdiet f’Tas-Sliema, tul il-Promenade (ħdejn ix-Chalet) mill-1 sal-10 ta’ Lulju 2019. It-tieni post se tkun fil-lokalità ta’ San Pawl il-Baħar quddiem l-Akkwarju Nazzjonali ta’ Malta fl-Qawra bejn it- 22 u l-31 ta’ Lulju 2019. Bejn l-10 u d-19 ta’ Awwissu se tkun fl-pjazza quddiem il-Knisja Parrokkjali ta’ Marsaxlokk, u tintemm fil-Belt Valletta, bejn is-26 ta’ Awwissu u l-4 ta’ Settembru. Ir-ritratti tieħdu minn membri tal-Malta Institute of Professional Photography (MIPP). L-inizjattiva hija ko-finanzjata mill-Unjoni Ewropea.

Matul it-tliet snin li għaddew, l-Awtorità tal-Ippjanar assistiet finanzjarjament il-proprjetarji ta’ bini skedat permezz tal-Iskema Irrestawra Darek. L-Awtorità finanzjat proprjetajiet residenzjali tal-Ewwel u t-Tieni Grad »

◀ b'70% tax-xoghljiet sa massimu ta' €100,000 u €50,000 rispettivament. Tali proprjetajiet huma eligibbli għal rebate mhux biss fuq xoghljiet fuq il-faċċati imma wkoll xoghljiet fuq l-intern u

fl-arkitettura tal-ġnien tal-proprjeta.

Il-fondi għal din l-iskema huma disponibbli mid-dhul li l-Awtorità tiġġenera mill-applikazzjoni tal-proċess ta' regolarizzazzjoni. L-applikazzjoni tal-

proċess ta' regolarizzazzjoni tipprovdi lill-proprjetarji ta' proprjeta "opportunità ta' darba" biex jirregolarizzaw żviluppi eżistenti li mhumiex konformanti u li jinsabu kompletament f'żoni ta' żvilupp.

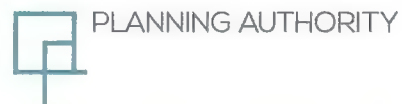
St Thomas More

Mdina rail station

PAplus

Programm Operattiv II – Fondi Strutturali u ta' Investiment Ewropej 2014-2020
*"Ninvestu fir-rizorsi umani sabiex noħolqu aktar opportunitajiet
 filwaqt li nipromwovu t-tishih tas-soċjetà"*
 Proġett parzjalment iffinanzjat mill-Fond Soċjali Ewropew
 Rata ta' ko-finanzjament: 80% Fondi mill-Unjoni Ewropea; 20% Fondi Nazzjonali

How does BLOG CULTURE Promote Discussions on MENTAL HEALTH

DENNIS RELOJO-HOWELL - *The world's first blog psychologist and founder of Psychreg*

THERE ARE PLENTY OF HOBBIES THAT YOU CAN ENJOY THAT, AT THE SAME TIME, CAN PROMOTE YOUR MENTAL HEALTH AND WELLBEING.

Some people find therapeutic benefits in gardening, painting, or even knitting. These hobbies can work quite well for creative people, but there are also other ways that can help when you need a boost to your mental health and wellbeing. One of these is writing, and its psychological effects have been widely recognised.

This form of therapy was pioneered by James Pennebaker in the late 1980s. Since then it has been widely

researched and has been found to confer psychological benefits: ranging from improving the symptoms of those suffering from irritable bowel syndrome, asthma and rheumatoid arthritis as well as helping recover from childhood sexual abuse and postpartum depression.

BLOGGING AND ITS THERAPEUTIC EFFECTS

But fast forward to the internet era – we are no longer constrained in how we express ourselves in writing. We can now run our own blogs. That means we can now engage with writing therapy, the modern way.

Blogs are essentially another form

of websites. Blogs are websites that are frequently updated and allow reader involvement. For instance, Psychreg offers the latest updates on psychology, mental health and well-being.

Blogging experts reveal that, as at 2013, there were 152 million blogs on the internet. Blogs have become far-reaching in the digital world, which has resulted in a phenomenal growth in the number of blogging genres – from travel blogs, to food blogs, and of course mental health blogs.

A number of people find it rewarding to run their own mental health blog – whether as an encouragement against the stigma surrounding mental health, or simply as a platform to express

themselves. Whatever the underlying reason may be, it cannot be denied that there is power in connecting with other people through blogs and in sharing our struggles. And blogging is simply all about sharing.

THE PSYCHOLOGY OF BLOGGING

Blogs have become so popular that there is now a sub-discipline in psychology that explores how blogs affect our well-being. This field is known as blog psychology. The discipline of blog psychology attempts to apply psychological principles in order to maximise the benefits that readers can get from blogs. It also deals with readers' perception, cognition and humanistic components in regard to their experience of consuming blogs. Just like any other fields, mental health and blog psychology both thrive in scholarly debates on critical ideas in order to develop innovative ways to benefit both research and practice. Such critical conversations have never been much more feasible than now due to the explosion of the blogging culture.

Critical discussions about mental health and well-being play a vital role in helping people feel better about themselves. Blogging provides researchers and practitioners an excellent opportunity to create these

conversations. It allows people to feel more connected to the world outside their home through the internet. This is the very reason the world needs dedicated mental health bloggers, who will talk about mental health, and well-being issues. They can help us think progressively and critically, and in essence, help us build a world where everyone takes both health psychology and mental health more seriously and show respect.

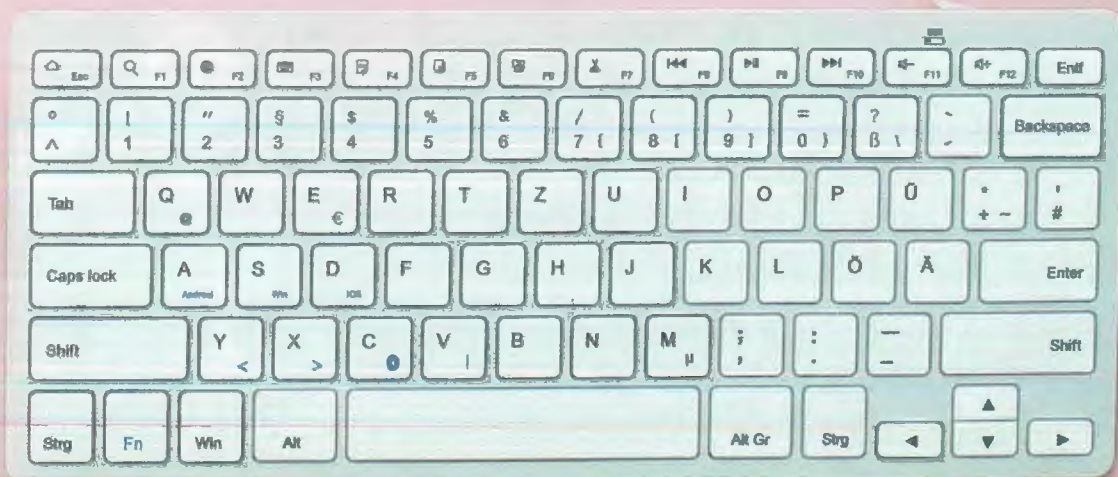
BLOGGING IS ALL ABOUT SHARING

Sharing a part of ourselves is simply therapeutic. That's why there are now many charities around the world that encourage people with mental health stories to share their experiences through blogs

It is comforting to know that across the world, people use blogs as an effective medium to share their narratives and experiences, to increase awareness and understanding, and to offer comfort and support. And not only that, blogs in similar genres are now being given recognition similar to those of mainstream blogs.

Everyone experiencing a mental health problem deserves support and respect and blogging is an ideal outlet to achieve both. By sharing mental health stories, we can collectively help the fight against stigma and misinformation.

Dennis Relajo-Howell is the world's first blog psychologist and founder of Psychreg

Kif nistgħu nghinu lit-tfal tagħna jkunu aktar intelligenti?

ANTOINETTE SCHEMBRI

**WIEHED MILL-KOTBA LI ĠEW
IPUBBLIKATI FIL-QASAM TAL-
EDUKAZZJONI FIL-BIDU TA' DIN
IS-SENA HU MIKTUB MINN DAVID
DIDAU, BL-ISEM TA' 'MAKING KIDS
CLEVERER: A MANIFESTO FOR
CLOSING THE ADVANTAGE GAP'.**

Dan hareġ f'Janar 2019. Didau hu espert fil-qasam tat-tagħlim, kurrikulu u litterizmu.

KULHADD JISTA' JKUN INTELLIĠENTI

Didau jitleq mill-punt li kull student jista' jkun intelliġenti. B'hekk dan hu ktieb li jipprova jgħarrex oqsma differenti, fosthom hemm il-qasam tal-intelliġenza tat-tfal fl-isfond tal-ġenituri, il-ħbieb tagħhom, l-ambjent tal-iskejjel u s-soċjetà ingenerali li huma jgħixu fiha.

Il-ktieb jibda b'analizi ta' dak li normalment edukatur jifhem bil-kelma intelliġenza fost it-tfal. Didau jammetti li hu diffiċli li ssib definizzjoni eżatta ta' x'inhi intelliġenza. Fl-imġhoddi kien hemm diversi attentati min-nies biex jagħtu tifsira xjentifika tagħha. Izda diġà mill-bidu, Didau juri kif jaħsibha dwar dan is-sugġett. Hu jattakka l-ħsieb popolari li l-intelliġenza ma tistax tiġi miżjuda. Fi kliem ieħor, l-istudenti ma jistgħux iżidu fl-intelliġenza tagħhom wara li jilhqqu ċerti livelli. L-idea prinċipali hi li kull student għandu livell massimu ta' intelliġenza li jista' jilhaq u ma jistax imur lil hinn minn hekk. Didau ma jaqbilx ma' dan. L-intelliġenza fiha ħafna partijiet. Xi wħud minnhom huma ġenetikament determinati. Il-ġenetika tista' timponi limiti. Izda hemm partijiet oħra li mħumiex marbutin mal-ġenetika jew il-bioloġija. Didau jargumenta li l-iskejjel jistgħu jinfluwenzaw kemm il-kwantità u l-kwalità ta' dak li jafu t-tfal.

Didau jemmen li l-iskejjel jistgħu jagħmlu dan għax hemm żewġ tipi ta' intelliġenza. L-ewwel tip ta' intelliġenza, Didau jsejħiha 'crystallised intelligence'.

Din l-intelliġenza għandha x'taqsam mal-memorja u għerf li jkollna merfugh f'dak li jissejjaħ il-'long term memory'. Hu jgħid li din tista' tiġi mkabbra u msahħa. Imbagħad hemm it-tieni tip ta' intelliġenza. Didau jsejjaħ lit-tieni tip bħala 'fluid intelligence'. Din hi l-abbiltà li nipproċessaw l-informazzjoni u nużaw il-loġika biex insolvu problemi li nsibu ma' wiċċna. Meta nużaw 'fluid intelligence' ma nużawx l-għerf li diġà jkollna merfugh fil-'long term memory', iżda nkunu qed nużaw dak li jissejjaħ il-'working memory'.

'PEER CULTURE'

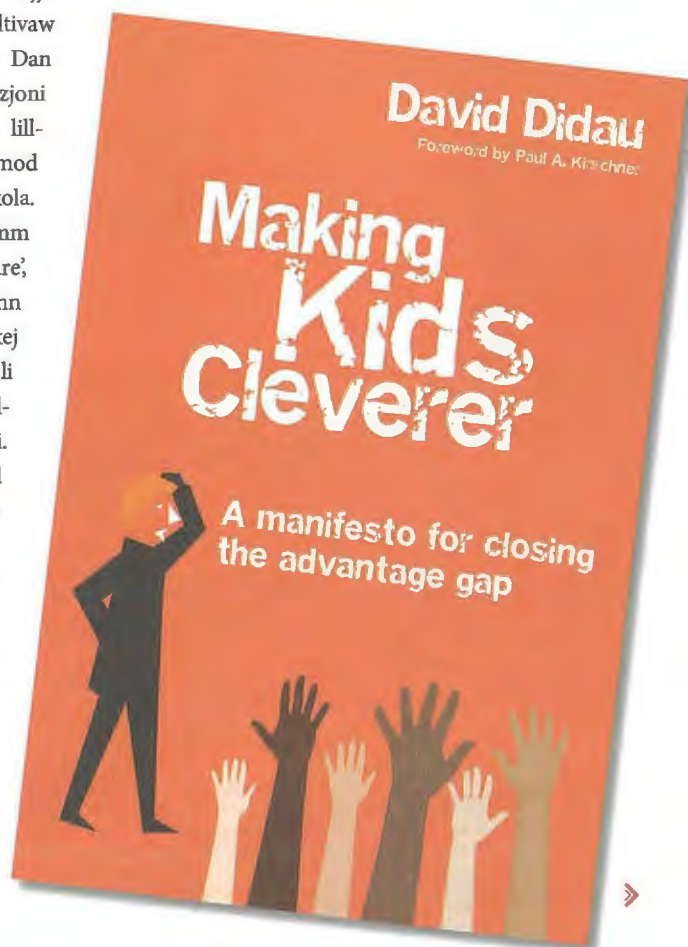
Għalhekk Didau jagħti ħafna importanza lill-'peer culture'. Il-'peer culture' għandha influwenza diretta fuq l-intelliġenza tat-tfal. Tista' tghinhom jikabru iżda tista' tkun ostaklu biex it-tfal ikabbru l-intelliġenza tagħhom. X'inhi verament il-'peer culture'? Din ma hi xejn għajr l-influwenza li l-ħbieb ikollhom fuq xulxin. Didau jemmen li l-iskejjel jistgħu jieħdu ħsieb jikkultivaw kultura tajba fost it-tfal. Dan jista' jsir billi l-edukazzjoni tibda tagħti importanza lill-gruppi li jiġu fformati b'mod naturali mit-tfal fl-iskola. Dan għax meta jkun hemm dan it-tip ta' 'peer culture', it-tfal jagħzlu wieħed minn fosthom, bħala l-mexxej tagħhom. Didau jgħid li l-edukatur irid imur fuq il-'leaders' ta' dawn il-gruppi. Meta l-grupp ikun wieħed li jhalli energija pożittiva fuq it-tfal, dan il-grupp għandu jiġi inkoraġġit u jkun ta' eżempju għall-bqija. Fuq kollox, l-edukatur hu fid-dmir li jdaħħal orgolju jew 'pride' fl-iskola u jinkoraġġixxi u jagħti importanza lil daww it-tfal li jkollhom imġieba tajba u juru

rispett lejn xulxin.

Mal-'peer pressure', Didau iżid il-mod ta' kif il-ġenituri jrabbu lil uliedhom. Skont Didau, l-iskejjel għandhom isahħu l-aspettattivi ta' daww it-tfal jew ġenituri, li jkollhom ambizzjonijiet għolja fl-edukazzjoni. Dawn l-ambizzjonijiet għandhom jingħataw importanza u l-aspettattivi tat-tfal u tal-ulied tagħhom għandhom ikunu indirizzati. Meta dawn l-aspettattivi jiġu indirizzati, dawn iwasslu biex jgħinu lit-tfal, li ġejjin minn sfond żvantaġġat, jimxu 'l quddiem. F'dan il-kuntest, l-ambjent tal-iskola hu importanti għax dan jgħin biex inaqqas id-differenza bejn daww l-istudenti l-iktar privileġġjati, minn daww l-istudenti bi sfond żvantaġġat.

KIF L-AĦJAR LI DAN JINTLAHAQ?

Biex it-tfal isiru iktar intelliġenti, Didau jemmen li għandhom jiġu mgħallma kurrikulu vast. Hu jsejjaħ dan

« it-tip ta' kurrrikulu bhala 'culture-rich curriculum', jiġifieri kurrrikulu bbażat fuq xjenzi umanistiċi u naturali. Dan iġieghel lit-tfal biex jikkritikaw dak li jkunu qed jitghallmu u jqajmilhom il-kurżità halli jfittxu aktar dwar dak li jkunu qed jitghallmu. L-awtur jishaq li m'hemmx tfal 'gifted and talented'. L-edukazzjoni taghmel lit-tfal 'gifted and talented'.

Iżda t-tfal li ġejjin minn sfond żvantaġġjat ghandhom hafna inqas ċans li jkunu 'gifted and talented'. Ghalhekk, l-edukaturi jistgħu jghinu lit-tfal kollha billi jghallmu f'ambjent stimulant halli jagħluq d-diviżjoni bejn tfal li ghandhom sfond soċjali differenti. Skont Didau, ix-xjenzi umanistiċi ghandhom l-aqwa għodda biex jilhqun dan il-għan.

B'hekk, l-argument f'dan il-ktieb hu simili għal dak ta' Dylan Wiliam li dwaru tkellim fil-baġa preċedenti ta' dan il-magażin. L-idea prinċipali hija li l-istudenti jkunu kapaċi jzommu dak li jitghallmu fil-long-term memory tagħhom. Didau jargumenta li dan iwassal biex l-istudenti kollha jkollhom iżjed spazju biex iħaddmu l-working memory tagħhom. F'dan is-sens, huma jitghallmu aktar u jsiru iktar intelliġenti.

KRITIKA LEJN IL-KTIEB

Biss, l-akkademik i fil-qasam tal-intelliġenza, mhux kollha jaqblu li l-intelliġenza tista' tiġi miżjuda. Wiehed minn dawn hu Richard Haier, l-editur tal-ġurnal akkademiku 'Intelligence' u l-awtur ta' 'The Neuroscience of Intelligence'. Hu jgħid li sal-lum, ma nafux kif nistgħu nżidu l-intelliġenza, għalkemm jistgħu li dan isir fil-futur. Didau jikkummenta li meta jkollu iktar għerf fost it-tfal, dan inaqqas id-differenzi soċjali bejn l-istess tfal. Biss wiehed hawnhekk jista' jżid li meta tghallmu, dan iwassal biex kulhadd isir aħjar, mhux biss dawk l-aktar żvantaġġjati.

L-argument kemm dan verament jista' jintlaħaq hu l-iktar dgħajef f'dan il-ktieb. Biss Didau jikkwota hafna letteratura akkademika u jikkummenta

dwarha. Studju utli minnhom hu dak ta' Judith Rich Harris fejn titkellem dwar l-importanza tal-'peer culture'.

X'GHOĊOBNI F'DAN IL-KTIEB?

L-aktar taqsima li hadt pjaċir naqra f'dan il-ktieb kienet dik li fiha Didau jikkelliem dwar x'għandu jsir fl-iskejjel, dwar dik li tissejjah 'school culture' jew il-kultura tal-iskola. Hu jsostni li biex uliedna jkollhom iżjed intelliġenza, irridu nżidulhom il-kwantità u l-kwalità ta' dak li jafu. Fid-dinja tax-xogħol, il-kreattività, 'problem solving' u 'critical thinking' jżiedu hafna jekk dak li jkun, ikun jaf iktar. Didau jsemmi wkoll il-kunċett ta' 'explicit instruction'. Dan jinvolvi, fost l-oħrajn, l-użu ta' spjegazzjonijiet, eżempji maħduma, jew li l-għalliem juża 'questioning techniques', 'modelling' u 'scaffolding'. Għandu jkun hemm diskussjonijiet strutturati fil-klassi u opportunitajiet biex l-istudenti jipprattikaw dak li jkunu qed jitghallmu.

Bhal persuna li nahdem direttament mat-tfal, dan il-ktieb tani hafna x'nahseb dwar il-kunċett ta' motivazzjoni. L-awtur jgħid li 'if students simply struggle, they will learn to hate school.' Għalkemm li tipprova hu l-aħjar mod ta' kif wiehed jitghallmu, ir-realtà fl-iskejjel hi li jekk it-tfal iħossuhom li qed ibatu żżejjed biex jitghallmu, mingħajr qatt ma jaraw suċċess, huma jispicċaw jaqtgħu qalbhom. Il-parir ta' Didau hu li hawn għandu jiddaħhal element ta' suċċess u dan għandu jidhol qabel max-xogħol għall-istudenti jibda jiġi mtaqqal. Imbagħad għandu jiġi mtaqqal bil-mod il-mod, kulhadd skont l-abbiltà tiegħu.

Għalhekk hu importanti li t-tfal jibqgħu fl-edukazzjoni akkademika għall-iktar tul possibli. Dan jista' jsir billi l-kurżità tagħhom tiġi mrawma u billi jkun hemm ambjent fl-iskejjel fejn l-eċċellenza akkademika tiġi appoġġjata u eċċelebrata.

Mod ieħor ta' kif l-eċċellenza akkademika tista' tkun mgħejjuna hu billi tiġi ttrasformata f' 'peer culture' biex

b'hekk it-tfal jemmu li hu 'cool' li tkun għerf u li l-bżulija hi xi haġa sabiha u tagħtik sodisfazzjoni. B'hekk tikber il-kultura fost it-tfal biex jahdmu aktar. Dan għandu jkun il-premjura aħhari għal kull student.

L-awtur jishaq ukoll li l-edukazzjoni akkademika tista' tkun tajba għall-formazzjoni tal-karattru. L-iskola tista' tghallmu hliet ġeneriċi bhall-importanza tal-bżulija, tal-perseveranza u tal-reżiljenza. B'hekk qed inkunu nghallmu lill-istudenti hafna għerf li minnu l-istudenti jiffurmaw il-karattru tagħhom.

Fuq kollox, Didau jemfasizza li għandu jkun hemm kultura ta' dixxiplina fl-iskola. Skont Didau, id-dixxiplina tgħin fil-bini ta' 'school culture' li hi ta' ġid għall-istudenti kollha.

KONKLUŻJONI

Fl-aħhar kapitlu tal-ktieb u fil-konklużjoni, Didau jagħti hafna rakkomandazzjonijiet prattiċi dwar dak li jista' jsir biex jiġu mgħejjuna l-istudenti waqt il-vjaġġ edukattiv tagħhom. Fost dawn ir-rakkomandazzjonijiet, hu jgħid li l-iskejjel għandhom jagħmlu d-differenza. L-iskejjel m'għandhomx ikunu selettivi akkademikament. Il-kurrrikulu għandu jkun wiesa' u mghallmu bil-metodu ta' 'explicit instruction'. It-tagħlim għandu jiġi introdott biċċa, biċċa mill-għalliema. Isemmi wkoll l-importanza li t-tfal, sa minn ekunithom, jitghallmu iħobbu l-kotba u jaqraw.

Dawn l-eżempji jkomplu jżidu l-importanza li kotba bhal dawn jinqaw kemm mill-għalliema u minn dawk li qegħdin fit-tmexxija tal-iskejjel. Bir-raġun kollu Didau jargumenta li ż-żieda tal-għarfien hija importanti għalix permezz tagħha, dawk kollha involuti fl-edukazzjoni jghinu lit-tfal biex isiru iktar intelliġenti għalix dan jgħin biex ikollhom hajja iktar feliċi. Jekk jikbru fl-intelliġenza, ikunu aktar b'saħħithom u jghixu aktar. Nemmen li finalment, li dan għandu jkun l-għan aħhari ta' dawk kollha, li bhali jahdmu f'dan is-settur.

MUSICAL ORIGINALI BIS-SUĠĠESSI TA' FREDDIE PORTELLI

IL-KBIR

Għadu Gej

9, 10, 14, 15, 16, 17 TA' AWWISSU
DAR IL-MEDITERRAN, VALLETTA

BILJETTI MINN WWW.KULTURA.MT

TVM HD

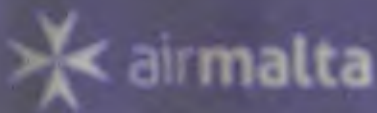

APS

tm
Transport Malta

Balzunetta
PRODUCTIONS

Viżjoni ċara għal Malta Ministeru għat-Turiżmu

Is-settur tat-Turiżmu huwa settur importati hafna li jagħti kontribut ta' madwar terz tal-ekonomija ta' Malta. Huwa għalhekk li l-Ministeru għat-Turiżmu għaddej b'ħidma fuq diversi aspetti, fosthom dawk ta' titjib ta' prodott turistiku, ta' infrastruttura, l-aspett soċjali, tal-avjazzjoni, u s-settur tal-films.

Kisbiet u miżuri ewlenin:

- L-Air Malta tirreġistra qliegh operattiv wara għexieren ta' snin tagħmel telf.
- L-Air Malta bi strategija ta' tkabbir: Flotta ta' ajruplani akbar u zieda fir-rotot minn u lejn Malta.
- Malta tirreġistra zieda oħra fin-numru ta' turisti fl-2018: Madwar 2,600,000 turist iżuru pajjiżna.
- Proġetti infrastrutturali fil-Belt Valletta, fil-Furjana, fl-Imsida u ta' Xbiex, fost oħrajn
- Aktar avvenimenti matul is-sena kollha: Kalendarju turistiku tal-avvenimenti aktar varjat u avvenimenti ta' kwalita'.
- Aktar rotot minn u lejn pajjiżna: L-Ajruport Internazzjonali ta' Malta b'aktar rotot lejn l-Ewropa minn l-Ajruport ta' Heathrow.
- Diversi proġetti fuq aspetti soċjali li jammontaw għal aktar minn €65 miljun ta' investiment.

Air Malta fuq saqajha

- Għall-ewwel darba f'għexieren ta' snin, l-Air Malta rreġistrat qliegh operattiv. Dan huwa frott tal-istrategija ta' tkabbir li addotta dan il-Gvern, fejn l-Air Malta garret numru akbar ta' passigġera din is-sena meta kkumparat mas-snin ta' qabel.
- Bħala parti mill-istrategija ta' tkabbir, l-Air Malta kabbret il-flotta tagħha billi ziedet 2 ajruplani godda mal-flotta tagħha, bl-aktar ajruplan riċenti ikun tat-tip Airbus A320 NEO. Ajruplan aktar modern, aktar effiċjenti u li jagħmel inqas storbju waqt li jkun qiegħed jopera.
- L-Air Malta ziedet numru ta' rotot godda f'pajjiżi differenti madwar l-Ewropa u madwar il-Mediterran.
- L-Air Malta tnedi prodott ta' business class ġdid, bi prodott ta' kwalita' għolja.

Numri pożittivi

L-istrateġija tal-Gvern għas-settur turistiku kompliet thalli l-frott hekk kif Malta tibqa' tirreġistra tkabbir minn kull aspekk

- Fl-2018, l-ammont ta' turisti f'Malta ammontaw għal aktar minn 2,600,000 - żieda ta' 14.3% fuq in-numru ta' turisti li żaru pajjiżna fl-2017.
- Fl-2018, in-nefqa tat-turisti tammonta għal 2.1 biljun ewro - żieda ta' 8% fuq in-nefqa tal-2017.
- Malta bit-tielet l-akbar tkabbir fis-settur tat-turiżmu mill-pajjiżi tal-UE.
- Jghaddu aktar minn 6,800,000 passiġġier mill-Ajruport Internazzjonali ta' Malta - żieda ta' 13.2% fuq in-numru ta' passiġġiera reġistrat fl-2017

Avvenimenti tul is-sena kollha

Komplejna naħdmu sabiex nintroduċu avvenimenti ġodda filwaqt li noffru aktar varjeta' kemm għat-turisti li jżuru pajjiżna kif ukoll għall-Maltin u l-Għawdxin

- Għall-ewwel darba f'Malta, l-kumpanija teatrali ta' fama mondjali Cirque Du Soleil ser tkun qed ittella' produzzjonijiet f'Malta għal xahrejn sħaħ.
- Din is-sena ittellgħet għall-ewwel darba n-Nickelodeon Treasure Hunt, li tattira numru ta' familji u tfal minn madwar l-Ewropa.
- Komplejna nsahħu l-avvenimenti f'pajjiżna: Avvenimenti bħal Lost and Found, Glitch Festival, Summerdaze Malta, Isle of MTV u Abode on the Rock.

Proġetti Infrastrutturali

- Permezz tal-Grand Harbour Regeneration Corporation, tlesta x-xogħol fuq Pjazza Tritoni, fiż-żona magħrufa bħala l-Biskuttin, u Ġnien Laparelli.
- Bhalissa għaddej xogħol fuq in-naħa t'isfel tal-Belt Valletta, bi proġetti ta' riġenerazzjoni ta' swar, iż-żona ta' Marsamxett, aspetti soċjali tal-Belt Valletta fost oħrajn. Dan kollu b'investiment totali ta' €24 miljun, ko-finanzjat minn fondi tal-Unjoni Ewropea.
- Investiment ieħor ta' €2 miljun fix-Xatt ta' Ta' Xbiex u l-Imsida, fejn qed inkomplu ntejbu l-prodott turistiku u nżidu aktar spazji miftuħa permezz ta' infrastruttura aħjar.
- Investiment ieħor fil-Furjana ta' €3.5 miljun fir-riġenerazzjoni tal-Ġnien tal-Mall il-Furjana b'disinn totalment ġdid fil-post.
- Tlesta x-xogħol fi Ġnien Duminku Mintoff f'Raħal Ġdid: Investiment ta' €1 miljun ewro f'rinnovar estensiv u disinn ġdid tal-post.
- Immedija il-Considerate Construction Scheme sabiex ntejbu d-dehra tal-industrija tal-konstruzzjoni fl-iżvilupp ta' siti u fl-implimentazzjoni ta' proġetti.
- Immedi proġett massiċċ ta' afforestazzjoni f'Bengħajsa f'Birzebbuga.

Air Malta fuq saqajha

- Għall-ewwel darba f'għexieren ta' snin, l-Air Malta rreġistrat qiegħ operattiv. Dan huwa frott tal-istrategġja ta' tkabbir li addotta dan il-Gvern, fejn l-Air Malta ġarret numru akbar ta' passigġera din is-sena meta kkumparat mas-snin ta' qabel.
- Bħala parti mill-istrategġja ta' tkabbir, l-Air Malta kabbret il-flotta tagħha billi żiedet 2 ajruplani ġodda mal-flotta tagħha, bl-aktar ajruplan riċenti ikun tat-tip Airbus A320 NEO. Ajruplan aktar modern, aktar effiċjenti u li jagħmel inqas storbju waqt li jkun qiegħed jopera.
- L-Air Malta żiedet numru ta' rotot ġodda f'pajjiżi differenti madwar l-Ewropa u madwar il-Mediterran.
- L-Air Malta tnedi prodott ta' business class ġdid, bi prodott ta' kwalita' għolja.

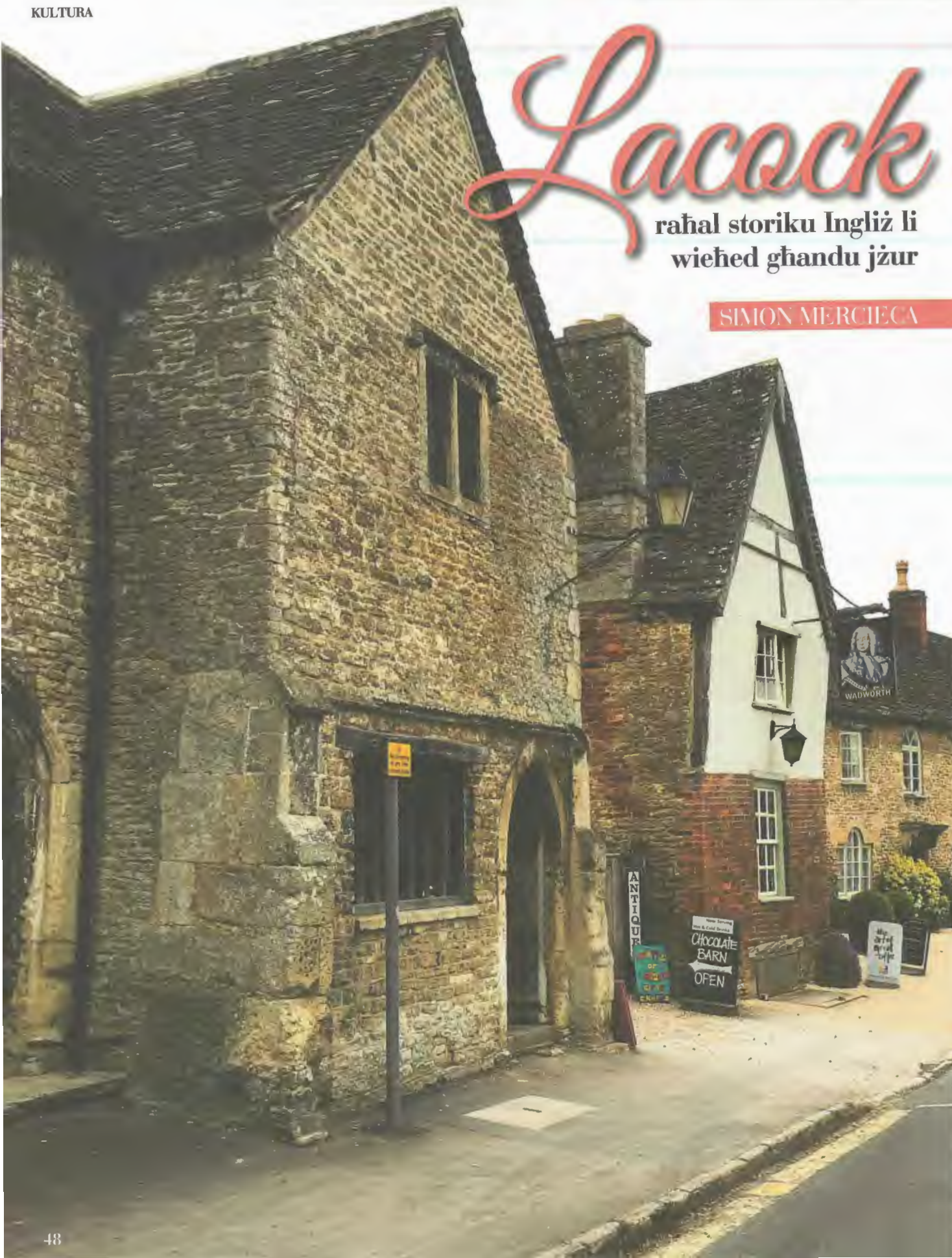
Is-settur tal-Avjazzjoni

- Il-kumpanija Malta Air Traffic Services Ltd b'sistema ġdida għall-immaniġġjar tat-traffiku tal-ajru. Investiment totali ta' €8 miljuni f' sistemi ġodda bl-aħhar teknoloġija għall-immaniġġjar tat-traffiku tal-ajru.
- Il-kumpanija tal-Gvern Malta Air Travel Ltd (Malta MedAir) tibda l-proċess biex jibda jiġi operat servizz ta' air link bejn Għawdex u Malta b'link diretta mal-Ajruport Internazzjonali ta' Malta.
- Żieda fir-rotot tal-ajru minn u lejn pajjiżna: Ir-rotot minn pajjiżna żdiedu għal 110 fl-2018 minn 91 rotta fl-2017.

Lacock

raġal storiku Inġliż li
wiehed għandu jżur

SIMON MERCIECA

**GHAL HAFNA MALTIN,
L-INGILTERRA TFISSER LONDRA.
MAWRA SA LONDRA GHAX-
SHOPPING. BISS L-INGILTERRA
TFISSER AKTAR MINN HEKK.**

Hemm hafna villagġi u bliet sbieħ barra minn Londra li jisthoqqilhom li wiehed imur fihom. Peress li dawn qeghdin il' barra minn Londra, wiehed normalment isib day tours minn Londra biex jara l-ibliet sbieħ tal-periferija. Bliet bħal Bath, Wells u Salisbury jagħmlu parti minn day tours biex wiehed imur jara din il-parti tal-Ingilterra magħrufa bħala l-county ta' Somerset.

Biss ftit 'il barra minn Bath, lejn Crippinham, eżattament fir-reġjun ta' Wiltshire, jeżisti villagġ li illum jinsab fuq in-National Trust Ingliża. Dan il-villagġ hu wiehed Medjevali. Jismu Lacock.

Forsi min qed jaqra qatt ma sema' bih, iżda jekk ra xi film ta' Harry Potter jew dawk akbar fl-età, xi wiehed magħmula fuq il-kotba ta' Jane Austin, ma jistax ma jarahx għaliex numru ta' xeni għal dawn il-films ingibdu f'dan il-villagġ. Dawn il-films komplew jagħmlu dan il-villagġ aktar interessanti. Id-dar tal-ġenituri ta' Harry Potter, eżattament dik tax-xena ta' meta Valdemor joqtol lill-ġenituri ta' Harry Potter, tinsab f'dan ir-raħal. Meta illum wiehed iżur dan il-post, jara ma' numru ta' faċċati tad-djar ritratti ta' xeni li ngibdu f'Lacock għal dan il-film.

Lacock hu villagġ żgħir tipiku Ingliż, magħmul minn ftit toroq u misraħ pjuttost kbir. Ftit toroq iduru mar-raħal kollu. F'nofs siegħa tkun dort it-toroq kollha tiegħu. Filgħodu jmorru fih hafna Ġappuniżi u Ażjatiċi biex jarawh. Filgħaxija, il-ħajja hi aktar kwieta. Meta wiehed jasal fih, hemm parkeġġ barra mill-villagġ u bħal hafna parkeġġi hu bil-ħlas. Biss il-flus imorru għan-National Trust Ingliża. Fil-verità, il-villagġ kollu hu proprjetà tan-National Trust Ingliża.

Jekk wiehed jibda jimxi ftit, isib

bħal għadira żgħira fit-tarf tar-raħal. Ix-xenarju tagħha jixbaħ hafna lil dak tac-Chadwick Lakes tagħna. Għall-inqas, jien fiċ-Chadwick Lakes ftakart x'hin rajtu. Hemm l-ilma ġieri u b'pont jaqsam minn fuq dan l-ilma. Il-ħitan tal-qluġh jixbhu lil dawk tac-Chadwick Lakes. Meta l-ingenier Ingliż, Sir Osbert Chadwick għamel id-disinn ta' dawk l-għadajjar, kien qed jaħseb f'dawn l-għadajjar żgħar Ingliżi. B'hekk Chadwick, li għalih huma msemmija dawn l-għadajjar f'Wied il-Qlejja f'Malta, ried johloq dan l-ambjent tipiku li jinsab fl-Ingilterra. U naħseb li rnexxielu!

Dak li hu interessanti, li f'din l-għadira jew nixxiegha li hemm f'Lacock, hemm parti li għandha l-forma ta' żurzieqa. Fis-sajf, hafna tfal jintefgħu litteralment jizzerqu fiha. Fiha hafna ħaziz. Wiehed irid joqgħod attent kif jimxi fuqha għax malajr jiehu xi żelqa. Biss għal dawk il-Maltin li għadhom irabbu t-tfal żgħar, jekk jiddecidu li jmorru Lacock fis-sajf, nissuggerixxi li jmorru ppreparati b'xi tibdila. Żgur li t-tfal tagħhom jagħmlu għors f'din l-għadira.

tmur għal editt li kien ħareġ ir-Re Ġakbu I tal-Ingilterra u Ġakbu VII tal-Iskozja. Forsi hafna aktar jafuh bħala James I tal-Ingilterra u James VII tal-Iskozja. Meta tela' fuq it-tronn tal-Ingilterra, għaqqad lill-Iskozja mal-Ingilterra. Biex juri din l-għaqda, kien ħareġ editt li fih ordna li f'kull raħal u belt irid ikun hemm pub u dan jissemma The Red Lion. B'hekk dawn il-pubs b'dan l-isem ikunu jfakkru din l-għaqda taħt il-figura ta' dan ir-re.

Bħalma wiehed jista' jistenna f'dan il-villagġ, wiehed isib aktar minn pub wiehed. It-tieni pub li hemm f'dan il-villagġ hu msemmi għal xi wiehed mir-rejiet bl-isem ta' George. Wara l-waqgħa ta' Ġakbu II, l-Ingilterra bdiet titmexxa minn sensiela ta' rejiet bl-isem ta' George. Ġakbu kien ħarab minħabba li kien Kattoliku. Kien hemm il-biża' li Ġakbu ried jerġa' jagħmel il-Kattoliċizmu bħala r-reliġjon uffiċjali fl-Ingilterra. Kif wiehed jistenna, l-pubs fl-Ingilterra saru element ta' espressjoni patrijottika. Li wiehed isemmi l-pub tiegħu George, kien qed isemmieħ għal wiehed minn dawn ir-rejiet. Dak li hemm Lacock jidher li ssemma wara l-ewwel sultan George.

“Lacock hu villagġ żgħir tipiku Ingliż, magħmul minn ftit toroq u misraħ pjuttost kbir.

Ftit toroq iduru mar-raħal kollu.”

Fuq kollox u kif wiehed jistenna, f'dan ir-raħal jinsab anke l-pub tipiku Ingliż. Hemm aktar minn wiehed. Wiehed mill-pubs jismu The Red Lion. Dan jinsab fil-misraħ principali tar-raħal. Hu ta' interess storiku l-isem ta' dan il-pub. Fl-Ingilterra u fl-Iskozja, wiehed isib numru ta' pubs b'dan l-isem. Iżda forsi ftit jafu għaliex hemm numru ta' pubs li jisimhom hekk.

Il-preżenza ta' pubs b'dan l-isem

Li ssemmi l-pub tiegħek wara George kienet indikazzjoni ċara li inti kont qed tappoġġja lil din il-linja monastika ġdida kontra dawk li kienu favur Ġakbu II u linja tal-istewards tiegħu.

Minn dan il-villagġ, kull sena, f'Boxing Day, titlaq il-famuza kaċċa għall-volpi. Matul l-istorja mghoddija tiegħu, dan il-villagġ kien imfittex hafna mill-monarki Ingliżi biex imorru għall-kacca. Ir-re Ġwanni (King John) li ta

« l-famuża Magna Carta, kien imur f'dan il-villaġġ għall-kaċċa. Il-mara ta' Prince Charles, Camilla, għandha dar fil-qrib. Din hi l-gurnata ta' Lacock. Qisha l-festa tar-rahhal taghna. Dakinhar, il-pjazza prinċipali tkun mimlija bi żwiemel kbar u hafna klieb u ġerreġja lebsin it-tipiku kowt ahmar, b'qalziet abjad u kappell u boots iswed. Kollha lesti biex mas-sinjal johorġu għall-kaċċa tal-volpi.

Biss haġa interessanti marbuta ma' dan ir-rahhal hi dik li min joqghod fih, ma jistax ibigh il-proprjetà tiegħu. Il-proprjetà f'dan il-villaġġ tghaddi biss, minn ġenerazzjoni għall-oħra permezz ta' wirt.

Bhal kull villaġġ Inġliż, dan il-villaġġ għandu l-knisja tiegħu. Il-knisja prinċipali hi dik Anglikana. Biss din tmur għall-Medju Evu. Hi wahda mill-ftit knejjes Gotiċi fl-Ingilterra li fiha għadu jidher il-hajt miżbugħ jew ahjar impitter b'kuluri jghajtu. Meta wiehed imur jara l-Katidralli u l-knejjes Gotiċi Inġliżi, wiehed jarahom għera u fuq il-ġebbla. Fil-verità, dawn ma kinux hekk qabel ir-riforma Protestanta. Qabel l-1532, dawn il-knejjes kienu kollha miżbugħa minn ġewwa b'hafna kuluri differenti. Din il-knisja f'Lacock għad għandha f'wahda mill-kappelli taghha traċċi ta' dawn il-kuluri.

Bhal kull rahal iehor, hemm ukoll il-forn. Biss meta mort jiena, tard waranofsinar, dan il-hanut kien magħluq.

Imbagħad, għal dawk li jhobbu l-birra, f'din iż-żona, wiehed isib birra li hi prodotta lokalment. Hemm kemm ales u stout. Lili personalment laqitni l-aktar il-birra stout li tkun prodotta f'din iż-żona. Wahda partikolari ġġib l-isem Latin ta' Corvus, li jfisser ghasfur. Għal dawk li jhobbu l-birra stout, nissuggeriha. Birra friska f'wiehed mill-pubs hu mod sabih ta' kif wiehed jagħlaq żjara f'dan ir-rahhal pittoresk Inġliż.

X'inhum mehtieg biex persuna twaqqaf assoċjazzjoni kulturali?

SIMON MERCIECA u JOSEPH GRAVINA

NHAR IL-ĠIMGHA, 5 TA' APRIL, KONT MISTIEDEN GHALL-PREŻENTAZZJONI TA' DOKUMENTARJU DWAR MARSAXLOKK.

Dan id-dokumentarju hu l-bidu ta' sensiela ta' dokumentarji dwar Marsaxlokk li qeghdin jixxandru fuq l-istazzjon tat-televizjoni Malti (TVM2). Ikolli ngħid li verament kienet preżentazzjoni professjonali.

Il-preżenza tiegħi għal din it-tnedija giet minn stedina li għamilli Joseph Gravina, bniedem li kontinwament jikteb dwar Marsaxlokk u llum hu l-President tal-Għaqda li għgib l-isem ta' Marsaxlokk Heritage.

Din is-serata nfethet mill-Ministru għall-Kultura, Owen Bonnici. Jien hađt l-okkażjoni biex nitlob lis-Sur Gravina jaqşam mal-qarrej ta' din ir-rivista x'inhum mehtieg biex wiehed iwaqqaf

assoċjazzjoni kulturali. Ridt l-esperjenza diretta tiegħu. Ġentilment, is-Sur Gravina aċċetta li jaqşam l-esperjenza tiegħu dwar il-proċess u dwar dak li hu mehtieg b'mod prattiku biex persuna twaqqaf għaqda kulturali li tħares il-patrimonju tar-raħal jew belt fejn tkun toqgħod.

KIF TIBDA GHAQDA MHUX GOVERNATTIVA

L-idea li wiehed ixettel ħsieb biex jorganizza għaqda mhux governattiva mhix xi hađa b'kumbinazzjoni, jew inkella li persuna raqad u qam jaħseb hekk. Il-ħsieb biss jista' jkun imrekken f'moħħ l-individwu u għax ikollu karattru motivat, immirat lejn xi hađa partikolari li jhobb jew jemmen fiha, twasslu jikleb b'ħajra (jew xewqa) biex jagħtiha importanza kbira f'ħajtu. Imma dak hu biss il-bidu ta' rieda. Biex wiehed jasal, irid ifiehem lil oħrajn biex jaħsbuha bħalu, biżżejjed biex fl-aħħar mill-aħħar

jiformaw kumitat bl-istess skop u fehma. Ħafna drabi jsiru bosta tentattivi biex titwieled organizzazzjoni u jkun hađna wkoll il-falliment. Jiena nażżarda ngħid li għalkemm wiehed ikun jađ dwar l-iskop u l-inizjattivi tal-għaqda, irid ukoll jimxi maż-żminijiet u jaddatta ruħu fl-użu tat-teknoloġija tal-informatika biex ma jaqax lura fejn ikun hemm bżonn ta' komunikazzjoni u tixrid ta' informazzjoni dwar dak li l-Organizzazzjoni temmen fiha.

B'hekk l-ewwel pass ikun il-ħatra ta' kumitat.

IL-ĦATRA TA' KUMITAT

Biex wiehed jasal jagħmel talba lill-Awtorita tal-Għaqdiet Mhux Governattivi, fl-ewwel laqgħa jrid ikun hemm aktar minn ħames persuni biex jiġi fformat kumitat amministrattiv bil-persuni li jinħatru f'karigi, fosthom skont il-hiliet tagħhom. Dan isir ukoll

bil-għan li jkomplu jaħdmu flimkien halli l-Organizzazzjoni volontarja tagħhom tasal biex tiġi approvata mill-awtoritajiet.

Flimkien ifasslu statut biex kull min aktar 'il quddiem jingħaqad fl-għaqda jkollu linji fuq xiex jimxi. Eżerċizzju li jkun mithadded drabi anke fit-tul u bl-iskop li kulhadd ikun fehem l-għanijiet prinċipali li thaddan l-istess għaqda.

Meta jitlestha l-istatut u jiġi ffirmat mill-president u mis-segretarju tal-kumitat amministrattiv ġdid, jaf ikun hemm diskussjoni dwar il-qbil tal-isem addattat tal-Organizzazzjoni, jekk ma jkunx diġà ġie pjanat.

Jingabru bejniethom flus b'kemm tiswa l-applikazzjoni li timtela u jitniżzlu l-ismijiet ta' dawk kollha fil-kumitat f'formoli apposta. Dokumenti oħra jiġu ffirmati mill-president u mis-segretarju biss. Jittiehdu wkoll kopji tal-Karta tal-Identità u jsir skeċċ ta' pjan li juri kif inhi mqassma l-amministrazzjoni tal-organizzazzjoni l-ġdida. B'hekk, wiehed jimxi biex issir l-ewwel laqgħa.

FL-EWWEL LAQGħA

Tema oħra importanti, li l-ewwel kumitat jaf jiddiskuti f'dik l-istess l-ewwel laqgħa, tista' tkun it-tnejnija biex f'attività jingabru membri godda u jsir ukoll xi

forma ta' ġbir ta' fondi. Jistgħu wkoll jiġu diskussi l-logo tal-għaqda u l-format ta' ittri lejn politiċi u organizzazzjonijiet oħra kemm fl-istess lokal kif ukoll fuq livell nazzjonali jew internazzjonali. Wara jibda l-proċess biex organizzazzjoni tkun rikonoxxuta uffiċjalment. Ħafna drabi l-proċess biex l-organizzazzjoni tiġi approvata mill-awtoritajiet, jaf jiehu madwar sitta jew tmien ġimgħat. F'dan l-istess perjodu, il-membri jkollhom ċans jipplanaw diversi ideat li jistgħu jsarrfu biex kif ikunu rikonoxxuti jibqgħu miexja 'l quddiem.

F'dan l-intervall ta' stennija hu wkoll ta' importanza kbira li kull individwu fil-kumitat ikun determinat u motivat biżżejjed biex bil-kelma tal-fomm iħajjar persuni oħra li jaħseb li jistgħu jkunu ta' kontribut għall-istess għaqda.

Jiena nżid ngħid li dawn l-istess persuni għandhom ikunu mħajra u jinżamm kuntatt biex filwaqt li l-istess kumitat kollu jkun informat dwarhom, dawn ikunu wkoll mistiedna fil-laqgħa li jkun imiss – dik meta s-segretarju jew president jirċievi l-ittra ta' approvazzjoni mill-awtoritajiet.

Meta wiehed joqgħod jaħseb sew dwar xi haġa hekk, irid jifhem li t-triq ma hi xejn faċli u trid tkun id-

determinazzjoni kontinwa li twassal biex jingheleb kull ostaklu, speċjalment hekk bikri. Il-kumitat irid ikun magħqud, filwaqt li jaħseb u jkun iffokat fuq l-aġenda li jfassal.

Il-ġimgħat malajr jittgħerbu u jekk wiehed ikollu diġà idea li l-probabbiltà tar-risposta mill-Uffiċju tal-Kummissarju tal-Għaqdiet Volontarji tista' faċilment tkun iva, allura hemmhekk il-pjani jistgħu jinħasbu għalihom minn qabel. B'attenzjoni, il-karigi tal-uffiċjali jamalgamaw flimkien, f'waqt fejn il-miri u l-intenzjonijiet huma rimoti biex jinnbnew pedamenti sodi għal organizzazzjoni b'saħħitha, li taħdem fl-interess komuni ma' dak kollu li temmen fih.

Anke jekk il-bidu jista' ma jkun xejn faċli, dan xorta jista' jingheleb bil-għaqal u b'miri ċari. B'hekk biss it-triq 'il quddiem tista' tkun aktar felici.

'Marsaxlokk Heritage' hi għaqda volontarja mhux governattiva. Il-bidu tagħna hekk kien, u issa qbadna t-triq fejn nittamaw li nkomplu għall-ġid tal-wirt fir-raħal tagħna. Bi skop li flimkien ma' għaqdiet oħra u l-Kunsill inkatru aktar għarfien, fosthom dwar l-istorja tar-raħal tagħna u l-patrimonju mifrux fil-konfini ta' Marsaxlokk.

il-Festa

CHARLENE THEUMA

MALTA, GHALKEMM HIJA GZIRA ŻGHIRA F'NOFS IL-MEDITERRAN, WIEHED FAĊLI JARA D-DIVERSI TRADIZZJONIJET LI KIBRU MATUL IŻ-ŻMINIJET, U LI JAGHTUNA L-IDENTITÀ LI TAGHMILNA MALTIN.

Imma kemm minn dawn it-tradizzjonijiet se jibqghu? Numru ta' tradizzjonijiet intilfu jew qeghdin qrib li jintilfu, imma fl-istess hin, għad għandna tradizzjonijiet li nistgħu narawhom f'diversi lokalitajiet madwar il-gżejjer. Il-festi huma parti mit-tradizzjonijiet tagħna.

Biss il-festi huma marbuta mar-reliġjon. Minn naha, wiehed jista' jgħid li r-reliġjon minn dejjem kienet ta' importanza kbira għall-Maltin sa mill-bidu tal-istorja. Malta kienet meqjusa bhala post sagru, u matul iż-żminijiet din l-importanza lejn ir-reliġjon kompliet tikber. Dan kompli fil-festi u jispjega għalxiex niċċelebraw bil-kbir il-hajja tal-qaddisin u l-patruni tal-ibliet u l-irhula, speċjalment matul ix-xhur tal-festi li jibdew minn Mejju sa Settembru, bil-qofol tal-festi jkunu fix-xhur sajjin. Min-naha l-oħra, ir-reliġjon Kattolika qed tbatli fl-importanza tagħha. Malta qiegħda ssir aktar u aktar sekulari. Hawn wiehed ġenwinament jistaqsi x'futur għandhom dawn il-festi f'dinja moderna u sekulari?

FESTI F'KULL LOKALITÀ

Kważi kull lokalità tiċċelebra festa, ġieli iktar minn wahda, fejn turi

d-devozzjoni tagħha lejn il-patrun jew patruna ta' dik il-lokalità li jagħmlu parti minnha. Dawn ikunu ferm mistennija min-nies tal-lokal fejn matul is-sena jkun sar wisq xogħol b'risq il-festa biex ta' kull sena jiċċelebraw festa aqwa minn dik li jkunu għamlu s-sena ta' qabel. Biex wiehed jkun jista' jgawdi l-festa, irid ikun hemm nies minn kull qasam tal-hajja li jiddedikaw hinhom matul is-sena għall-festa. Biss min jahdem f'dawn il-festi bhali, ihoss li dawn in-nies qegħdin jonqsu waqt li l-armor qed jizdied.

Biss xorta min hu involut ma jaqtax qalbu. Nahseb li dan ġej mill-fatt li l-festi f'pajjiżna għandhom l-għeruq tagħhom fil-fond. Matul iż-żminijiet, il-festi kibru mhux biss fin-numru iżda wkoll fil-mod kif jiġu ċċelebrati. Għall-bidu li bdew, il-festi kienu jirrapreżentaw id-devozzjoni tal-poplu tal-lokal li kellu lejn il-qaddisin patruni tagħhom, b'sempliċità u mezz li kellhom disposti għalihom. Hafna drabi din kienet tikkonsisti f'ċelebrazzjonijiet fil-knisja, li kompliet tikber maż-żmien b'purċissjoni bl-istatwa madwar it-toroq tal-lokal. Apparti li żdiedet il-purċissjoni, żdiedu wkoll il-jiem li filhom il-festa tiġi ċċelebrata. Din żdiedet magħha l-element ċivili, kif ukoll drawwiet u folklor, mhux biss Malti iżda anke dak barrani, li bihom komplew jissahhu u jikbru f'avvenimenti mistennija u ta' importanza għalina l-Maltin. Hu għalhekk li dawn it-tradizzjonijiet li jagħmluna Maltin niġhandhomx

jintilfu, però ġenwinament nahseb li dan mhux dejjem possibbli.

L-ARMAR TAL-FESTA

Hu faċli li wiehed jahseb fl-ifjen tiżjin fil-knisja li tkun qiegħda tiċċelebra l-festa tal-patrun jew patruna tagħha, bid-damask, l-altari mżejna kif ukoll il-linef armati, u l-istatwa titolari, li tinhareġ min-niċċa tagħha li tkun fiha matul is-sena biex titpoġġa taht il-mant f'post ċentrali fil-knisja, huma garanzija ta' kontinwità. Il-jum tal-Hadd ma għadux il-qofol tal-festa. Hu sinonimu mal-hruġ tal-istatwa titolari, iżda f'numru ta' postijiet, l-attivitajiet li jsiru mat-toroq u l-pjazze matul il-gimgha huma pjuttost kbar. Nemmen li anke l-ikel tradizzjonali, marbut mal-festi bhall-qubbajt qed jitlef l-importanza tiegħu. Illum, tal-imqaret u tal-ġugarelli flimkien mal-gabbani saru parti mill-festa Maltija.

It-toroq jiġu armati bi drapp, bnadar kif ukoll kolonni tal-injam miżbughin b'disinn li jixbah lill-irham, kif ukoll statwi ta' personaġġi oħra li kienu jagħmlu parti mill-hajja tal-patrun. Ma jonqsux il-baned u n-nar tal-art u tal-ajru, li flimkien mal-istatwa titolari, huma ċ-ċentru tal-festa. Il-baned li flimkien mal-każin rispettiv tagħhom jagħtu l-hajja matul il-gimgha tal-festa, minn programmi mużikali fuq il-planċier, sa marċi fit-toroq u mal-purċissjoni mal-istatwa titolari, fejn matulhom jindaqqu siltiet mużikali magħrufa, u oħrajn li jkunu miktubin minn surmastrijiet tal-lokal stess. Il- ➤

« każin innifsu jkun armat u miftuh għall-pubbliku biex ikun jista' japprezza u jara l-ghaxxa tal-każin fi trofej li jkunu ngħataw matul is-snin u l-bini nnifsu peres li hafna mill-każini huma palazzi. Biss ftit jirrealizzaw li n-numru

tal-bandisti qed jonqos waqt li l-ispejjeż qegħdin jikbru. Nemmen li jaasal żmien li jibda jkun hawn parroċċi li ma jkunx jaffordjaw li jagħmlu ċerti festi.

L-istess jghodd għan-nar tal-art u tal-ajru. Fejn hemm id-dilettanti dan għandu futur, biss mhux il-parroċċi kollha se jkunu f'pożizzjoni li jkollhom in-nar. Forsi tghidu li n-nar tal-art u l-ġigġifogu mhuwiex kollox.

L-ISFIDI GĦAL MIN JAIDEM FIL-FESTA LLUM

Meta wiehed jahseb fuq il-festa u t-tradizzjonijiet li ġġib magħha, mhux faċli jahseb f'affarijiet ohra blief is-sabih u r-riżultat finali li jidhru minn barra. Il-ħidma ta' sena shiha minn dawk li juru interess f'din it-tradizzjoni hija ferm twila u mimlija ostakli. Illum il-ġurnata, m'għadhiex daqsekk faċli li jkun hemm nies lesti li jagħmlu xogħol kemm volontarju kif ukoll l-ammont twil ta' hin għaddejjin fuq xogħlijiet u attivitajiet differenti fil-każin. In-nuqqas ta' żgħażaġħ dejjem jonqos,

speċjalment f'ċerti postijiet fejn il-popolazzjoni hija iktar adulta fl-età jew barranin, u għalhekk l-interess lejn it-tradizzjonijiet mhix qawwija. Għall-ġenerazzjonijiet tal-lum, il-prijoritajiet huma ferm differenti minn dawk ta' qabel, fejn il-lokal kien ikun ta' importanza kbira. Ma jonqos in-nuqqas ta' finanzi u sponsors, li mhux dejjem tgħin fiċ-ċirkostanzi. Fuq kollox numru ta' għaqdiet iridu jiffaċċjaw numru ta' sfidi biex ikunu jistgħu jtellgħu l-festa tagħhom. Għal xi lokalijiet id-diffikultajiet mhumiex biss ma' entitajiet ekkleżjastiċi iżda xi drabi anke mal-awtoritajiet lokali. Ma niddejjaxqz ngħid, li dawk li jahdmu fil-festa ssibhom imorru tajjeb fl-elezzjonijiet lokali. B'hekk ikun hemm interess politiku fejn dawn ikollhom bi bsaten fir-roti.

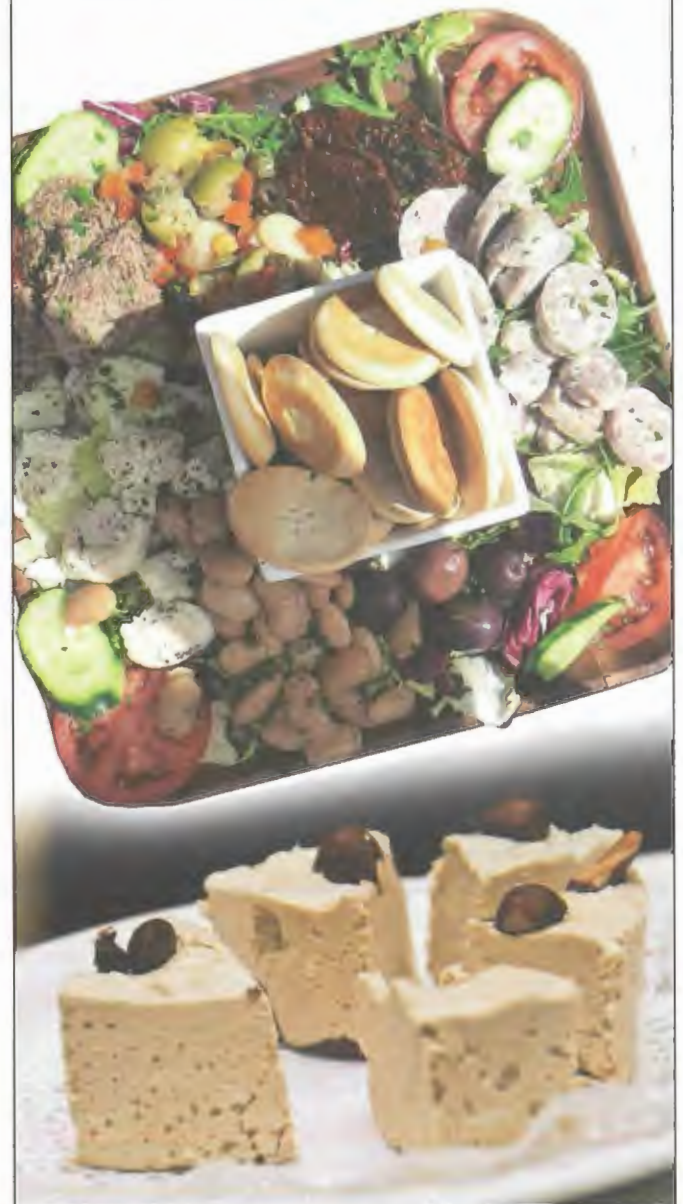
Imbagħad hemm il-ġbir u l-finanzi tal-festa. Ghalkemm kull qatra tghodd, mhux dejjem min jorganizza attivitajiet ta' ġbir ta' fondi jsib l-appoġġ tal-awtoritajiet lokali. Dejjem sabih li tinstab għajjnuna minn persuni li mhumiex membri fil-każin, għax din tkompli ssahhah l-għaqda u l-enerġija li l-kumitati jkollhom bżonn biex ikomplu fil-hidma tagħhom.

Il-rit nies li jahdmu biex kollox jimxi kif suppost, kif ukoll biex in-nies tal-lokal ikunu jistgħu jiċċelebraw il-festa tal-patrun tagħom, jagħmlu minn kollox biex dan isehh, minn diversi attivitajiet mtella' mill-għaqdiet stess matul is-sena, sa ġbir. Però, dawn mhux dejjem ikunu biżżejjed biex kull holma li jkun hemm tkun tista' ssehh. Meta ċ-ċirkostanzi ma jkunux favorevoli, il-pjani jkollhom jintrefgħu għas-sena ta' wara, bit-tamja li ċ-ċirkostanzi jinbidlu. Għalhekk, hu sabih li għandna nżommu ma' dak li jiġri madwarna u mat-teknoloġiji godda li herġin kuljum, it-tradizzjonijiet li tawna l-ġenerazzjonijiet ta' qabilna m'għandhomx jintesew bħalma diġà ntesew tradizzjonijiet ohra!

Genuine Food
Products

www.camelbrand.com

Dr ING JAMES FODEN

Senior Director, tal-Istrategija, Ricerka u Affarijiet Teknici
 gewwa l-Kunsill Malti għax-Xjenza u t-Teknologija.

Ir-responsabbiltà tiegħu tinfirx fuq tliet dipartimenti tekniċi li jkopru l-Politika, Strategija u Internazzjonalizzazzjoni, Programmi ta' Fondi Nazzjonali għar-Ricerka u Innovazzjoni, u l-partecipazzjoni lokali fil-programmi ta' qafas tal-UE, kif ukoll tal-Ispazju.

Id-Dipartimenti Tekniċi tal-Kunsill Malti għax-Xjenza u t-Teknoloġija

GĦAL DAWN L-AHFAR TLETIN SENA, IL-KUNSILL MALTI GĦAX-XJENZA U T-TEKNOLOĠIJA (MCST) KIEN FDAT BIL-MANDAT LI JAGHTI PARIR LILL-GVERN DWAR IL-POLITIKA TAX-XJENZA U T-TEKNOLOĠIJA. MADANKOLLU R-RESPONSABBILTÀ TAL-MCST KIBRET FERM F'DAWN L-AHFAR SNIN.

Lil hinn minn Esplora u EsploraNatura, ir-rwol tal-MCST kien evidenti fid-dipartimenti tekniċi li jkopru responsabbiltajiet tal-Politika, Strateġija, Internazzjonalizzazzjoni, Programmi ta' Fondi Nazzjonali għar-Riċerka u Innovazzjoni, parteċipazzjoni lokali fil-programm qafas tal-UE, kif ukoll l-Ispazju. Dawn id-dipartimenti hadmu bla waqfen, megħjuna mill-gvern lokali u l-awtoritajiet rispettivi, sabiex ikunu jistgħu jingħelbu l-fruntieri għall-investiment Malti u l-parteċipazzjoni fl-inizjattivi tar-riċerka u innovazzjoni (R&I).

Avvanz notevoli li sar fi hdan id-Dipartiment tar-Riċerka u Innovazzjoni, kien it-tkabbir tal-programm FUSION, il-programm nazzjonali tar-Riċerka u Innovazzjoni li issa jhaddan baġit ta' €2.2 miljun fis-sena, dan kollu wassal għal-proġetti ta' riċerka ta' kalibru għoli. Il-programm FUSION huwa mqassam f'żewġ programmi: il-Commercialisation Voucher Programme (CVP) u t-Technology Development Programme (TDP). Dawn huma ddisinjati b'tali mod li jistgħu joffru l-konsulenza neċessarja kif ukoll l-appoġġ finanzjarju b'żonnjuż għar-riċerkaturi u teknoloġisti biex ikunu

jistgħu jpoġġu l-ideat tagħhom fuq is-suq. Ic-CVP huwa mmirat biex itejjeb l-iżvilupp u l-kummerċjalizzazzjoni potenzjali ta' ideat innovattivi tar-riċerka, filwaqt li t-TDP jappoġġa l-iżvilupp ta' proġetti innovattivi proposti minn entitajiet pubbliċi u l-industrija. Bejn l-2004 u l-2018, ġew mogħtija 'il fuq minn €16-il miljun lill-akkademiċi Maltin, lill-entitajiet pubbliċi u dawk privati biex ikunu jistgħu jkomplu l-ambizzjonijiet tagħhom fir-riċerka. Id-Dipartiment tar-Riċerka u Innovazzjoni bħalissa qed jaħdem halli jiżviluppa l-programm FUSION biex ikun jista' jinkludi offerti aktar wiesgħa halli nkunu nistgħu nagħtu sostenn lill-komunità tar-riċerka lokali.

Programm ieħor li tmexxi l-MCST huwa L-Internationalisation Partnership Awards Scheme (IPAS+). Din l-iskema tagħti sostenn lill-inizjattivi kollaborattivi bejn istituzzjonijiet lokali jew entitajiet privati, kif ukoll mill-inqas ċentru akkademiku ta' eċċellenza barrani wieħed.

Barra minn hekk, fil-qasam tal-Ispazju, il-kollaborazzjoni mal-Aġenzija Spazjali Ewropea (ESA) għet intensifikata, tant li rriżultat fil-Fond Spazjali Nazzjonali ta' €2 miljuni fuq hames snin. Dan il-fond jipprovdi opportunitajiet għal riċerka u inizjattivi edukattivi. Kollaborazzjonijiet b'saħħithom ġew iffurmati wkoll mal-Aġenzija Spazjali Franciża (CNES), l-Aġenzija Spazjali Taljana (ASI) u l-Eurisy.

Id-dipartiment tal-Politika, l-Istrateġija u l-Internazzjonalizzazzjoni, tipprovdi opportunitajiet ta' fondi, immirati fuq l-internazzjonalizzazzjoni. Filfatt l-MCST għandha suċċess fil-programmi MarTERA, Blue Bioeconomy ERA-NET Co-fund, u l-Partnership for Research and Innovation in the Mediterranean Area (PRIMA).

F'dinja li hija kkaratterizzata mill-globalizzazzjoni u l-progress radikali fix-xjenza u t-teknoloġija, wieħed irid iħares lil hinn minn xtutna għal prospetti godda. Eżempju ta' dan huwa l-kollaborazzjoni li għet stabbiltà mill-qrib mal-Ministeru tax-Xjenza u t-Teknoloġija fiċ-Ċina, b'fond ta' riċerka ta' €700,000 għas-sena 2019.

Dan id-dipartiment beda jaħdem fuq strateġija tar-Riċerka u Innovazzjoni għal wara l-2020 bis-sehem tal-Evalwazzjoni ta' l-esperti f'dan il-qasam, appoġġati mill-Facilità tal-Appoġġ għall-Politika tal-'Orizzont 2020' tal-UE. Dan id-dipartiment kien responsabbli wkoll għat-tnedija tal-ewwel Politika Spazjali Nazzjonali fl-2017 kif ukoll ha hsieb in-negożjati dwar il-programm qafas għdid tal-UE wara l-2020, imsejjah 'Orizzont Ewropa'.

Id-Dipartiment tal-'Orizzont 2020' jagħti support lil dawk l-applikanti potenzjali sabiex jipparteċipaw fil-programm 'Orizzont 2020'. Fl-2018, ġew iffurmati 20 Ftehim ta' Għotja godda minn 23 organizzazzjoni Maltija li jammontaw għal €4.2 miljun. Il-European Cooperation in Science and Technology (COST) huwa qafas li jappoġġa l-kreazzjoni ta' networks godda ta' riċerka interdixxiplinarji madwar l-Ewropa li ra 'il fuq minn 170 riċerkaturi Maltin li ffurmwaw parti minn 60 inizjattiva fl-2018. Dan id-dipartiment jaħdem hafna biex jippromwovi l-prioritajiet Nazzjonali u l-interessi fil-livell tal-UE permezz tar-rappreżentanti tal-kumitat tal-programm.

Id-dipartimenti tekniċi jimmaniġjaw strutturi ta' support għall-ekosistema tar-Riċerka u Innovazzjoni f'Malta li kibru konsiderevolment taħt it-tmexxija taċ-Ċerman Eżekuttiv Jeffrey Pullicino Orlando. Huwa mistenni li dawn l-istrutturi ikomplu jikbru aktar fil-gejjieni.

LA NOTTE DI SAN LORENZO

FRI 9TH AUG 2019

Special Event

18:30 Esplora will re-open to the general public

21:00 Exhibit areas closed

Outdoor areas will remain open until 23:15
for visitors to enjoy the fireworks & surrounding areas

Event ticket price* - including full access to Esplora, live entertainment
& a token for 1 glass of wine or soft drink for children

Adults 16+: €10.00

Children: €5.00

Children 4 and under: FREE

Tickets can be purchased from
www.showshappening.com

**Refreshments will be available
at an additional cost*

esplora[®]

Esplora Interactive Science Centre
was part-financed by ERDF

Esplora was declared to be an emblematic project
by the EU Commission.

esplora.org.mt

Esplora Interactive Science Centre, Kalkara
For more information call us on **2360 2300**

Il-Festival Mediterranju tal-Letteratura rega' maghna

JEAN PAUL BORG GHAL INIZJAMED

**WASALNA FI ŻMIEN LI QEGHDIN
INHOSSUNA AKTAR EWROPEJ
MILLI MEDITERRANJI.**

Meta taghti daqqa tghajn lejn il-madwar tara l-element Mediterranju tal-gżira dejjem jitnaqqar dik il-farka aktar u jaghmel il-wisgha ghal elementi li huma inqas, skontna, horox, li jleqqu, li ma jaqtghux jekk tmiss maghhom, oghla minn qatt qabel donnhom li sfida max-xemx Mediterranja li daqskemm kultant tahraqna taghtina l-kulur taghna. Ibda mill-bitan tas-sejjeħ u spiċċa fid-dghajsa Maltija li għet mibdula ma' biċċiet tal-bahar bla tmun halli jgħru iżjed.

Iżda ghal dawn l-aħhar 15-il sena, kull Awwissu, f'xahar li johroġ aktar il-Mediterranji ta' din il-gżira, Inizjamed torganizza Festival Mediterranju tal-Letteratura, u l-ghaġġla tiptogġa fil-ġenb. Fih il-letteratura tohroġ minn fuq il-karta, titla' fuq palk, u tiġi ċċelebrata b'lingwi differenti minn awturi differenti minn madwar l-erbat irjieħ, f'dan il-Mediterran, li ghal darböhra jservi bhala punt ta' tlaqġiġh u skambji, bhal kif ghamel minn żmien il-Feniċi l'hawn.

Il-letteratura hi haġa haġja hafna aktar milli nahsbu, u għallhekk hi ta' min jiċċelebraha f'festival. Ibda mill-poeżija. Il-poeżija mhix qieghda hemm biex taqraha f'qalbek. Il-poeżija qieghda biex tohroġ l-emozzjonijiet ta' ġewwa li ilhom mohbija. Il-poeżija tant hi haġja li għandha ritmu li jimita lir-ritmu tal-haġja, tat-thabbit tal-qalb, tat-ktarwit tar-raqhad,

tal-mewġa wara l-ohra thabbat max-xatt, kultant kuntenta thabbat bil-mod mal-moll, drabi ohra b'hafna rabja trid tidhol 'il ġewwa hdejn min ilu jinkiha u jimbuttaha.

Wahda mill-awturi mistiedna ghal din is-sena se tkun Elizabeth Grech, li l-bahar għaliha tant hu importanti li tnizzeħ darbtejn fit-titlu tal-ġabra tal-poeżiji taghha, bejn bahar u bahar. Żewġ awturi ohra Maltin għall-festival ta' din is-sena se jkunu l-friski bil-Premju Nazzjonali tal-Ktieb fil-poeżija u l-proża rispettivament. Antoine Cassar, l-awtur ta' Erbghin Jum, li jara l-mixi s-salmura tal-qalb, u l-kelma li tisser skietu, u Loranne Vella, li tant kellha bżonn tifrex mill-Mediterran li għazlet Rokit bhala l-isem tar-rumanz taghha. Maghhom, se jkun hemm Rena Balzan, li fit-tmeninijiet kienet diġa' temmen li l-koll ta' Nisel Wiehed.

Il-Malti ta' dawn l-erba' awturi se jiddakkar u jinqasam ma' Habib Tengour mill-Algerija, Yolanda Pantin mill-Venezwela, Sampurna Chattarji mill-Indja, Astrid Alben mill-Gran Brittanja, Eric Ngalle Charles mill-Kamerun, Rasha Abbas mis-Sirja u Davide Rondoni mill-Italia. Ma' min hu qrib taghna u nafuh, ma' min hu l-boghod u nafuh inqas. Ma'

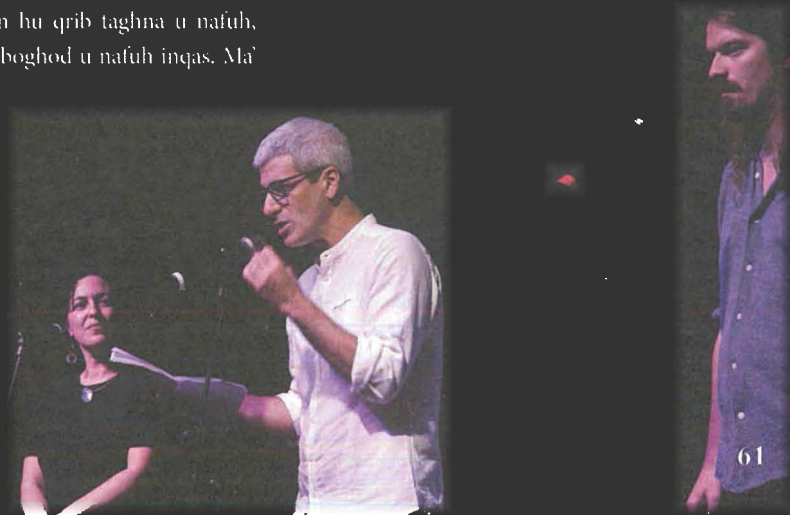
min bhalissa għadu kif għadda jew għadu għaddej minn burraxka.

Stejjer qosra, biċċiet minn rumanzi se jitwasslu għand il-poplu mill-kittieba nfushom, u l-memoria tar-rumanz moqri fuq ir-radju minn lehen wiehed li jaghmillha ta' tnejn taf tfeġġ lura.

Għal ġimgha shiha, it-12-il awtur mistieden jiltaqghu flimkien, iġhixu flimkien, u jitraduċu lil xulxin. Il-Malti jittla' fuq l-istess piattaforma tal-lingwi mitkellma mill-miljuni, u jesprimi dak li qed thoss is-Sirjana jew il-Venezweljana. Il-Taljan jew il-Franċiż se jesprimi dak li qed ihoss il-Malti fuq din il-gżira li hawn min ma jafx biha. Mal-mużika tal-ilsna, kultant tindaqq il-mużika mill-istrumenti.

Għal ġimgha shiha bejn it-18 u l-21 ta' Awwissu, fil-Forti Sant Iermu se naqsmu hbiberiji ġodda u ngeddu l-Mediterran mhux bhala bahar maghluq imma bhala bahar li jwassalna għand xulxin.

Għal aktar informazzioni ara s-sit tal-Festival: <https://www.inizjamed.org/>.

A photograph of a stone archway in a fort, looking out onto a coastal landscape with a blue sky and ocean. The archway is made of rough-hewn stone blocks. The view through the arch shows a rocky path leading to a cliff edge overlooking the sea under a bright blue sky with scattered white clouds. The foreground is in shadow, while the background is brightly lit.

Forti Campbell

...FORTI UNIKA

VICTOR VELLA

THARES FUQ IL-BAJJA TAL-MISTRA FUQ NAHA, L-GHOLJA TAX-XEMXIJA QUDDIEMHA U L-BAJJA TAL-GHADIRA FUQ INNAHA TA' WARA, IL-FORTIZZA TA' SELMUN TINSAB F'POST MILL-ISBAH.

Minn hemm tara xenarju mill-isbaħ. Fix-xitwa, imdawra b'ambjent rurali fl-aqwa tiegħu. Ideali għall-mixjiet.

Ma' dan l-ambjent, imbagħad għandek il-fortizza li tinsab fi stat ta' abbandun. Bini mwaqqa'. Tkissir u vandalizmu. Il-pjani biex forsi s-sit ikollu użu għdid ilhom għaddejjin. Nittamaw li dan l-użu jinstab.

Fort Campbell, hi magħrufa ukoll bħala Il-Fortizza ta' Selmun.

Din hi forti li nbriet mill-Ingliži

bejn is-sena 1937 u l-1938. Din kienet l-aktar fortifikazzjoni importanti fit-tramuntana ta' Malta. L-għan għaliex inbniet kien dak li tippoteġi kemm il-Bajja tal-Għadira kif ukoll il-port ta' San Pawl il-Baħar. Il-fortizza kienet giet modifikata matul it-Tieni Gwerra Dinjija meta nbnew il-kwartieri u gie installat radar.

Mat-tmiem tal-gwerra l-importanza strategika tal-forti bdiet dejjem kulma jmur tonqos. Finalment spiċċat abbandunata.

Din il-fortizza hi differenti hafna minn fortifikazzjonijiet oħra f'Malta. Per eżempju hi għal kollox differenti minn Forti Dellimara u l-Forti ta' Bingemma li anke għandhom foss madwarhom. Filfatt Forti Campbell f'Selmun hija l-unika fortizza f'Malta mibnija fuq dan l-istil minimalist.

Wara l-bini tal-Victoria Lines, innaħat tat-Tramuntana ta' Malta kienu problema kbira, minhabba li ma kinux protetti biżżejjed. Dan kien minhabba l-biża ta' invażjoni.

Il-ħajt li jdawwar il-Forti Campbell inbena b'mod li jstor l-iskop tiegħu lill-għadu u gie jaqbel mal-ambjent tal-kampanja. Fuq ġewwa, hafna mill-binjiet huma taħt l-art, fosthom, it-tliet bunkers għall-kanuni u għall-ħażna tal-munizzjon. Fil-bunker hemm ukoll kmamar tas-soldati. Il-ħitan ħoxnin tal-konkos juru li l-Ingliži kienu qed jistennew attacki qawwija tul it-Tieni Gwerra Dinjija.

Mindu ntelqet il-forti spiċċat filmira tal-vandali. Diversi strutturi u binjiet anke ġgarrfu. Il-Gvern ilu snin jipprova jerga' jagħti hajja lil dan s-sit. Sa issa jidher li għadna ma wasalniex.

Ta' l-Ingliz

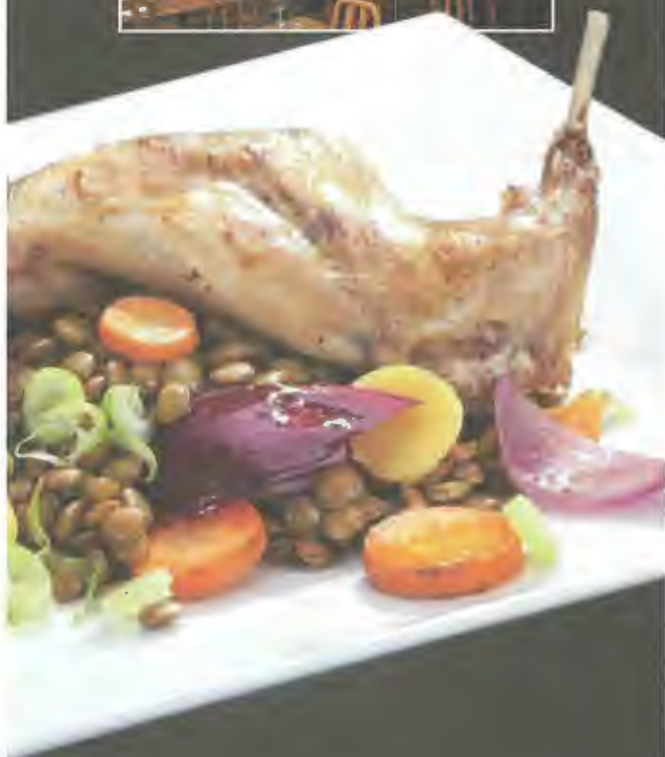
Fenkata Restaurant

Friendly Service from a Family - Run Restaurant

Open Monday to Sunday for Dinner

Sunday also open for Lunch

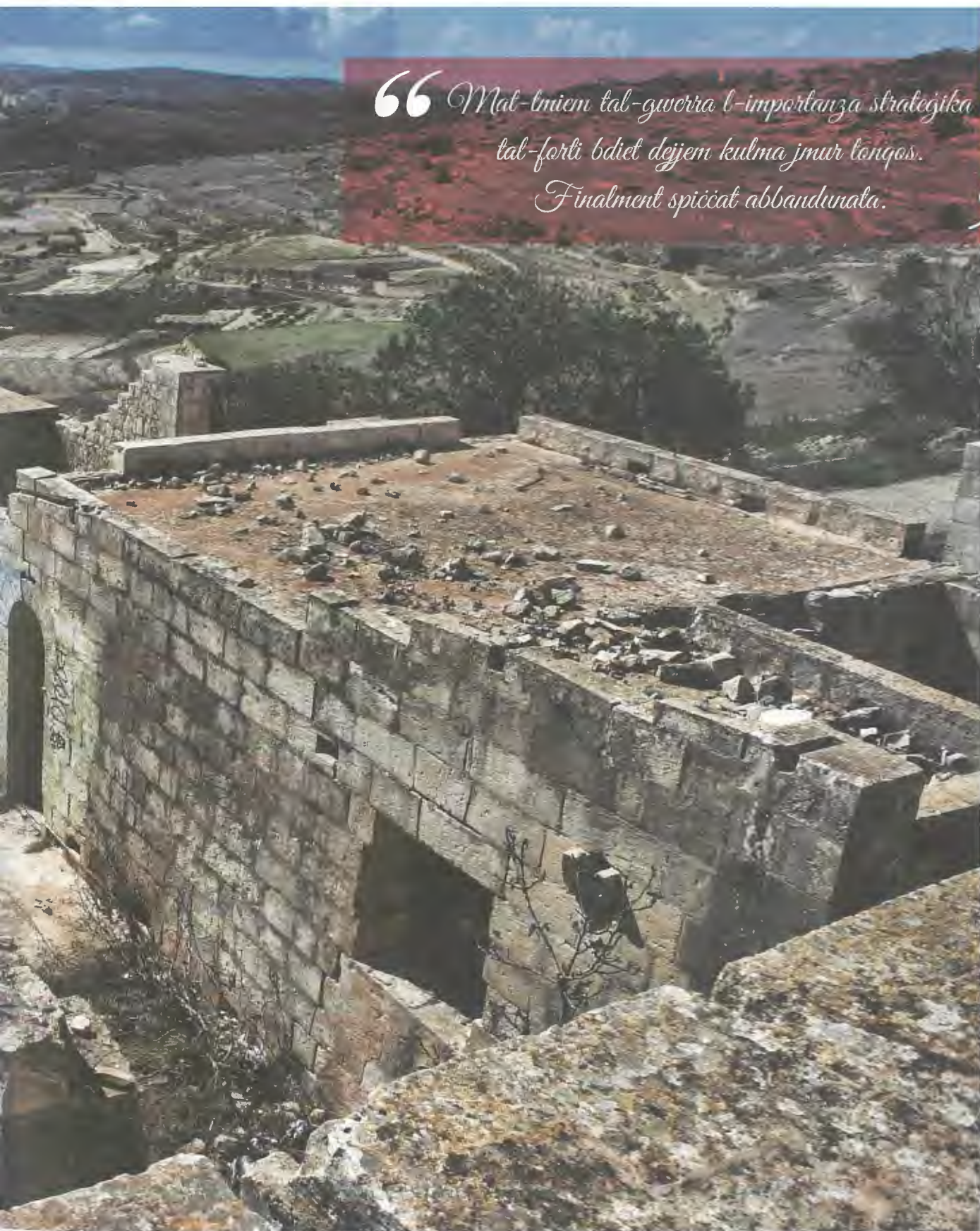
Organize your party (up to 45 persons)

59, Triq il-Kbira, Mgarr, MGR 1110
Tel: 21 574 605 - Mob: 79 704 489

“Mat-tmien tal-gwerra l-importanza strategika tal-forli bdiel dejjem kulma jmur l-oqgħos. Finalment spiċċat abbandunata.”

Id-daqqqa tat-triq... ruh ġdida lill-Belt

VICTOR VELLA

NIFTAKRU ŻMIEN, AMMONT TA' SNIN ILU FEJN FIL-BELT TAGĦNA MA KONTX TARA ARTISTI FIT-TRIQ.

La jpingu, la jagħmlu xi xow u lanqas idoqqu. Min jaf kemm forsi ikkummentajna dwar dan. L-aktar għax meta forsi konna nsiefru għal bliet kbar Ewropej jew bliet oħra konna naraw il-qalba tagħhom miżghuda b'dawn id-daqqqa u artisti.

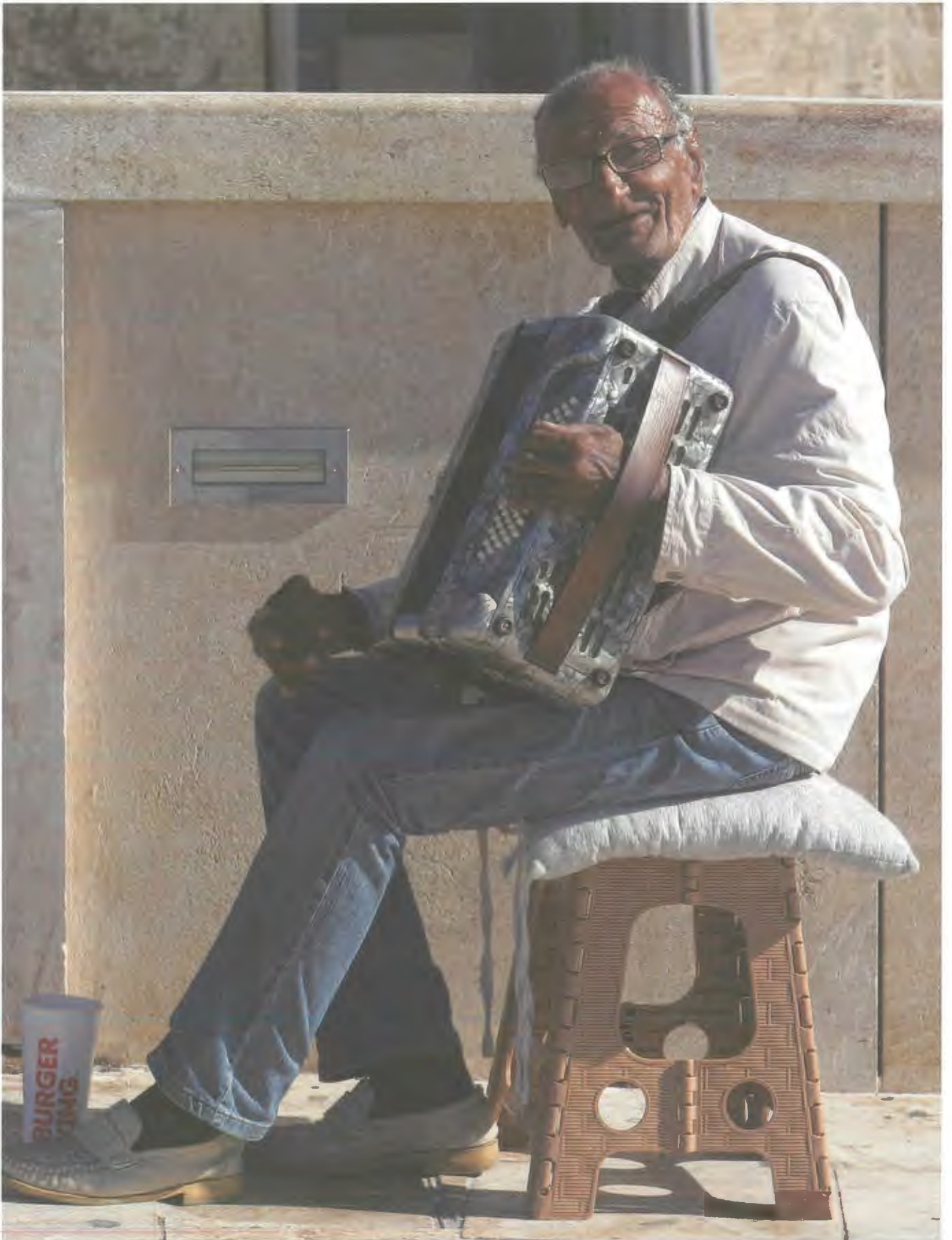
Artisti li min jaf kemm waqafna nharsu lejhom jew nisimghuhom idoqqu. Artisti li jagħtu ruh ġdida lil dik il-belt.

Maz-żmien, f'pajjiżna bil-mod il-mod

bdew deħlin dawn id-daqqqa. Daqqqa li għall-bidu mhux kulhadd laqagħhom b'mod pożittiv. Kien hemm min hass li m'għandhomx isibu ruħhom fit-toroq tal-belt tagħna. Maz-żmien indraw.

Fil-bidu bdew jiġu xi gruppi ta' studenti mil-Lvant tal-Ewropa. Kif indraw bdejna naraw daqqqa 'soli'. Min bis-sassofonu. Min bil-pjanu. Min b'xi vjolin jew kitarra. Oħrajn ipingu. Xi hadd iehor jagħmel xi xow u aktar. Prattikament illum tant indraw li kważi kważi ma nimmaġinawx il-belt tagħna mingħajrhom.

M'hemm ebda dubju li llum dawn qed jagħtu ruh ġdida lill-kapitali tagħna.

Buy
Sell
Rent

**The Traditional
1% Brokers**

Main Office: 1, Sensara Malta, Triq iz-Zurrieq, SAFI
Tel / Mob: 2164 9500 / 9998 6779 / 9998 6889
Web: www.sensaramalta.com
Email: info@sensaramalta.com

stuart
DOMESTIC
& COMMERCIAL
PUMPS

Flomate
MAINS BOOST PUMPS

**STUART
TURNER**
ENGINEERED TO EXCEL

wasteflo
WASTE WATER MACERATORS
AND LIFTING STATIONS

showermate
BOOSTING PUMPS - PLASTIC

**showermate
eco**
BOOSTING SINGLE SHOWER PUMPS - PLASTIC

monsoon
BOOSTING PUMPS - BRASS

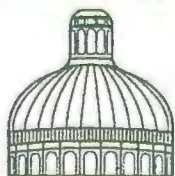
V. Demajo bros.
HARDWARE DIVISION

15/17, Valletta Road, Paola
Tel: 21694502, 2182 4628
Email: hardware@vdemajo.com.mt
Website: www.vdemajo.com.mt

SUNGLASSES: POLAR - CEBE DAYSOFT UV: ONE DAY DISPOSABLE CONTACT LENSES

**ONE HOUR
SERVICE**

**OPEN ALL DAY
AT G'MANGIA**
Mon-Fri: 0830hrs - 1930hrs
Sat: 0830hrs - 1230hrs

THE CATHEDRAL OPTICAL

G'MANGIA	2122 6020/3	NAXXAR	2143 1152
	2122 8370	B'BUGIA	2142 1976
FGURA	2167 3332	ZEBBUG	2167 3332
ZEBBUG	2146 5768	RABAT	2145 0845
MQABBA	2748 7582	LUQA	2189 5248
B'KARA	2149 0213	ATTARD	2141 8315
QORMI <small>(PINKO OPTICIANS)</small>	2148 8950	SAN GWANN	2138 3947

LAUDEMUS VIROS GLORIOSOS

PATRIJĠET AGOSTINJANI LI GĦAMLU ISEM

Ktieb ġdid ta' melitensja mimli grajjiet marbuta mal-fidi, l-arti, id-drawwiet, il-pittura, il-letteratura u t-tagħlim, kif għexuom numru ta' patrijiet Agostinjani. Hemm aktar minn 110 grajja, fi ktieb ta' madwar 500 paġna, minbarra analiżi storika tal-iżvilupp f'Malta tal-pitturi u r-ritratti bħala memorja kollettiva ta' personagġi li għamlu isem.

Hard Back €35

Min jabbona jingħata kopja b'xejn tal-volum Vetustior Glorior tal-istess awturi li jitrata l-istorja tal-kunvent tal-Agostinjani tar-Rabat. Din l-offerta hija limitata sa kemm idum l-istock.

FORMOLA TAL-ABBONAMENT

Nixtieq nordna.....kopja/i u nieħu b'xejn kopja/i tal-ktieb Vetustior Glorior bi prezz għat-tnejn ta' €35

Qed nibgħat ček ta' €.....pagabbli lil Horizons.

Isem u Kunjom

Indirizz.....

.....

.....Kodiċi Postali.....

Numru tat-telefon.....Numru tal-mowbajl.....

Indirizz elettroniku

Ċekkijiet għandhom isiru f'isem Horizons u jintbagħtu hekk: Horizons, Triq l-Iskultur, Qormi.

Iktar informazzjoni tista' tinkiseb minn info@horizons.com.mt jew 2144 1604

**Biljetti għall-avvenimenti kulturali
favoriti tiegħek kollha**

WWW.KULTURA.MT

#WeAreOrange

Follow our story

www.expressgroup.com

Breeze through any delivery with
EXPRESS TRAILERS.

Applying our acquired **EXPERIENCE**,
obsessive **EXCELLENCE** and
proven **EXPERTISE**
in delivering your cargo, whatever it is, from wherever, to anywhere and however.

ROAD | RAIL | OCEAN | AIR

Express Trailers Ltd | Velbro House, Qormi Road, Luqa LQA 9040, MALTA
Tel: (+356) 2124 2311 | info@expressgroup.com

 EXPRESS TRAILERS
Delivering Trust